

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ BİLİM DALI

**GENİŞ VE ÇEKİRDEK AİLEDE YAŞAYAN OKUL ÖNCESİ
ÇOCUKLARIN SOSYAL BECERİ DÜZEYLERİ VE DAVRANIŞ
SORUNLARI AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan:

Betül ÇETİN

İstanbul, 2019

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ BİLİM DALI

**GENİŞ VE ÇEKİRDEK AİLEDE YAŞAYAN OKUL ÖNCESİ
ÇOCUKLARIN SOSYAL BECERİ DÜZEYLERİ VE DAVRANIŞ
SORUNLARI AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan:

Betül ÇETİN

1307900068

Danışman:

Dr. Öğr. Üyesi Neslim Güvendeğer Doksat

İstanbul, 2019

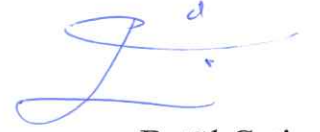
YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Projesi / Tezi - Doktora Tezi olarak sunduğum “Geniş ve çekirdek ailede yaşayan okul öncesi çocukların sosyal beceri düzeyleri ve davranış sorunları açısından incelenmesi” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullandıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım 18/01/2019

Betül Çetin

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Projesi / Tezi - Doktora Tezi olarak sunduğum “Geniş ve çekirdek ailede yaşayan okul öncesi çocukların sosyal beceri düzeyleri ve davranış sorunları açısından incelenmesi” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım 18/01/2019

Betül Çetin

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

25/01/2019

Enstitümüz *Psikoloji* Anabilim Dalı *Klinik Psikoloji* Programı yüksek lisans öğrencilerinden 130790068 numaralı *Betül ÇETİN*'in "*Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim – Öğretim Yönetmeliği*"nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği "*Geniş ve Çekirdek Ailede Yaşayan Okul Öncesi Çocukların Sosyal Beceri Düzeyleri Ve Davranış Sorunları Açısından İncelenmesi*" konulu tezini, Yönetim Kurulumuzun 22.01.2019 tarih ve 2019/04 sayılı toplantısında seçilen ve Taksim Yerleşkesinde toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, ilgili yönetmeliğin (c) bendi gereğince (4.5) dakika süre ile aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında *oyçokluğu/oybirliği* ile *Kabul/Red veya Düzeltme* kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 4 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü'ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Neslim GÜVENDEĞER DOKSAT
(Beykent Üniversitesi)

ÜYE
Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin EBADİ
(Beykent Üniversitesi)

ÜYE
Dr. Öğr. Üyesi Hakan KARAŞ
(İstanbul Gelişim Üniversitesi)

Adı ve Soyadı :Betül Çetin

Danışmanı :Dr. Öğr. Üyesi Neslim Güvendeğer Doksat

Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans, 2019

Alanı : Psikoloji

Anahtar Kelimeler : Okul öncesi, geniş aile, çekirdek aile, sosyal beceri, davranış sorunları.

ÖZ

GENİŞ VE ÇEKİRDEK AİLEDE YAŞAYAN OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARIN SOSYAL BECERİ DÜZEYLERİ VE DAVRANIŞ SORUNLARI AÇISINDAN İNCELENMESİ

Bu araştırma da okul öncesi çocuklarının öğretmen tarafından değerlendirilen sosyal beceri düzeyleri ve davranış problemlerinin geniş ya da çekirdek ailede yaşamalarına göre farklılaşp farklılaşmadığını anlamayı amaçlamaktadır. İstanbul’Beykoz, Kemerburgaz, Üsküdar, Ümraniye ilçelerinde seçkisiz olarak seçilen 6 farklı okuldan rastgele seçilen 240 öğrenci ve 21 öğretmen çalışmaya katılmıştır. Araştırmada veri toplama araçları olarak “Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği (4-6 yaş) (SBDÖ)”,”Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği” ve araştırmacı tarafından hazırlanan sosyo-demografik bilgi formu kullanılmıştır.

Verilerin analizi için SPSS for Windows 25.0 programı kullanılmıştır. Niceliksel verilerin karşılaştırılmasında iki grup arasındaki farklılığı belirlemek için Bağımsız Örneklem t-Testi, bağımlı ve bağımsız değişkenleri arasındaki farklılığı test etmek amacıyla Pearson Korelasyon testi, sosyodemografik bilgi formu verilerinin analizi için frekans testi kullanılmıştır.

Araştırmanın genel sonuçlarına göre geniş ailede yaşayan çocukların çekirdek ailede yaşayan çocuklara göre sosyal beceri düzeyleri yüksek fakat davranış problemlerinde artış olduğu tespit edilmiştir. Geniş ve çekirdek ailede yaşama değişkenleri ile “Sosyal Beceri Ölçme Ölçeği”nin kişiler arası beceri ve sözel açıklama becerileri alt boyutları arasında; “Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği”nin ise kavgacı ve saldırgan olma, endişeli ve ağlamaklı olma alt boyutları ile değişkenler arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Name and Surname : Betül Çetin

Supervisor : Dr. Öğr. Üyesi Neslim Güvendeğer Doksat

Degree and Date : Master, 2019

Major : Psychology

Key Words : Preschool, extended family, nuclear family, social skills, behavior problems.

ABSTRACT

COMPARISON OF SOCIAL SKILL LEVELS AND BEHAVIORAL PROBLEMS OF PRE-SCHOOL CHILDREN WHO LIVE IN EXTENDED AND NUCLEAR FAMILIES

The aim of this study is to understand whether pre-school children's social skill levels and behavior problems, which are evaluated by teachers, differ according to their living status whether they live in large or nuclear families. In this context, 240 students and 21 teachers who were randomly selected from 6 different schools in Beykoz, Kemerburgaz, Üsküdar and Ümraniye in districts of Istanbul to participate in this study. Data were collected using the Social Skills Assessment Questionnaire (4-6 years), "Pre-school Behavioral Problems Screening Scale" and the socio-demographic data form prepared by the researcher.

SPSS for Windows 25.0 program was used for data analysis. T statistical test was used to determine the differences between the two groups in the comparison of the quantitative data, and Pearson Correlation test was used to test the difference between dependent and independent variables. Frequence test was used to analyze information which was obtained from socio-demographic data form.

According to the general results of the study, pre-school children who are living in large families have high social skill levels compared to the preschool children who are living in nuclear families, but there was an increase in the behavioral problems of children who lived in large families. The scores obtained from the large and nuclear family life variables and the sub-dimensions of the Social Skills Assessment Scale were found to be significantly related to the interpersonal skills and verbal description skills sub-dimensions. A significant relationship was found between being aggressive or quarrelsome and being anxious or tearful in comparison according to living with large or nuclear families and the sub-dimensions of the Preschool Behavioral Problems Screening Scale.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
ÖZ	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar	viii
ÖNSÖZ	ix
KISALTMALAR	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL AÇIKLAMALAR

1.1.Aile Kavramına Temel Yaklaşımlar.....	5
1.1.1.Ailenin Tanımlanması.....	6
1.1.2.Ailenin Özellikleri.....	8
1.1.3.Ailenin İşlevleri.....	9
1.1.4.Aile Tipleri.....	10
1.1.4.1. Geleneksel Aile Tipleri.....	11
1.1.4.2. Modern Çekirdek Aile.....	12
1.1.4.3.Geçiş Süreci Ailesi.....	14
1.1.5.Aile içi Etkileşim Örüntüleri.....	14
1.1.5.1.Ebeveynler Arası Etkileşimler.....	16
1.1.5.2.Ebeveynler ve Çocuklar Arası Etkileşimler.....	17
1.1.5.3.Aile ve Akrabalar Arası Etkileşimler.....	19
1.1.6.Geleneksel ve Modern Aile Yapılarında Çocuğun Konumu.....	19
1.2. Sosyal Beceri İle İlgili Kavramlar.....	21
1.2.1. Okul Öncesi Dönemde Sosyalleşme ve Sosyal Gelişim.....	21
1.2.2. Sosyal Gelişim Kuramlarına kısa bir Bakış.....	22
1.2.2.1.Psikanalitik Kuram.....	22
1.2.2.2. Psikososyal Kuram.....	23
1.2.2.3.Sosyal Bilişsel Öğrenme Kuramı.....	24
1.2.2.4. Sosyo - Kültürel Gelişim Kuramı.....	25
1.2.3.Sosyal Beceri.....	25

1.2.3.1.Sosyal Becerilerin Sınıflandırılması.....	26
1.2.3.2.Sosyal Becerilerin Boyutları.....	27
1.2.3.3.Sosyal Beceri Yetersizliği.....	28
1.2.4.Sosyal Becerileri Etkileyen Faktörler.....	29
1.2.4.1. Ailesel Faktörler.....	29
1.2.4.2. Sosyal Çevre Faktörleri.....	29
1.2.4.3. Sosyo-Ekonomik Faktörler.....	30
1.2.5.Sosyal Becerilerin Gelişimi.....	30
1.2.5.1. 0-2 Yaşta Sosyal Gelişim.....	31
1.2.5.2. 3-4 Yaşta Sosyal Gelişim.....	31
1.2.5.3. 5-6 Yaşta Sosyal Gelişim.....	31
1.2.6. Okul Öncesi Dönemde Sosyal Becerilerin Yaşamdaki Önemi.....	32
1.2.7. Okul Öncesi Dönemde Çocuklardan Beklenen Sosyal Beceri Davranışları....	33
1.3.Davranış Sorunlarına İlişkin Kuramsal Temeller	34
1.3.1. Davranış Sorunlarına Neden Olan Faktörler.....	36
1.3.1.1.Biyolojik ve Fiziksel Faktörler.....	36
1.3.1.2.Psiko Sosyal Faktörler.....	37
1.3.1.3.Ailesel Faktörler.....	37
1.3.2. Davranış Sorunlarının Sınıflandırılması.....	38
1.3.3.Davranış Sorunlarının Özellikleri.....	39
1.3.3.1.Dışsallaştırılmış Davranış Problemleri.....	39
1.3.3.2.İçselleştirilmiş Davranış Problemleri.....	39
1.3.4.Çocuklarda Görülen Bazı İstenmeyen	40
1.3.4.1.Korku ve Kaygı.....	40
1.3.4.2.Saldırganlık.....	41
1.3.4.3. Öfke.....	42
1.3.4.4. Utangaçlık.....	43
1.3.4.5. Kıskançlık.....	43
1.3.4.6. Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite.....	44
1.3.4.7. İnatçılık.....	44
1.3.4.8. Güvensizlik.....	45

İKİNCİ BÖLÜM YÖNTEM

2.1.Araştırmanın Modeli.....	46
2.2.Evren ve Örneklem.....	46
2.3.Verilerin Toplanması	46
2.4.Verilerin Toplama Araçları	47
2.4.1.Sosyodemografik Bilgi Formu.....	47
2.4.2. Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği (4-6 yaş) (SBDÖ).....	47
2.4.3. Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği.....	48
2.5.Araştırma Süreci	49
2.6.Verilerin Analizi	50

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM BULGULAR

3.1.Demografik Verilere İlişkin Bulgular	51
3.2. Geniş ve Çekirdek Aile ile Sosyal Beceri Düzeyleri ve Davranış Problemleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.....	53
3.3.Sosyal Beceri Düzeyleri İle Geniş ve Çekirdek Ailede Yaşama Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.....	54
3.4. Davranış Problemleri Düzeyleri İle Geniş ve Çekirdek Ailede Yaşama Arasındaki İlişki.....	58
TARTIŞMA	60
SONUÇ	65
KAYNAKÇA.....	67
EKLER.....	77

Ek-1: Etik Kurul Onayı

Ek-2: Bilgilendirilmiş Onam Formu

Ek-3: Sosyodemografik Bilgi Formu

Ek-4: Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği (4-6 Yaş) (SBDÖ)

Ek-5: Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine Ait Sayı ve Yüzdeler.....	51
Tablo 2. Geniş Ailede Yaşayan Çocukların Sosyal Beceri Düzeyleri ve Davranış Problemleri Arasındaki İlişki Tablosu.....	53
Tablo 3. Çekirdek Ailede Yaşayan Çocukların Sosyal Beceri Düzeyleri ve Davranış Problemleri Arasındaki İlişki Tablosu.....	54
Tablo 4. Geniş ve Çekirdek Ailede Yaşama Değişkenine Göre Araştırmaya Katılan Katılımcıların Kişilerarası Beceriler Puanlarının Karşılaştırılması.....	54
Tablo 5. Geniş ve Çekirdek Ailede Yaşama Değişkenine Göre Araştırmaya Katılan Katılımcıların Kızgınlık Davranışlarını Kontrol Etme ve Değişikliklere Uyum Sağlama Puanlarının Karşılaştırılması	55
Tablo 6. Geniş ve Çekirdek Ailede Yaşama Değişkenine Göre Araştırmaya Katılan Katılımcıların Akran Baskısı İle Başa Çıkma Becerileri Puanlarının Karşılaştırılması	55
Tablo 7. Geniş ve Çekirdek Ailede Yaşama Değişkenine Göre Araştırmaya Katılan Katılımcıların Sözel Açıklama Becerileri Puanlarının Karşılaştırılması	56
Tablo 8. Geniş ve Çekirdek Ailede Yaşama Değişkenine Göre Araştırmaya Katılan Katılımcıların Kendini kontrol etme becerileri Puanlarının Karşılaştırılması.....	56
Tablo 9. Geniş ve Çekirdek Ailede Yaşama Değişkenine Göre Araştırmaya Katılan Katılımcıların Amaç oluşturma becerileri Puanlarının Karşılaştırılması.....	56
Tablo 10. Geniş ve Çekirdek Ailede Yaşama Değişkenine Göre Araştırmaya Katılan katılımcıların Dinleme Becerileri Puanlarının Karşılaştırılması	57
Tablo 11. Geniş ve Çekirdek Ailede Yaşama Değişkenine Göre Araştırmaya Katılan katılımcıların Görevleri Tamamlama Becerileri Puanlarının Karşılaştırılması.....	57
Tablo 12. Geniş ve Çekirdek Ailede Yaşama Değişkenine Göre Araştırmaya Katılan Katılımcıların Sonuçları Kabul Etme Becerileri Puanlarının Karşılaştırılması.....	58
Tablo 13. Geniş ve Çekirdek Ailede Yaşama Değişkenine Göre Araştırmaya Katılan Katılımcıların Kavgacı / Saldırgan Olma Puanlarının Karşılaştırılması	58
Tablo 14. Geniş ve Çekirdek Ailede Yaşama Değişkenine Göre Araştırmaya Katılan Katılımcıların Endişeli / Ağlamaklı Olma Puanlarının Karşılaştırılması	59
Tablo 15. Geniş ve Çekirdek Ailede Yaşama Değişkenine Göre Araştırmaya Katılan Katılımcıların Hareketli / Dikkatsiz Olma Puanlarının Karşılaştırılması	59

KISALTMALAR

SBDÖ	: Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği
KB	: Kişiler Arası Beceriler
KDKEDUSB	: Kızgınlık Davranışlarını Kontrol Etme ve Değişikliklere Uyum Sağlama Becerileri
ABBÇB	: Akran Baskısı İle Başa Çıkma Becerileridir
KKEB	: Kendini Kontrol Etme Becerileri
SAB	..: Sözel Açıklama Becerileri
SKEB	: Sonuçları Kabul Etme Becerileri
DB	: Dinleme Becerileri
AOB	: Amaç Oluşturma Becerileri
GTB	: Görevleri Tamamlama Becerileri
Ed	..: Editör
Çev.	: Çeviren

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın amacı, önemi, problem cümleleri, hipotezleri, sayıltıları, sınırlılıkları ve araştırmada kullanılan kavramlara ilişkin tanımlar bulunmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Araştırma; geniş ve çekirdek ailede yaşayan okul öncesi çocuklarının sosyal beceri düzeyleri ve davranış sorunları açısından incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

Araştırmanın Önemi

Sanayi devriminin başlamasıyla birlikte dünyadaki görünüm de değişmeye başlamıştır. Teknoloji toplumların yaşam biçimlerini büyük ölçüde etkilemiştir. Yaşam standartlarını büyük ölçüde değiştirmiştir. Bu değişimden öncelikle aileler etkilenmiştir. Üretim arttıkça ailenin yapısında da köklü gelişmeler yaşanmış, farklı olgular oluşmuştur. Aileler yavaş yavaş küçülüp geniş aileden çekirdek ailelere dönüşmeye başlamıştır. Ailedeki bu değişimler aile ile ilgili araştırmalara gereksinimi arttırmış, gerek aile yapılarıyla ilgili gerekse aile ilişkileriyle ilgili birçok araştırmalar yapılmıştır. Aile her geçen gün önemini daha da arttırmıştır.

Aile, doğumdan önce başlayan ve hayatın sonuna kadar kişinin işlevini sürdüren en küçük toplum birimidir. Çocukların yaşamdan doyum sağlamaları, toplumsal normlara uygun davranış biçimlerini ilk olarak aile çevresinden öğrenir. Doğumdan itibaren en önemli yıllar aile ortamında geçmekte, diğer kişi ve kurumlarla ilişki sonradan başlamaktadır. Her sosyokültürel sistemde kadın erkek ilişkilerinin düzenlenmesi, doğan çocuğun bakımı, eğitiminden ve sağlığından aile sorumludur. Ailenin yasalarla belirlenen işlevleri yanında geleneklerle belirlenen görevleri de vardır. Aile, içinde bulunduğu toplumun alt birimi olarak onun özelliklerini taşır. Toplumun değer yargılarını, gelenek ve göreneklerini, beğenilerini, inançlarını ve ön yargılarını yansıtır ve bunları üyeleri yoluyla nesilden nesle aktarır. Toplumla sürekli alışveriş içinde çalışır. Çocuğun bulunduğu kültür çevresi içinde onu etkileyecek olan gelenek ve kurallar olmasına karşın, yargıların oluştuğu tercihlerin yapıldığı ya da en azından etkilendiği yer ailedir. Çocuğun yetiştiği ailenin yapısı, genişliği, sosyo – ekonomik ve kültürel düzeyi, onun ilk sosyal deneyimlerini, dolayısıyla sosyal ve duygusal olmak üzere bütün gelişimini etkiler.

Okul öncesi dönem çocuğun gelişimi açısından en hızlı olan dönemdir. Bu dönemde çocuk fiziksel ve zihinsel olarak üst düzeyde gelişim göstermekle birlikte, etrafındaki insanları model almaktadırlar. Çocuk içerisinde bulunduğu sosyal çevreye uyum sağlamak için bir takım davranışlar geliştirir. Çocuğun yaşlarıyla ve çevresindeki yetişkinlerle girdiği iletişim, bu davranışların kazanılmasında önemli bir yere sahiptir. Çocuk ilk eğitimini ailesinde almaya başladığı için, ailenin çocuğa yönelik takındığı tutum, çocuğun sosyal becerisini olumlu ya da olumsuz yönde etkilemektedir.

Çocuğun yetiştiği yaşam alanındaki kişilerin çocuğa karşı davranışları, sevgi, saygı muhabbetleri çocuğun örnek alması ile sosyal beceri düzeyini ve olumlu davranış sergilemelerini arttırırken, aile büyüklerinin çocuğa her şeyi sınırsızca vermek istemelerinden dolayı çocukların olumlu davranışlar göstermelerini azaltacaktır. Bu nedenle bu araştırma, geniş ve çekirdek ailelerde yaşayan okul öncesi çocukların sosyal becerilerini ve gösterdikleri olumsuz davranışların arasındaki ilişkiyi incelemeyi hedeflemektedir.

Araştırmanın Problemi

Geniş ve çekirdek ailede yaşayan okul öncesi çocukların sosyal beceri düzeyleri ve davranış sorunları açısından incelenmesi araştırmanın temel problemini oluşturmaktadır. Bu araştırmanın problemleri aşağıda sıralanmıştır:

1. Geniş ailede ve çekirdek ailede yaşayan okul öncesi çocukların sosyal beceri düzeyleri ve davranış sorunları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
2. Geniş ve çekirdek ailede yaşayan okul öncesi çocukların sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
3. Geniş ve çekirdek ailede yaşayan okul öncesi çocukların davranış sorunları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmanın problemlerine bağlı olarak ileri sürülen hipotezler aşağıda sıralanmıştır:

1. H1: Geniş ve çekirdek ailede yaşayan okul öncesi çocukların sosyal beceri düzeyleri ve davranış sorunları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

2. H2: Geniş ve çekirdek ailede yaşayan okul öncesi çocukların sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

3. H3: Geniş ve çekirdek ailede yaşayan okul öncesi çocukların davranış sorunları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Araştırmanın Sayıtları

1. Araştırmada yer alan örneklem grubunun evreni temsil ettiği varsayılmıştır.
2. Araştırmada yer alan katılımcıların verilerini toplamak için kullanılan ‘Sosyodemografik Bilgi Formu’nun katılımcıların sosyodemografik özelliklerini, ‘Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği (4-6 yaş) (SBDÖ)’ nin katılımcıların sosyal beceri düzeylerini, ‘Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği’ nin katılımcıların davranış sorunlarını doğru bir şekilde ölçtüğü varsayılmıştır.
3. Araştırma örnekleminde yer alan katılımcıların, ‘Sosyodemografik Bilgi Formu’, ‘Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği (4-6 yaş) (SBDÖ)’, ‘Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği’ nde yer alan soruları dürüst ve gerçek durumlarını gösterecek şekilde yanıt verdikleri varsayılmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Araştırmadan elde edilen sonuçlar İstanbul ilinde bulunan 5 farklı anaokulunda bulunan 4-6 yaş öğrencilerin öğretmenlerinden toplanan veriler ile sınırlıdır.
2. Araştırmada kullanılan veriler 2016-2018 yılında toplanan veriler ile sınırlıdır.
3. Bu araştırmada kullanılan veriler Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği (4-6 yaş) (SBDÖ)’, ‘Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği’ ile toplanan verilerle sınırlıdır.

Tanımlar

Geniş Aile: İki veya daha fazla kuşağın bir arada yaşadığı, büyükanne ve büyük babanın otoritesi altında yaşanan, demografik ölçüte göre küçük aile olarak tanımlanabilecek ailelerin oluşturmasına karşılık, tek bir aile bilinci olan aile çeşididir. Bu araştırmada geniş aile değişkeni aile büyükleriyle her gün, iki günde bir ya da hafta da bir görüşme özellikleriyle belirlenmiştir.

Çekirdek Aile: Sahip olduğu toprak bütünlüğüne bağlı olan ataerkil geniş ailelerin çözülmeye başlamasıyla birlikte anne, baba ve çocuklardan oluşan çoğunlukla kentlerde

rastladığımız aile tipidir. Bu araştırmada çekirdek aile değişkeni, iki haftada bir, ayda bir, yılda bir görüşme özellikleriyle belirlenmiştir.

Sosyal Beceri: Bireylerin okulda, evde ve işteki doğal çevrelerinde başarılı etkileşimler gerçekleştirebilme becerisidir.

Davranış Sorunu: Kişinin yeni beceriler öğrenmemesine ve çevresi tarafından reddedilmesine sebep olan, kendisine ve başkalarına zarar veren, içinde bulunduğu sosyal yapının gerektirdiği normlara uygun olmayan davranışlardır.

BÖLÜM I

KURAMSAL AÇIKLAMALAR

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın içeriğini oluşturan, ailenin tanımı, ailenin işlevleri, aile tipleri, aile yapıları ve çeşitleri, ailenin ve okul öncesi çocuğun arasındaki etkileşim ve özellikleri, sosyal beceri ile ilgili kavramlar, sosyal becerilerin değerlendirilmesi, sosyal becerilerin yaşamdaki önemi, sosyal gelişim kuramlarına, sosyal becerileri etkileyen faktörler, sosyal beceri eksiklerinin sonuçları, çocuklarda olması beklenen sosyal beceri davranışları, sosyal gelişim, davranış sorunlarına ilişkin kuramsal temeller, davranış sorunlarının özellikleri, davranış sorunlarına neden olan faktörler, davranış problemlerin sınıflandırılması, çocuklarda görülen bazı davranış sorunları ile ilgili kuramsal bilgilere yer verilmiştir.

1.1. AİLE KAVRAMINA TEMEL YAKLAŞIMLAR

Aile, çocuğun bakımını, çocuk ihtiyaçlarını ve sosyal yapısını gerçekleştiren, bireyin toplumla bağlantısını kuran ve toplumun devamlılığını sağlayan bir sosyal kurumdur. (Dikeçligil 2012, 24). İnsanın yaşamında çok önemli bir yer bulan aile kurumu, tarih boyunca sosyal bilimlerin ilgisini çekmiştir. Aile, sosyal bilimler içinde en fazla sosyoloji tarafından ele alınan konulardan biri olmuştur denebilir. Özellikle “aile sosyolojisi” alt disiplini altında dünyada ve Türkiye’de ciddi ve yoğun çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Özellikle toplumsal değişim çerçevesinde aile incelenen konuların başında gelmektedir (Kaya 2015, 7).

Ailenin ne kadar süredir var olduğu, ilk aile tiplerinin yapısı ve günümüz ailesi ile olan farklılık / benzerlik, her dönem ve toplumdaki birey veya toplumun ihtiyaçları, ailenin ihtiyaçları, ailenin işlevselliği ve zaman içindeki değişim dinamikleri, ailenin sağlıklı gelişim göstermesi sorunsalı antropologlar, tarihçiler, sosyologlar vd. için araştırmalarında temel konular olmuştur. Ailenin tarihi üzerine yapılan ilk bilimsel çalışma, J. J. Bachefen’in 1861’de yayımladığı “Analık Hukuku” isimli eseridir. Daha sonra J. F. Mac Lennan’ın ve L. H. Morgan’ın çalışmalarıyla aile konusu çalışılmıştır. Ayrıca ailenin evrimi konusunda önemli başvuru kaynaklarından biri de Morgan’ın 1877’de yayımladığı “Anciefily Society” adlı eseridir (Gökçe 1991, 203).

Ailenin yapısında ve işlevinde zaman içinde farklılaşan koşullar nedeniyle değişiklikler meydana gelse de, kuşağın devam etmesi, çocukların yetiştirilmesi, halkın sosyalleşmesi ve sosyal mekanizmaların sürdürülmesi sağlıklı ailelerin varlığına bağlıdır. Aile sosyal yapının en küçük ve en önemli birimi olduğu için, toplumun olumlu yönde gelişmesini ve ilerlemesini, toplumsal huzuru sağlamak için sağlam temellere dayanan ailelerin varlığı son derece önemlidir (Könezoğlu 2006, 10).

Aile içinde aynı evi paylaşan kişiler arasında kişilerarası ve yüz yüze ilişki olduğu için; İnsanoğlunun varlığını sürdürebilmesi için kurduğu sosyal ilişkilerin en önemlisi ailede gerçekleşir. Ailenin dağılmaya karşı korunmasını sağlayan aile üyeleri arasındaki açık ve sürekli iletişim, ailenin yapısını güçlü kılar, aileye aidiyet duygusu, bireyler arasındaki saygı ve sevginin paylaşımı, kazanılan rollerin ve sorumlulukların yerine getirilmesidir (Önder 2003, 16).

Aile, sosyal yapının en önemli kurumlarından biri olduğu için, işlevselliği tartışılmazdır. Hızla değişen ve gelişen toplumların doğal bir özelliği olarak, aynı anda birçok süreç yaşanmaktadır. Hızlı sanayileşme ve modernleşmenin yaşandığı toplumlarda ikili yapı özelliği vardır. Toplumun özelliklerinden dolayı, sürecin belli bir kısmı sürece adapte olurken, bir kısmı geleneksel hayatı ya da eski / var olan yaşam tarzını sürdürmeye devam ediyor. Böylece ikili bir yapı öne çıkıyor. (Şentürk 2006, 21). Türkiye'deki aile yapısına bakıldığında da böyle bir gidişat görülmektedir.

Türkiye' de aile, yapısal olarak, yıllar itibariyle, geniş aileden çekirdek aileye doğru yönelim içindedir. Bu çalışmada da bu değişimin çocukların sosyal becerilerini ve ortaya koydukları davranış problemlerini nasıl etkilediği üzerinde durulacaktır. Bu bağlamda öncelikle aileyi tanımlamak, özelliklerini, işlevlerini, yapılarını, etkileşimlerini incelemek faydalı olacaktır.

1.1.1. Ailenin Tanımlanması

Aile, insanın, diğer canlılardan başka bir kişinin varlığına ve bakımına ihtiyaç duyan, toplumsallaşmayı sağlayan ilk ortamdır. Bireyin temel fiziksel ihtiyaçlarına ek olarak, sevgi ihtiyacı, duygusal gelişim, sosyal biliş gelişimi, sağlıklı zekâ gelişiminin sürdürülmesi, kapasite geliştirme, eğitim gibi duygusal ve sosyal ihtiyaçlarını karşılar. Bireye sağlanan duygusal destek ile kişi güvenmeyi sevgi duymayı, öz kimlik kazanmayı ve sosyal beceri geliştirerek sosyalleşir.

Cinsel ilişkileri, üreme, ekonomik dayanışmayı ve değerleri nesillere aktararak toplumsal düzene katkıda bulunur (Ünal 2009, 4).

Çok çeşitli anlamlara sahip olan aile, farklı bakış açılarına ve konulara göre farklı tanımlara sahiptir. Bunlar; Toplumsal yaşamın temel göstergelerinden biri olan sosyal ve ekonomik birlik, sosyal bir grup olarak örgüt, bu örgütün üyelerinin birçok ihtiyacını karşılaması ve yürütülmesi için bir sistemleştirilmiş ve kuralları olan, toplumsal yapının ana unsurlarından biri olarak farklı sınıflandırmalar yapılmıştır (Taylan 2009, 119). Aile genellikle bir kurum olarak tanımlanmış ve tartışılmıştır.

Aile kavramı genel geçerliği olan, kişilerin öz kimlik oluşturmalarına ve toplumsal normlara uygun davranışlar geliştirmesine ortam hazırlayan, nüfusu yenileme, milli kültürü taşıma gibi kişinin içinde bulunduğu toplumun ananelerine uygun bilgileri içeren, alternatif bulunmayan toplumsal bir kurumdur. (Kaya 2015, 9).

Aile, aynı hanede yaşayan eş, ebeveyn, medeni halleri farklı çocuklarıyla, yakın çevresindeki kişilerden oluşan, toplumun en temel insan grubu ve kurumu olarak da tanımlanmıştır (Cerit 2007, 19).

Aile bir başka açıdan çalışmamızla da ilgili olarak şöyle tanımlanmaktadır: Goleman'ın ailenin, bireyin sosyalleşme sürecini başlatan ilk ve en önemli birlik olduğunu vurgulayan şu tanımını yapmıştır. Kendimiz ve diğerleri hakkında hangi duygusal tepkileri vereceğimizi, bu duygulara düşüncelerimizi ve nasıl ortaya koyacağımızı duygularımızın olduğu ilk ortam olan aile içerisinde öğreniriz. Aile ortamında öğrenilen bu bilgiler daha çok eşler arasındaki duygusal alışverişten model alarak öğrenirler. Aynı zamanda çocukların çevresinde bulunan yetişkinlerin çocuklarına gösterdikleri duygular, davranışlar, çocukların duygulara yönelik bilgilerinin temelini oluşturur (Özmen 2004, 30). Aynı zamanda aile çocuğun kişiliğini şekillendiren bir yapıdır. Aile, sosyal ilişkileri belirli kurallarla birleştiren, toplumsal kültürü nesilden nesile aktaran; biyolojik, psikolojik, ekonomik, yasal vb. yönleri olan bir sosyal kurumdur. Her bireyin bir diğerini etkilediği anne, baba, çocuk ve kardeşlerden oluşan aile, çocuğun fiziksel, duygusal ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamalıdır. Çocuğun ihtiyaçlarını karşılarken, çocukları başkalarıyla ilişkilerini algılamaya ve değerlendirmeye yönlendireceklerdir. Çocuk aile içinde tüm karmaşık yönleriyle insan ilişkilerini gözlemler ve yaşar. Çocuklar sosyal ilişkilerini belirleyen anlaşma, uzlaşma, sadakat ve işbirliği gibi olumlu nitelikleri aileden öğrenir. Anlaşmazlık ve çatışma gibi olumsuz durumlarda alacağı

tutumları öğrenir. Çocuklar davranışlarını ve değerlerini anne-babalarının olumlu olumsuz yönlerini gözlemleyerek özdeşim kurar ve şekillendirirler. (Yiğen 2005, 5-6). Bu nedenle ebeveynler çocuk yetiştirirken öncelikle kendilerini değerlendirmelidirler. Çünkü; sosyalleşme becerisi ebeveynlerden model olarak aile içinde kazanılır. Aile üyelerinin sorumlulukları vardır. Ailenin üyelerinden beklentileri ve sayısız talepleri vardır ve ömür boyu sürer. Aile, sosyal yasaklar ve yasalarla şekillenen sosyal bir düzendir (Özmen 2007, 8-9).

Aile, insanın yalnızlık duygusunu hissettiğinden beri iki farklı cinsin bir araya geldiği en eski tarih kurumu olmuş ve birçok kurumu etkileyerek ve üst dinamiğini oluşturmuştur. Biyolojik, psikolojik ve sosyal ihtiyaçları karşılamak üzere kurulan aile, eşitlik ilkesine dayanarak ortak noktalarda birçok üye ile paylaşımların sağlandığı çocuklar için sosyal yaşama hazırlık ve deneyim kazanma yeri; yetişkinler açısından mutluluk, şiddetli gerginlik ve sıkıntı karşısında dayanışmanın en iyi şekilde sağlandığı bir sığınak yeridir (Şentürk 2006, 12).

Aile kavramının çeşitli tanımlarını incelediğimizde de aile; genel manasıyla anne baba ve çocuklardan oluşan, geleceğe yönelik olan, belli bir geçmişe sahip, bireylerin içinde şekillendiği ve şekillendirdiği, gündelik hayatın yeniden deneyimlendiği ve öğrenildiği bir toplumsal alandır. Bu çalışmada bu tanımlardan yola çıkarak çocuğun etkileşimde bulunduğu kişi, kişiler veya toplumsal yapıların çocuğun davranışlarını ve sosyal becerilerini nasıl etkilediği çalışılacaktır.

1.1.2.Ailenin Özellikleri

Toplumsal yapıların tümünde olduğu gibi ailenin de bazı özellikleri vardır ve en temel özelliklerini şu şekilde tanımlayabiliriz (Gökçe 1991, 50):

- *Aile hayatın tüm aşamalarında vardır:* Aile sosyal gelişimin her aşamasında ve her toplumda yer almaktadır.
- *Aile duyguların temel alındığı bir olgudur:* Bu duygular, annelik, arkadaşlık gibi, toplumsal ilişkiler sonucu beliren ikincil duygularla birbirine bağlı romantik sevgi, eşlerin şefkat duyguları, ailenin ekonomik güvenliği, neslin devamlılığı gibi duyguları güçlendirmektedir.
- *Aile, bireylerin değişimlerini sağlar:* Aile bireye hem organik hem de zihni alışkanlıklar kazandırarak, çocuğun kişilik yapısını şekillenmektedir.
- *Ailenin kapsamı sınırlıdır:* Aile şekillenmiş sosyal yapıların en küçüğüdür ve biyolojik koşullar çerçevesinde sınırlı bir büyüklüğe sahiptir.

- *Aile aile toplumun temelidir:* Aile sosyal yapı bölümlerinin temelidir.
- *Aile bireylerinin görevleri vardır:* Ailenin her bir bireyden beklediği başka yapılarda rastlanmayan beklentileri vardır. Ve bu görevlerin süresi yoktur.
- *Ailenin toplumsal normları vardır:* Aile, kanuni yasalar ve toplumsal kurullarla şekillenen sosyal bir düzendir.
- *Aile, sürekli ve aynı zamanda geçici bir tabiata sahiptir:* Aile devamlılık ve evrensellik gösteren bir kurumdur. İki kişinin kurduğu ve bu nedenle toplumdaki diğer örgütler içinde en geçici ve değişken olanıdır.

1.1.3.Ailenin İşlevleri

Aile, kendi içinde ve dışında, bireyi ve toplumu şekillendiren işlevlere sahiptir. Fakat aile kurumu hem duygusal olanı hem de maddi olanı içerir ve yeniden üretir. Bu bölümde çalışmamızın konusuyla bağlantılı olarak daha çok duygusal işlevler anlatılmıştır. Bu bağlamda ailenin işlevlerini şu şekilde sıralayabiliriz (Kaya 2015, 12):

- *Neslin devamı:* Aile hem kendisinin hem de toplumun hayatta kalması için yeni nesillerin / üyelerin oluşturulmasına olanak sağlar.
- *Koruma:* Diğer canlıların aksine, insan yavrusunun uzun vadeli bakım ve ekonomik güvenliğe ihtiyacı vardır ve çocukların bu ihtiyaçlarını aileleri karşılamaktadır. Bütün kültürlerde korunma konusunda sorumlu kurum ailedir.
- *Cinsel davranışın düzenlenmesi:* Bazı yönlerden cinsellik ile bağlantılı normlar bir toplumdan diğerine değişebilir hatta aynı toplumda zamanla da değişebilir. Aile, tüm bu durumlarda bir düzenleme gerçekleştirir. Tüm toplumlarda, cinsel davranışın meşru biçimi, aileyi oluşturan bir evlilik sözleşmesi/nikah ile sağlanır.
- *Sevgi ve arkadaşlık:* Aile kurumundan beklenen, üyelerine sıcak ve şefkatli bir ortam sağlamasıdır. İnsanlar kendilerini aile içinde güvende ve mutlu hissederler. En zor zamanlarında aile üyelerinden yardım ister, en büyük mutluluklarını aile üleriyle paylaşırlar. Çünkü sevgi ve arkadaşlık başka hiçbir yapıda ailede olduğu kadar sürekli ve koşulsuz olamaz.
- *Toplumsal statü sağlama:* Aile üyeleri, ailenin geçmişinden gelen belirli bir sosyal statüyü devralırlar. Bu statün aileye kazandırdığı olanaklar çocuğun daha sonra alacağı eğitim dahil olmak üzere birçok yönden belirleyicidir.
- *Kişilik/kimlik inşası:* Aile üyeleri, aile ortamında birbirlerinin kişiliklerinin gelişimine katkıda bulunurlar. Özellikle, aile üyeleri (çocuklar) bu etkileşimin birincil muhataplarıdır.

• *Toplumsallaşma*: Ailenin tüm üyeleri, özellikle veliler, çocukları denetler; normları, değerleri ve kültürleri aktarırlar. Böylelikle toplumun birer üyesi olurlar ve sosyal yapı içerisinde yaşamlarını rahat. Uygun ve kolay bir şekilde yaşamalarını sağlarlar.

Aile, içinde yaşadıkları toplumun kültürel mirasını ve değer sistemini üyelerine aktarmaktan sorumludur. Günümüzde aile, diğer sosyalleşme kurumları ile paylaşarak bu işlevi yerine getirir. Kitle iletişim araçları, okul ve okul öncesi eğitim kurumları, arkadaşlar ve akran grupları ailenin işlevlerini destekler. (*Aile Yapısı*,2011)

Ogburn ailenin işlevlerini yedi grup altında toplamaktadır. Bunlar ekonomik ihtiyaçları karşılamak, statü sağlamak, çocukların eğitimini planlamak, din eğitimi vermek, boş zaman faaliyetlerini gerçekleştirmek, aile üyelerinin birbirini koruması ve karşılıklı sevgi ortamı yaratmak gibi işlevlerdir.

Ailenin yapısı, aile iletişimi, karşılıklı saygı ve işbirliği, ailenin bu işlevlerinin yerine getirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Ailenin sınırları, rolleri ve ilişkileri, otoritenin dağıtımını, uyum ve süreklilik için gerekli olan duygusal gücü sağlar. Aile ilişkilerinde esneklik veya sertlik, yakınlık veya uzaklık, düzenli düzensiz iletişim veya iletişimsizlik gibi faktörler, aile yaşamının temel ihtiyaçlarını ve gelişimsel ihtiyaçları ve problem çözmeyi etkiler. Geçtan, sağlıklı aile göstergeleri olarak, karşılıklı saygı, işbirliği, eve, çocuklara ve yakın arkadaşlara karşı sorumlu davranışlara dikkat çekmektedir.

İşlevlerini yerine getirmeyen, farklı benlik duygularına sahip olan ve birbirleriyle sağlıklı etkileşimde bulunan eşler aileyi sağlıklı duruma dönüştürür. Kişilerarası ilişki sorunları, bağımlılık, kırılabilirlik, rol ve güç çatışmaları yoğun olduğu böyle bir aile, sorunları ve çatışmaları tolare edemez, aile üyelerinin yardımlarını desteklemeyi reddeder ve yeni durumlardan dolayı rollerdeki değişikliklerde yeterli esnekliğe sahip değildir (Ünal 2009, 4).

1.1.4.Aile Tipleri

Ailenin sınıflanmasına ilişkin birçok yaklaşım bulunmaktadır. Ailenin zaman içinde bir değişim göstererek günümüze geldiğini savunan evrimci sosyolojik bakış açısı önemli ölçüde çürütülmüştür.

Örneğin, kadın evde çalışırken eve hapsedilir yaklaşımının sadece modernizm öncesinde geleneksel aile biçimlerinde görüldüğü yanlış bir yaklaşım olarak tespit edilmiştir. Bu nedenle, aile türlerinin tarih ve toplumlarda farklı biçimlerde var olduğunu söyleyebiliriz. Bununla birlikte, modernleşme olgusu aileye yeni türler ekler ve aileyi değiştirir. Bu etki, mevcut tüm aile türlerinin modernizasyondan önce tamamen yok olduğu anlamına gelmez. Ya da, modernleşme ile özdeşleşmiş çekirdek aile ile, modern öncesi dönemde karşılaşılmayacağı anlamına gelmez. Çekirdek ailenin sadece Batı modern ailesini temsil ettiği fikri bile doğru değildir. Geleneksel aile ve modern aile arasındaki fark, hem farklı toplum türlerini hem de aile ölçeğini dikkate alan bir sınıflandırmadır (Canatan ve Yıldırım 2011, 70).

İnsanlar bir aile kurmak için bir araya gelir ve evlenirler. Fakat, evlilik biçimleri toplumdan topluma ve zaman içinde değişebilir. Evlilik biçimleri ailenin büyüklüğüne, yerleşimlere ve parçalanmış aile özelliklerine bağlı olarak çeşitli şekillerde incelenir (*Aile Yapısı*,2011).

Özellikle Türkiye’de aile biçimleri, yerleşim yeri esasına göre yapıldığında köy ailesi, kent ailesi, gecekondu ailesi ve artık günümüzde çok kullanılmasa da kasaba ailesi olarak sıralanabilir. Bu sınıflamalarda bir diğer kriter olan hane halkı kompozisyonuna ve otorite örüntüsüne göre ise, aile, büyük (geleneksel geniş) aile ve küçük (çekirdek, modern) aile olarak sınıflandırılmaktadır. Buna ek olarak, toplumların geleneksel ve modern imgelerinin iç içe geçtiği toplumlarda küçük hane halkları vardır, fakat otorite kalıpları ve aile içi ilişkiler olarak büyük (geleneksel geniş) aile özelliklerine sahip geçiş dönemi (geçici) aileler olarak tanımlanan aileler de vardır (Taylan 2009, 119).

Bu bölümde araştırmanın konusuyla bağlantılı olarak yapısına göre sınıflandırılmış geleneksel/geniş aile, modern çekirdek aile ve geçiş ailesi tanımlanacak ve aile içi etkileşim örüntülerinden bahsedilecektir.

1.1.4.1.Geleneksel/Geniş Aile Tipleri

Geniş aile, ağırlıklı olarak sanayileşmemiş toplumlarda ve daha çok kırsal kesimde yaşayan bir aile türüdür. Sanayileşme sürecini yaşamayan toplumlarda, nüfusun büyük çoğunluğu kırsal alanda yaşadığından, sanayileşmemiş toplumların tipik aile yapısının geniş aile olduğu söylenebilir. Ortak özellik, aynı çatının altında, aynı avlu altında oturan, aynı tencerede yiyen üç nesildir. Geniş ailede, çocuklar evlendikten sonra, babanın evine olan yakınlığını mümkün olduğunca korurlar. Bu, aile bağlarının birleşmesini ve güçlendirilmesini sağlar.

Geleneksel geniş aile tiplerinde bir takım ortak özellikler bulunur. Bunlar (*Aile Yapısı*,2011);

- İlişkiler eşitlikçi değildir. Kadınlar erkeklere göre daha üst konumdadır, gelin gibi sonradan aileye dahil olanlar en düşük konumdadır.
- Geleneksel ailede iş bölümü cinsiyete göre yapılır. Kadınlar ev işlerinde, erkekler ağır ve dış işlerde çalışır.
- Geniş ailede eş seçimi ana baba aracı olmaksızın gerçekleşmez.
- Erkek çocuk tercih edilir. Erkek çocuğun eğitimine daha çok önem verilir, babanın işini devam ettir.
- Karı-koca ilişkileri belli bir mesafe içindedir. Kadın kocasına hem saygı duyar hem de korkar. Birbirlerine coşkulu ve duygusal davranamazlar
- Genel olarak, baba otoritesini korku üzerine kurar ve çocuklarla olan karşılıklı ilişkiyi en aza indirir.

Timur'un 1968 yılı Türkiye'de Aile Yapısı (1972) çalışmasında geleneksel geniş aile biçiminin ortalama yüzde 19,1988 yılında D.P.T'nin Türk Aile Yapısı Araştırmasında (1992) geniş aile, Türkiye genelinde yüzde 24.7, aile içi şiddetin sebep ve sonuçlarını tespiti yönelik 1994 tarihini kapsayan bir araştırmada (2000) ise Türkiye genelinde "olgun" geniş ailenin oranı, yüzde 10.9, son yıllarda Türkiye İstatistik Kurumu ve Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü tarafından birlikte yürütülen saha çalışmasında (2006) ise geniş aile, Türkiye genelinde yüzde 13 olarak tespit edilmiştir. Farklı zamanlarda yürütülen ilgili araştırmalardan ortaya çıkan verilere göre, Türkiye genelinde geleneksel geniş ailenin oranının giderek azalmakta olduğu gözlenmektedir (Taylan 2009, 120).

1.1.4.2.Modern Çekirdek Aile

Modern çekirdek aile; anne, baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan bir aile şeklidir. Sanayileşmenin ilerlemesiyle ortaya çıkan aynı zamanda modern toplumlarda görülen bir aile yapısıdır (Gökçe 1991, 220). Son zamanlarda yapılan bazı çalışmalarda küçük ailenin sanayileşmeden önce ki topluluklarda da var olduğu ortaya koysa da çekirdek ailenin genelde sanayileşmenin ve kentleşmenin yoğun olarak yaşandığı yerlerde görüldüğü söylenebilir.

Çekirdek ailenin yapı ve işlevleri bakımından geniş aileden farklı olan noktaları vardır. Bunları şöyle anlatmak mümkündür (Sayın 1990, 1011):

- Çekirdek ailede, aile büyüklerinin, aile ve bireyleri üzerindeki denetimi çok daha azdır hatta bazen iletişimin az olması nedeniyle hiç yoktur.
- Yeni kurulan küçük aileler baba evinden uzakta ayrı bir yerleşim yerinde yaşarlar.
- Eş seçimine bireyler kendileri karar verir ve evlilik görüşme ya da anlaşma yoluyla gerçekleşir.
- Doğurma sayısı, eşler tarafından bilinçli olarak sınırlandırılmıştır.
- Boşanma kararında cinsiyet dikkate alınmaz; her iki taraf bu kararı tek başına alabilir.
- Eşitlikçi bir otorite örüntüsü görülür.
- Aile içinde ki karar mekanizmalarının işleyişine tüm üyeler katılır.

Tüm yapılarında olduğu gibi modern çekirdek ailenin de üstlendiği işlevler vardır. Geniş aileden farklı olarak üstlendiği işlerin bazılarını kısmen, bazılarını kısmen diğer kurumlara bırakmıştır.

Biyolojik işlev (cinsel ihtiyaçların karşılanması, üreme ortamının sağlanması), psikolojik işlev (üyelerine rahat, huzurlu, mutlu bir ortam sağlamak) ve sosyalleştirme işlevi (çocuk bakımı ve eğitimi, kültürün aktarımı) gibi işlevleri kendisi yürütür. Sosyalleştirme işlevini aile dışında diğer toplumsal kurumlarla birlikte yürütse de çocuğun ilk sosyalizasyon yeri ailesidir.

Timur'un 1972 yılında yaptığı araştırmaya göre Türkiye genelinde yüzde 59.7, 1988 yılında D.P.T'nin Türk Aile Yapısı Araştırmasında (1992) Türkiye genelinde yüzde 73, 1994 tarihini kapsayan bir araştırmada (2000) ise Türkiye genelinde yüzde 82.8, Türkiye İstatistik Kurumu ve Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü tarafından birlikte yürütülen saha çalışmasında (2006) ise çekirdek aile oranı, Türkiye genelinde yüzde 80.7 olarak bulgulanmıştır. Bu verilere göre, Türkiye genelinde çekirdek ailenin diğer aile biçimlerine göre oranı gittikçe arttığı gözlenmektedir (Taylan 2009, 120-121).

Modernite beraberinde getirdiği temel bir değişim ve dönüşüm hareketi ile insanların yaşam tarzları, üretim biçimleri, yaşadıkları yerleri, kıyafetleri ve en önemlisi düşünce tarzları gibi birçok alanlarda değişime yol açmıştır. Ailenin bu değişim / dönüşüm hareketine baktığımızda en çok yaşanan yerin değiştiği görülmektedir. İnsanlar şehirlere yerleşmeye başlayınca aile kentleşti

ve modernleşti. . Bu süreçte aile içinde anne, baba ve çocuk/çocuklardan oluşan çekirdek forma dönüşmüş, ailede sadece etkin aktörler rol almaya başlamıştır. Böylelikle akrabalık bağları zayıfladı ve aile kendi içinde gelişmeye devam etmek zorunda kaldı (Kaya 2015, 14).

1.1.4.3.Geçiş Süreci Ailesi

Aileyi sadece geniş ve çekirdek olarak sınıflandırmak sağlıklı değildir. Geniş ve çekirdek aile tanımlamaları bir sürecin başlangıcını ve sonunu oluşturur denilebilir. İkel olan geleneksel aile tipi, yaşanan sosyal değişimlerle birlikte, çekirdek tipine dönüşmeye başlamıştır. Bu dönüşüme bağlı olarak, Türkiye ailesine baktığımızda, tamamen çekirdek ya da geniş aileden bahsedemeyiz. Bu nedenle, bu iki tip arasında geçiş ailesi kavramı söz konusu olabilir.

Geçiş ailesi sadece şekil olarak bir değişim değildir. Çünkü geçiş ailesi, şekil olarak iki aile tipine benzese de, kendisine yeniden ürettiği sosyal ve ekonomik ilişkilerin değişmesiyle yapı ve fonksiyon olarak onlardan farklılıkları vardır. Kendisine yeniden ürettiği sosyal ve ekonomik ilişkilerin değişmesiyle yapı ve fonksiyonlarında değişikliklerin görüldüğü bir aile olarak tanımlanabilir (Kaya 2015, 16).

Geçiş süreci içindeki çekirdek ailelere baktığımızda, geleneksel büyük ailede görülen bir takım geleneklerin, göreneklerin ve bağların hala var olduğu görülmektedir. Böylelikle çekirdek aile ile geniş aile ile bazı özelliklerin benzediğini söyleyebiliriz. Geçici geniş aileler hane halkı sayısı ve genişliği bakımından çekirdek aileye, yapı itibarıyla modern, ilişkileri ve işlevleri itibarıyla geleneksel aileye benzer özellikler göstermektedir (Canatan ve Yıldırım 2011, 74).

1.1.5.Aile İçi Etkileşim Örüntüleri

Etkileşim örüntüleri, ailenin gündelik hayatını işlevlerini anlatarak aileyi daha iyi tanımamızı sağlayan, aile içinde veya aile dışında geliştirilen örüntülerdir. Aile üyelerinin birbirleriyle nasıl ilişkiye gireceklerini düzenleyen görünmez işlevsel kurallar olarak da tanımlanabilir (Akün 2013, 89).

Ailenin işlevlerini yerine getirmemiş olması aile içi etkileşim ve iletişimin güçlülüğüne veya zayıflığına sebep olur. Aralarında iyi bir etkileşim ve iletişim kuramamış eşler sağlıklı ailenin temellerini oluşturur. Bu iletişimsizlik çeşitli patolojik davranışlara sebep olarak aile

üyelerinde bozulmalara neden olabilir. Fakat aile üzerinde dış etkenlerinde etkisi büyüktür ve ailelerin sağlıklı ya da sağlıksız olmasını etkileyebilir. Aynı zamanda aile içinde ya da dışında, hastalık, ölüm, işsizlik gibi olumsuz olaylar aile içi etkileşimi geçici olarak etkilemektedir. Aile üyelerinden birinin yokluğu veya üyelere sonradan birinin dahil edilmesi, insanların yaşamında gerekli rollerin değişmesi ya da kendileri için uygun olmayan bir role taşınmak, bazı problemler yaratabilir ve sağlıksız davranışları arttırabilir (Kılıçaslan 2001, 24).

Aile, etkileşim örüntüleriyle işlev gösterir. Buna göre, buluş çağında kişi, farklı birinin davranışının başlamasına sebep olur ve farklı kişilerin tutumlarında etkilenir. Üyeler arasında bulunan bu döngü, örüntünün temelini oluşturur ve hangi üyenin hangi üyeye, ne zaman ve nasıl iletişim kuracağına dair bilgi verir (Akün 2013, 89).

Bireyin toplumla teması, doğumla katıldığı ailede başlar ve aile içindeki etkileşim çocuğun yaşadığı topluma uygun bir kişi olarak yetişmesini sağlar. Aynı zamanda bireyin ailesinden aldığı eğitim-öğretim tolumun sürekliliğini sağlar (Fichter 1996, 23).

Ailelerde eşler arası, kardeşler ve ebeveyn çocuk arası etkileşimler olarak alt sistemler bulunur. Ailenin her üyesi birçok alt sisteme dahil olabilir. Çocuğun ebeveynleri dışında birden çok kardeşleriyle iletişimi olabilir ve ebeveynlerde ebeveynlik dışında birbirleriyle eş olarak iletişim kurabilirler. Kurulan her ilişkinin diğer aile üyeleriyle olan ilişkileri etkiler. Bu nedenle, birbiriyle iyi ilişkileri olan mutlu ebeveynler çocukları ile daha yakın ilişki kurar ve bu çocuklar daha pozitif psikolojik davranışlar sergilerler (Kaya 2015, 19).

Ailenin alt sistemlerinden oluşan organizasyona dayanan rol ağı örgütlenmesi ailenin günlük yaşamını etkin bir biçimde sürdürmesini sağlar. Roller; aile üyelerinin çeşitli işlevleri yerine getirmek için genellikle otomatik olarak bazı davranış kalıplarını yerine getirmesidir. Ailenin maddi ihtiyaçlarının, sağlık ihtiyaçlarının, sosyal aktiviteler ve sevgi gibi ihtiyaçlarının karşılanması ailedeki yetki ve rol dağılımına dayanmaktadır. İhtiyacı karşılayan üyenin yetki gücü yüksektir. Yüksek yetki gücüne sahip birey, diğer üyelerin davranışlarını ve rolünü değiştirme gücüne sahiptir.

Rollerin ve güçlerin dağılımında kültürel ve sosyal değerler de önemlidir. Yaş ve cinsiyete dayalı roller çoğunlukla toplum tarafından verilir; bu roller aile içinde uygulanması ve her birey tarafından kabul edilmesi sağlıklı bir işleyiş sağlar (Ünal 2009, 10).

1.1.5.1.Ebeveynler Arası Etkileşimler

Ebeveynler ailenin mimarlarıdır. Ebeveynler arasındaki ilişki ne kadar sağlıklı, kişilikleri ne kadar uyumluysa ailenin temeli o kadar sağlamdır. Fakat ebeveynler arasındaki olumsuz iletişim ve uyumsuzluk çocukları da olumsuz etkileyecektir (Cüceloğlu 2013, 70-75).

Aynı zamanda bir başka ifade ile ebeveynlerin birbirleri ile iletişimi çocuğu, çocuğun anne ile iletişimi babayı ve çocuğun baba ile iletişimi anneyi ve eşlerin birbirleri ile olan etkileşimleri, çocuklara karşı olan tavırlarını etkileyebilmektedir. Örneğin, eşiyle sağlıklı iletişimi olan, mutsuz bir anne içinde beslediği bütün sevgiyi çocuklarına yansıtarak, onlara gereğinden fazla sevgi aktarabilir veya bunun aksine eşine karşı hissettiği gerginliği ve öfkeyi çocuklarına yansıtarak saldırgan bir davranış sergileyebilir. Bununla birlikte, olumlu anne baba ilişkileri, ailede sevgi, saygı ve hoşgörünün olduğu, demokratik anne baba tutumlarının çocukları da etkileyerek olumlu tutum ve davranış edinmelerine faydalı olmaktadır (Yılmaz 2018, 30).

- Eşler arası ilişki karşılıklı sevgi, saygı ve hoşgörü içermediğinde ortaya çıkan gergin ve sürtüşmeli ilişki çocuklar için aileyi tedirgin ve güvenilmez bir ortama dönüştürür. Eşler arasında gelecekle ilgili ne kadar fikir birliği varsa evlilik birliğinin uyum içinde devam etmesi de o kadar kolaydır. Hangi değerlere göre yaşanacağı, hangi davranışlara göz yumulup hangilerinin kabul edilmeyeceği, mali kaynakların yönetimi gibi konularda ortak bir yaklaşım oluşturmak, buna uymak ve gereken değişiklikleri birlikte yapmak ilişkilerin devamlılığını sağlar. Aile için fikir ayrılıkları mutlaka olacaktır fakat bu ayrılıklar tartışılırken bazı kurallara dikkat etmek gerekir. Bunlar (*Aile Yapısı*,2011);
- Eşler o konu da farklı fikirlere sahip olduklarının farkında olmalı ve uzlaşabilecekleri bir nokta aramalıdır.
- Sorunu ertelemeden, uygun zaman ve yer seçilerek çözmeye çalışmalıdırlar.
- Tartışma esnasında suçlama, konuyu saptırma, eski tatsız konuları tekrarlama gibi olumsuz davranışlardan uzak durarak karşı tarafında fikirlerini öğrenmeye çalışmalıdırlar.
- Birbirlerini daha iyi anlayabilmek için karşısındakine empatik bir yaklaşımla yaklaşmalıdırlar.
- Tartışmanın amaç kazanmak değil uzlaşmak olmalı ve eşler arasında kalmalıdır.

Çocukların anne babalarını rol model aldığı düşünülürken ebeveynler arası ilişkiler çok önemlidir. Ailenin genişliği, sosyo-ekonomik ve kültürel düzeyi çocuğun ilk sosyal deneyimlerini, buna bağlı olarak duygusal ve toplumsal gelişimini etkilemektedir. Aile çocuğa sosyal davranış normlarını aktararak çocuğun sosyal gelişimini desteklemektedir. Böylelikle çocuklar toplumdaki ve kültürlerindeki kabul edilebilir veya kabul edilemez davranışları ailelerinden öğrenirler (Dizman 2003, 4-5).

Aile içi etkileşimin olumlu ya da olumsuz olması çocuğun ileriki yaşlarda çevresiyle kuracağı etkileşimin de niteliğini belirler. Aile bireylerinden öğrenilenler ve bunlarla birlikte oluşturulan güçlü altyapı ve güvenli ilişki kurması, hayatı boyunca çocuğun bilişsel gelişiminden cinsel gelişime kadar eksiksiz ve sağlıklı bir birey olmasını etkiler. Ailenin tutumları, özellikle anne ile kurulan temel güven ilişkisi ve diğer aile üyelerinin özellikleri çocuğun psikolojik gelişimi için önemlidir. Ebeveynlerin çocuklarıyla olan ilişkileri, dünyayı güvende olmak ya da korkulmak için güvenli bir yer olarak algılamaya yöneltilmektedir (Yörükoğlu 2000, 84-85).

Çocuklukta karşılaşılan herhangi bir olumsuz durum ergenlikte veya yetişkinlikte ruhsal gerilimlere ve davranış bozukluklarına neden olabilir. Ebeveynler ve çocuklar arasındaki ilişki düzenli ve aile içindeki yaşam uyumlu ise, çocukla sevgiyle ilgilenilirse, çocuk sosyal ve zihinsel olarak sağlıklı ve güvenli bir birey olacaktır (Özyürek 2004, 51).

1.1.5.2. Ebeveynler ve Çocuklar Arası Etkileşimler

Çocuklar ebeveynlerinden gelen her türlü bilgi, eğitim, terbiye ve tutuma karşı alıcı durumdadırlar. Ailelerin çocuklarla ne kadar açık ve etkili iletişim kurduğu onların ileride oluşturacağı inanç ve düşüncelerini olumlu yönde etkileyecektir. Etkili iletişim kurmak çocuklara saygı duyulduğunun da bir göstergesidir. Fakat, saygı duyulmayan ve sağlıklı iletişim kurulan bir ailede çocuk kendisini önemsiz, dinlenmeyen ve anlaşılmayan olarak hisseder ve çocuklar ebeveynlerini yardımcı sevmeyen ve güvenilmez kişiler olarak görebilirler.

Aile sıcak ve samimi ilişkilerin kurulduğu, içerisindeki bireylerin davranışı diğer bireyler açısından büyük önem taşıyan topluluklardan biridir. Aile içinde kendini güvende hisseden çocuklar ne istediklerini ve kendilerinden ne beklendiğini daha iyi bilirler. Böylelikle etkili iletişim içinde olan aileler çocuklarının istedikleri şeyler yapmada daha istekli ve esnekler (Kaya 2015, 23).

Toplumsallığın ilk tohumları çocuğun doğduğu andan itibaren anne ile kurduğu bağlantıyla atılır. Bu nedenle çocuk anne ile kurduğu bağın hep canlı kalmasını amaçlar. Böylelikle anne çocuğun hayatında en önemli yere sahiptir (Kaya 2015, 25).

Çocukların eğitiminde anne daha aktiftir. Annenin çocukla kurduğu duygusal bağ anne sevgisini gösterdikçe güçlenir ve çocuk anneden gelen her türlü eğitici davranışı kabule açık hale gelir (Özensel 2004, 79). Bebeklik çağında elde edilen güven duygusunun niteliği anne-çocuk ilişkisinde, süreklilik, tutarlılık, aynılık özelliklerine bağlıdır. Çocuğun yaşamının ilk yıllarında kurulan duygusal iletişim çocuğun güven veya güvensizlik duygusuna neden olur. Bu dönemde bebeğin psiko-sosyal görevi güvenmeyi öğrenmektir. Bebek ile annesi arasındaki ilişkiden doğan güven duygusu çocuğun gelecekte kuracağı güvenli ilişkilerin temelini oluşturmaktadır (Öztürk 2009, 28).

Anneler evrensel olarak, çocuklarıyla başarılı rutin etkileşimler, açık iletişim kalıpları, dayanıklı duygusal bağlar ve çocukların hayatını etkileyecek öncelikli ilkeler için rehberlik ederler. İnsanlar yalnız büyüyemezler. Annelik çocuğun gelişimi için onu koruyan bir ortam oluşturur. Annenin çocuğun sosyal anlayışını iletme, bağlılığını geliştirme, dil edinimini sağlama ve duygularının düzenlenmesi gibi çocuğun gelişimi ve korunması dışında çocuk etkileşimine hizmet edecek bazı işlevleri bulunmaktadır (Kaya 2015, 25).

Çekirdek veya geniş aile fark etmeksizin ailede en etkin sorumluluk annenindir. Annenin rolü evrenseldir ve anneliğin besleme, sosyal değişim ve öğretme gibi değişik sorumlulukları vardır. Aile iletişimde babanın rolü de çok büyüktür. Babanın davranış konusundaki kesin tutumu, çocuklar arasındaki davranış farklarını oluşturmayı ve güçlendirmeyi daha çok kolaylaştırır. Baba ile çocuk arasında etkili iletişim kurulamaması çocukların fiziksel ve ruhsal sağlığını büyük ölçüde etkilemektedir. Çocukların eğitimleri ve gelişimiyle ilgili tüm sorumluluklar anneye bırakılarak; baba, sadece maddi ihtiyaçları karşılamakla sorumluluklarının bittiğini düşünür ve ilgisiz bir tutum sergilerse çocukların sosyal gelişimleri olumsuz yöne etkilenmekte ve çocukta cinsel kimlik karmaşasına yol açmaktadır. Hatta sürekli anneye birlikte olan çocuklar anneyi örnek alarak onunla bütünleşir ve onun gibi davranmaya başlamaktadır. Babanın çocuğuyla sohbet ederek, okul içindeki etkinlikler hakkında konuşarak, onu dinlemesi, sorunları beraber çözüme kavuşturması aradaki diyalogu güçlendirmekte ve çocuğun sosyal gelişimine önemli katkı sağlamaktadır (Özensel 2004, 80).

1.1.5.3. Aile ve Arabalar Arası Etkileşimler

Aile büyükleriyle bir arada yaşamak bazen kuşak çatışması ve tutum farklılıkları nedeniyle aile ortamında gerginlik yaşanmasına sebep olabileceği gibi bazen de ortamı yumuşatıcı ve sakinleştirici etkiye sebep olabilir. Büyükanne ve büyükbabaların aile üyeleriyle olan ilişkileri ve davranışları da ailenin sağlıklı veya sağlıksız olup olmadığının bir belirtisidir (Gürsoy ve Coşkun 2005, 152).

Aile kavramı, yalnızca ailenin sakinleriyle ilişkili de bulunduğu bir yaşam alanı değildir. Hem aile içi hem de aile bağları, aile etkileşiminin unsurlarından biridir. Bunların en başında akrabalık bağları gelir. Akrabalık bağları modernite ile azalmakla birlikte, hala varlığını sürdürmektedir (Kaya 2015, 27).

Çocuğun en mutlu olduğu yer anne şefkati, baba sevgisi, kardeş desteğini hissettiği kendi ailesidir. Hatta iletişimi en kötü aile bile ailesiz olmaktan daha iyidir. Çocukların başarısı, toplumun huzuru, sağlıklı gelişimleri ve düzenli bir eğitim almaları için aile desteklenmelidir. Çocukların istenilen biçimde yetiştirilmelerinde aile fertlerinin ayrı ayrı görev ve sorumlulukları vardır. Bu görev ve sorumluluğun büyük bir kısmını anne ve baba üstlense de aile büyükleri hatta ailede ki büyük kardeşler de zaman zaman bu sorumluluğa destek olurlar (*Aile Yapısı*,2011).

1.1.6. Geleneksel ve Modern Aile Yapılarında Çocuğun Konumu

Aile tarihsel süreç içerisinde bütün toplumlarda önemli bir kurum olmuştur. Aile toplum değerlerini koruyan, dengeyi sağlayan geleneksel roller üstlenmiştir. Fakat zaman içerisinde sanayileşmenin gelişmesi ve teknolojiye yenilikler, toplumsal yapının değişmesine ailenin modernleşmesi ve çekirdek haline gelmesi ailenin otorite yapısı üzerinde etkili olmuştur (Özgüven 2001, 95). Bu değişim süreci bizim toplumumuzda da yaşanmış ve geleneksel büyük aileden, çağdaş küçük aile ve tek ebeveynli ailelere kadar çeşitlenen farklı aile yapıları görülmeye başlanmıştır.

Toplumun farklı aile yapılarına dönüşmesine bağlı olarak aile bireylerinin çocukla iletişimi, çocuğa karşı tutumları ve çocuğa verdiği değer açısından da birçok değişimin olduğu görülmektedir. Geleneksel yapıda çocuktan uysallık, söz dinleme, usluluk, mahcubiyet gibi özellikler beklenmekteydi. Bununla birlikte aileye yönelik yapılan çalışmalar da özellikle

geleneksel aile yapılarında, fiziksel cezalandırma yöntemlerinin çok sık uygulanmakta olduğu görülmektedir. Çocukla konuşarak onu ikna etmek, muhakeme yapmak, çocuğa doğruyu yanlışını anlatmak gibi çözüm yollarına çok az başvurulduğu görülmüştür (Taylan 2009, 132). Çekirdek aile olmanın getirdiği ebeveynler ve çocuk arasında iletişim eksikliği, uzaklaşma, kuşak çatışmaları gibi sorunlar yaşansa da ebeveynlerin çocuklarıyla yaşadıkları problemleri dayak ve sözlü şiddetten ziyade, onlarla konuşarak ve ılımlı bir şekilde çözmeye çalıştıkları görülmektedir (Özgüven 2001, 13).

Çocuk yetiştirme tutumları, ödül ceza sistemleri toplumdan topluma hatta aynı toplumda farklı sosyal sınıflara ait ailelere göre değişebilir (Gürler 2005, 60). Toplumumuz, geçmişten günümüze değişerek farklı aile yapılarına sebep olmuştur. Değişen aile yapımıza bakıldığında hem kentte hem de kırsalda çekirdek aile özelliğine sahip olduğu fakat değer sistemlerinin geleneksel yapıda olduğu görülmektedir. Ülkemizde yapılan pek çok araştırma ya göre ceza olarak dayak uygulandığı belirlenmiştir (Taylan 2009,132). Geleneksel aile yapısında çocuklar aile içinde başıboş bırakılırken, günümüzde çocuğa verilen değer artmış ve bir birey olarak daha değerli görülmeye başlamıştır. Çocukların aile de değer görmeye başlaması kişilik gelişimini olumlu olarak etkilemiştir.

Araştırmalarda çocuk üzerindeki kontrolün, çocuk sahibi olma isteğinin ve çocuklardan gelecek beklentisinin kırsal alanlardan kentsel alanlara azaldığı görülmektedir. Diğer yandan, cinsel roller açısından kentleşen ailelerde anneler ve kızlar arasında farklılık görülmemektedir. Bu, her kızın anneleriyle özdeşleştiğini ve cinsel rollerin bir nesilden nesile aktarıldığını göstermektedir. Bu durum kızların üzerindeki aile ve toplum baskısını da yansıtmaktadır.

Aile biçimine ve yerleşim yerine göre anne- babanın erkek çocuk beklentisi değişmektedir. Geleneksel geniş aile de baba ailenin geleceği ile ilgili fikir yürütme yetkisine sahip olduğu için erkek çocuk istemektedir. Kadınlar bu konuda çok söz sahibi olmasalar da daha eşitlikçi şekilde erkek çocuk beklentisindedirler. Kadın erkek çocuk doğurarak aile içinde statü kazanmaktadır. Ayrıca baba ve oğul arasında gerilimi azaltmak için tampon görevi oluşturduğunda ev içi kontrolü elinde bulundurarak gücünü arttırmaktadır. Eskiden erkek çocuklar baba otoritesinin altında yaşarken değişen toplum yapısıyla birlikte kendi kararlarını kendileri alabilmektedirler. Erkek çocuklarının eğitim seviyelerinin yükselmesi, dışarıyla bağlantıların artması, ekonomik yönden babadan bağımsızlaşmaları, otoriter aile yapısının zayıflaması kendisi için karar alma yetkisinin erkek çocuklara geçmesini etkilemiştir.

Modernleşmenin getirdiği bir durum olarak kadınların çalışmaya başlamasıyla birlikte yapılan araştırmalarda çalışan kadınların ailelerinde çocukla oyun oynanma oranı(% 92, 1) genellikle “her gün” yapılma oranı çalışmayan kadınların ailelerinden (%63, 9) yüksektir (Taylan 2009, 132).

1.2.SOSYAL BECERİ İLE İLGİLİ KAVRAMLAR

1.2.1. Okul Öncesi Dönemde Sosyalleşme ve Sosyal Gelişim

Sosyalleşme, bireyin ailesiyle birlikte tecrübe ettiği bir tür çevreye uyum sürecidir. Aile; sosyal ve kültürel, okul, iş gibi ikincil gruplarla iletişim kurma ve olağanüstü durumlardan (savaş, deprem, afet) gelen tüm zorluklara karşı nasıl davranacağını bilme, onlara karşı koymada veya onlara uyum sağlamada kişi için bir rehber, bir korunma yeri oluşturduğu için kişinin psikolojik yapısını etkileyen önemli sosyalleşme faktörlerinden biridir (Küçükkurt 1990, 81).

İnsan sosyal bir varlıktır ve bir toplumun üyesi olarak doğar (Zembat ve Unutkan 2001, 34). 0-6 yaşın kapsadığı insan hayatının temellerinin atıldığı okul öncesi dönemde kişi gelişmeye başlar ve hayatı boyunca kullanacağı birçok alışkanlık, yeterlilik kazanır. Çocuk bu dönemde öğrenmeye ve gelişmeye açıktır; kişiliğinin oluşup şekillendiği, kazanılan bilgi, beceri, alışkanlıkların geliştirildiği bu dönem yaşamın en kritik dönemlerinden biridir (Koşay 2013, 3).

Sosyalleşme ya da sosyal gelişim en geniş kapsamda çocuğun doğumuyla başlar en dar kapsamda ise günlük davranış gelişimidir (Yavuzer 1999, 49). Sosyalleşme aynı zamanda bireyin, içinde yaşadığı toplumun normlarını, değerlerini, kültürünü, kendisinden beklenen rolleri, tutumları ve davranış yapılarını, toplumsal etkileşim becerilerini içselleştirme ve benlik, kimlik duygusunu kazanma süreci olarak tanımlanabilir (Budak 2003, 685).

İnsan gelişimin bir getirisi ve ihtiyacı olarak çocuk çevresindeki diğer insanlarla iletişime girer. Çocuk büyüdükçe kardeşleri ve arkadaşlarıyla oynayarak, okula gidip akranlarıyla iletişime girerek sosyal dünyasını genişletir. Fakat bu süreçte ebeveynler, çocuklarına davranış için model olarak ve doğrudan yönergeler vererek sosyal gelişimlerine destek olurlar. Çocuklar model alarak öğrenmeye daha yatkın oldukları için ebeveynlerin söylediklerinden çok yaptıkları onlar için daha önemlidir.

Yaşamın başında çocukların en önemli ilişkileri ana babalarıyla veya bakıcılarıdır. Çocuklar yaklaşık 2 yaşında çok olumsuz bir biçimde davranarak kendilerini ortaya koymaya çalışırlar. Giyinmeye, uyumaya ve altını bağlamaya “hayır!” diyerek her şeyi reddederler. Bu ilk bağımsızlık çabalarının olağan sonucu ana babanın çocuğu disiplin altına almaya başlamasıdır. Ana babanın huzur ve düzen adına istedikleriyle çocuğun özerklik istekleri arasındaki çatışma çoğu zaman güçlük yaratır. Fakat bu, sosyalleşmenin de özüdür. Sosyalleşme; çocukların ailelerine ve kültürlerine uygun davranış ve tutumları öğrenme sürecidir. Çocuklar 3 yaşına geldiklerinde önemli ilişkileri, kardeşlerini, oyun arkadaşlarını, diğer çocukları ve ailenin dışındaki yetişkinleri içerecek şekilde gelişirler. Çocuklar okula başladıkları zaman sosyal dünyaları oldukça genişlemiştir. Göreceğimiz gibi sosyal gelişim, süre giden, yeni ve değişen ilişkileri birlikte içerir (Koşay 2013, 3).

1.2.2. Sosyal Gelişim Kuramlarına kısa bir Bakış

Sosyal becerileri anlamak için öncelikle sosyal gelişim kuramlarından bahsetmek sosyal gelişim süreçlerini daha iyi anlamamızı sağlayacaktır. Bu bölümde araştırmanın evrenini oluşturan 4-6 yaş grubu çocukların sosyal becerilerin oluşumuna temel hazırlayan sosyal gelişime yönelik kuramsal görüşlere yer verilecektir.

1.2.2.1.Psikanalitik Kuram

Freud; ilk modern insan gelişim kuramını ortaya koymuş, bu kuramda kişiliğin doğumdan sonra ilk beş yılda oluştuğunu ve bu dönemdeki deneyimlerin ileriki yaşantıları etkilediğini anlatmıştır. Freud, kuramında kişilik gelişimini bilişsel psikoseksüel gelişim açısından incelemekle birlikte sosyal gelişimi de vurgulamaktadır. Kurama göre psikoseksüel evreler birbirlerini etkilemektedir. Çünkü çocuk kendi bedeninden memnun olmadığında sosyal çevresine de uyum sağlamakta sorun yaşamaktadır bu durumda psikoseksüel evrelerde yaşanan sorunlardan kaynaklanmaktadır. Aynı zamanda Freud’a göre, çocuğun diğer kişilerle iletişime girerek sosyalleşmesi, çocuğun anne-babasına duyduğu duygusal bağ ile yakından ilgilidir (Koşay 2013, 5).

Freud; ahlak gelişimini duygusal-güdüsel bir süreç olarak tanımlamış ve id-ego-süperego ile açıklamıştır. Freud, ahlak gelişimin en önemli olduğu dönemi 3-4 yaşta başlayıp 5 yaşta tamamlandığını ifade etmiş ve bu dönemi odipal dönem olarak adlandırmıştır. Odipal dönemde

yaşanan oedipus kompleksiyle çocuk kendisinden beklenen davranışlara uygun hareket etmeyi öğrenir (İlgin 2008, 25).

1.2.2.2. Psikososyal Kuram

Erikson psiko-sosyal gelişim kuramında bireyin hayatı boyunca 8 evreden geçtiğini, her bir evrede gerçekleştirilmesi beklenen gelişimin başarılmasının bazı gelişimsel krizlere sebep olduğunu savunur. Bireyin yaşadığı toplumu daha iyi tanımasıyla bu krizleri atlatabileceğini söyler (Turan Güven 2018, 14). Beklenen sosyal davranış ve tutumları gösteren bireyler güven duygusunun kazanılmasıyla başlayan ve benlik bütünlüğünün sağlanmasıyla tamamlanan bu evrelerde ki krizleri başarıyla atlattır. Çocuklar sosyal becerileri yaşamın ilk yıllarında ebeveyn ya da bakıcılarından öğrenir, sosyal çevresi genişleyip diğer kişilerle de iletişim kurdukça sosyal becerilerini geliştirir (Çetin ve diğ. 2003, 18).

Erikson'un kuramında tanımladığı 8 psiko-sosyal gelişim evresi sırasıyla; güven güvensizlik (0-1 yaş), özerklik-utanç ve şüphe (2-3 yaş), girişkenlik -suçluluk (4-5 yaş), başarı-şağılık duygusu (6-12yaş), kimlik-rol karmaşası, yakınlık-yalıtılmışlık, üretkenlik-durgunluk ve bütünlük-umutsuzluktur (Uysal 2014, 10). Erikson'a göre bireyler bebeklik döneminde kendisine, anne-babasına ve çevresine karşı güven duyma ya da duymama gibi güven karmaşasına dayalı kriz yaşarlar. Bu dönemde ebeveynler ya birincil bakıcı bebeğin fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarının fark edemez ve zamanında karşılayamazsa güvensizlik duygusu harekete geçer. Çocukların bağımsız olmak, kendi sınırlarını ve yapabildiklerini görmek istedikleri 1-3 yaşları arası bağımsızlığa karşı utangaçlık ve şüphe duyma evresinde ebeveynler çocuklarını cesaretlendirir ve kendi duygularını, davranışlarını kontrol edebilme fırsatı verilerse çocuklar sağlıklı bir bağımsızlık geliştirebilirler. 3-6 yaş arası girişimci olmaya karşı suçluluk evresinde çocuklar bağımsızlık duygusu ile hareket eder, çevreyi keşfetmeye, çeşitli sözcükler kullanmaya ve zihinsel ve sosyal becerilerini geliştirmeye başlar. Bu dönemde ebeveynler pozitif, destekleyici, meraklandırıcı, hatalara saygılı bir tutum sergilerlerse keşfetmeye, akranları ile yeni oyunlar denemeye ve başarmaya karşı istekli olan çocukların girişkenliğini ve sosyalleşmesini desteklemiş olurlar (Turan Güven 2018, 14).

1.2.2.3.Sosyal Bilişsel Öğrenme Kuramı

- Bandura ise sosyal öğrenme kuramını geliştirmiş ve sosyal gelişime bilişsel bakış açısı getirmiştir. Bu kurama göre çevre ve zihinsel bileşenler davranışların gelişiminde önemli rol oynar

(Koşay,2013, s.9). Bandura'ya göre, çocuklar deneme yanılmadan çok diğer insanların duygusal tepkilerini, davranışlarını gözlemleyerek davranışı öğrenmektedirler. Bu nedenle erken çocukluk döneminde karşılaştığı ebeveyn modeli tüm yaşantısında etkisini sürdürmektedir. Bununla birlikte sosyal öğrenme bilişsel süreçlerle gerçekleşmektedir (Uysal 2014, 12). Bandura'ya göre gözlem yoluyla öğrenme dikkat etme, hatırd tutuma, davranışı meydana getirme, güdüleme olarak dört süreçten oluşmaktadır (Senemoğlu 2013, 238). Bandura'nın sosyal bilişsel öğrenme kuramının dayandığı altı temel ilke vardır. Bunlar (Senemoğlu 2013, 228):

- Karşılıklı Belirleyicilik: Bandura'ya göre bireyin davranışı ve çevre etkileşim halindedir ve birbirlerini değiştirebilirler. Bireyin çevre ile olan etkileşimi ileri ki davranışlarını etkileyebilir.
- Sembolleştirme Kapasitesi: Düşünme ve dili kullanma becerisi ile geçmişini hatırlayabilir v gelecek hakkında varsayımda bulunabilir, bunları değerlendirebilir.
- Varsayım Kapasitesi: İlerleyen zamanlarda kişilerin kendisine başkalarının nasıl davranacağını, hakkında ne düşüneceğini öngörebilmeli ve bunları değerlendirebilmelidir.
- Farklı Yollarla Öğrenme Kapasitesi: Çocuklar davranışları gözlemleyerek dolaylı öğrenirler.
- Öz Denetim Kapasitesi: Bireyler, davranışları hakkında başkalarının ne düşündüğünden etkilenmektedirler fakat yine de kendi davranışlarını kontrol edebilirler ve sonuçlarından kendisi sorumludurlar.
- Öz Eleştiri Kapasitesi: Kişiler kendilerini yargılama, ifade etme, denetleme yeteneğine sahiptir.

Sosyal bilişsel öğrenme kuramcılarını çevresel etmenlerin ve bireysel özelliklerin her ikisinin de öğrenmeyi ve davranışları etkilediğini savunur. Bu sebeple etkili öğrenmeyi sağlamak için sadece sınıf ortamını değil çocuğun bireysel özelliklerini de desteklemek gerekmektedir. Çocuklar dikkat çekici olan davranışları daha kolay öğrenirler. O yüzden anne-babaların ve öğretmenlerin çocuklara öğretmek istedikleri davranışları daha ilgi çekici hale getirmeleri gerekmektedir (Turan Güven 2018, 15).

1.2.2.4. Sosyo - Kültürel Gelişim Kuramı

Vygotsky'e göre bireyin edindiği bilgileri, becerileri, fikir ve tutumlar etkileyen gelişim faktörü çevresidir. Çocuğun ailesiyle, diğer kişilerle girdiği iletişim, yaşamakta olduğu toplumun kültürü zihinsel süreçleri üzerinde oldukça etkilidir (Senemoğlu 2013, 233).

Vygotsky çocuğun problem durumlara çözüm üretebilmesi yetişkinlerin desteğine ihtiyaç duyduğunu savunur. Çocuğun bağımsız bir şekilde problem çözebildiği gelişim düzeyi ile bir çevre

desteği ile problemi çözebildiği gelişim düzeyi arasındaki fark yakınsal gelişim alanı olarak adlandırılır (Turan Güven 2018, 16). Bu noktada yetişkinlere düşen görev çocukların kapasitelerini fark etmek, kültürel aktiviteleri çocukların seviyelerine uydurmak (örneğin işi oyunlaştırarak) ve katılımlarını sağlamak için uygun ortamları oluşturmaktır (Uysal 2014, 15). Sosyokültürel kuram savunucuları kişi ve çevreyi etkileşime giren ayrı varlıklar olarak görmemektedirler ve bu özelliğiyle çocuk ile karşılıklı etkileşimi savunan birçok kuramdan ayrılırlar. Çocukların aileleriyle ya da akranlarıyla kurdukları iletişim ve katıldıkları etkinliklerle ne tür beceriler kazanmaları gerektiğine ilişkin kültürel beklentileri öğrenir ve etkilenirler. Aynı zamanda içinde buldukları kültür de çocuklardan etkilenir (Miller 2008, 85).

Vygotsky'e göre insan doğası geçmiş, bugün ve geleceğin etkileşim içinde olduğu kültürle birlikte meydana gelir. Çocuklar sosyal yaşantıları öğrenme konusunda pasif değildir, merak ve düşünce sistemi ile dönüştürür ve geliştirir. Vygotsky'e göre çocuk daha çok gelişmek için öğrenmelidir.

Sosyokültürelciler ürünün ortaya çıkma sürecini önemserler ve çocuklarında bir problemi çözmek için kullandıkları yöntemleri ve süreçlerin problemi çözmekten daha önemi olduğunu savunurlar. Vygotsky dilin önemli bir psikolojik araç olduğunu ve düşünce ile dinamik bir ilişki içinde olduğunu ifade eder. Bu ilişkiye bağlı olarak dil öğrenmek düşünce sürecini de geliştirir (Uysal 2014, 16).

1.2.3. Sosyal Beceri

Sosyal beceri kavramı kişilik, sosyal değerler, dil, algı, tutum gibi birçok değişkenden etkilenmiş ve bu nedenle farklı disiplinler tarafından konu edilmiştir. Her disiplin sosyal beceriye kendi penceresinden baktığı için sosyal beceri kavramına ait birçok tanım ortaya çıkmıştır (Çetin 2015, 2)

1900'lü yıllarda William James "Psikolojinin Prensipleri" adlı çalışmasında kişiler arası ilişkileri anlatmış ve sosyal becerileri ilk defa konu edinmiştir. Bu eser aynı zamanda sosyal beceri çalışmalarına sağlam bir kaynak olmuştur. James eserinde doğrudan toplumu da etkilen nitelikli kişiler arası etkileşimin temelinde sosyal beceriler olduğunu ifade etmiştir. James'e göre iletişim halinde olduğumuz tüm canlılara karşı farklı benliklerimizle yaklaşıyoruz ve bu benlikler nasıl iletişim kurduğumuza dair bize bilgi verir (Bacanlı 2009, 35).

Sosyal beceriler, kişinin sosyal ortamlarda nasıl tepkiler vereceğini içinde bulunduğu sosyal normlara bağlı olarak düzenleyen becerilerdir (Akman, Üstün ve Kargı 2003, 167). Sosyal beceriler kişinin toplum içerisine olumlu iletişim kurmasını sağlayan davranışlar olarak da tanımlanmıştır. McFall'a göre (1982) ise sosyal beceriler; kişinin içinde bulunduğu toplumun beklediği davranış ve görevleri yerine getirdiğini gösteren davranışlardır (Pekdoğan 2011, 8).

Sosyal becerileri daha iyi incelemek için çalışmanın bu bölümünde sosyal becerilerin sınıflandırılması, boyutları, modelleri ve yetersizlik durumunun ne ifade ettiğini tanımlamak amaçlanmıştır.

1.2.3.1.Sosyal Becerilerin Sınıflandırılması

Sosyal becerileri birçok disiplin incelediği için bu konuda birçok sınıflandırılma yapılmıştır. Çalışmamızın bu kısmında bu sınıflamaların bazılarını tanımlamak hedeflenmektedir.

Rinn ve Markle (1979) sosyal becerileri dört temel kategoride sınıflamıştır. Bunlar; kendini ifade etme becerileri, kendi değerini yükseltme becerileri, atılganlık ve iletişim becerileridir. Bu kategorileri de kendi içinde bölümlere ayırmıştır. Örneğin kendini ifade etme becerisini, duygu ve düşüncelerin ifade edilmesi, birisi hakkında olumlu yönleri belirtme gibi konulara ayırmıştır (Gülaçtı 2009,. 24).

“Gresham ve Elliott (1990) tarafından geliştirilen “Sosyal Beceri Değerlendirme Sistemi Ölçeği”nde sosyal beceriler beş alt kategoride sınıflandırılmıştır. Bunlar (Pekdoğan 2011, 10):

- İşbirliği: Başkalarına yardım etme, yönergelere ve kurallara uyma, eşyalarını paylaşma gibi becerilerini içerir.
- Atılganlık: Kendisini tanıtmaya, başkalarına bir konuyla ilgili bilgi sorma, başkalarının hareketlerine olumlu olarak hakkını arayıcı şekilde tepki verme gibi davranışları içerir.
- Öz-kontrol: Vurulduğunda veya itildiğinde uygun tepki verme, sinirlerini kontrol etme ve tartışmalarda uzlaşma gibi becerileri içerir.
- Empati: Başkalarına karşı ilgi ve sorumluluk duygusundan kaynaklanan davranışları içerir.
- Sorumluluk: Çocuğun kurallar ve başkalarının istekleri karşısında gösterdiği tepkilere işaret eden becerilerdir” .

Young ve West'in yaptığı sınıflama ise;

- Sosyal beceri etkileşimi artırabilir: Başkalarını selamlama, oyuna davet etme, soru sorma, yardım etme gibi davranışlar.
- Sosyal beceri olumsuz durumlara karşı nasıl davranmamız gerektiğine dair yönlendirir: İstekleri reddetme, lakap takma ve takılmayla başa çıkma, olumsuz geri bildirim verme, akran baskısına direnme, özür dileme, şikâyetle bulunma, özürle (engel) başa çıkma.
- Çatışmayı, problemi çözmeye yardım edebilir; uzlaşma, görüşme, problem çözme.
- Atılgan davranışlarda sosyal beceri olarak değerlendirilebilir; duygularını ifade etme, isteği tekrarlama, anlayışı açığa kavuşturma, hayır deme, özürle başa çıkma, ilgi gösterme
- Diğer sosyal beceriler ise başlamış olan ilişkilerimizi sağlıklı sürdürmemizi sağlar (Bacanlı 1999, 48).

1.2.3.2. Sosyal Becerilerin Boyutları

Riggio (1986, 649), sözel olmayan mesaj iletişim ile ilgilenir ve duyuşsal gönderme ve alma yeteneğinin sözel olmayan sosyal becerilerin önemli bileşenlerini oluşturduğunu ortaya koymuştur. Sözel kapalılık ve açıklık becerileri bazı yönleriyle birbirinden ayrılır fakat bazı yönleriyle de birbiriyle ilişkili sosyal becerilerdir (Gülaçtı 2009, 28).

Riggio bu becerileri şöyle tanımlamaktadır (Gülay 2008, 71):

- Sosyal kontrol: Kendini ifade etme ve sosyal olarak var olma becerilerini içerir. Sosyal kontrol düzeyi yüksek bireyler, özgüvenli ve sosyal olarak uyumludurlar, sosyal rollere kolaylıkla adapte olabilirler.
- Sosyal anlatımcılık: Sözel ifade ve sosyal etkileşimde bulunabilme becerilerini ifade eder. Sosyal anlatımcılık becerilerine sahip bireyler dışadönük, samimi ilişkiler kurabilirler.
- Sosyal duyarlılık: Yaşadığı topluma uygun olan davranış normlarını bilmeyi ve sözel iletişimi anlayabilmeyi ifade eder. Sosyal duyarlılığı yüksek bireyler, çevreleriyle ve çevresindekilerin kendileriyle kurdukları iletişimde özenlidirler.
- Duyuşsal anlatımcılık: Sözel olmayan ipuçlarını anlama ve duygularını uygun olacak şekilde ifade etme becerisidir Bu kişiler enerjisi yüksek ve neşelidirler.
- Duyuşsal kontrol: Kişinin sözel olmayan ve duygusal yönergeleri kontrol edebilmesi ve düzenleyebilmesidir. Böyle kişiler duygularını yönetebilir bazen dışa vurur bazen içinde tutabilirler.

- Duyuşsal duyarlılık: Kişinin Çevresinden gelen sözel olmayan ifadeleri anlayıp bunları çözümleyebilme becerisini ifade eder. Bu kişiler diğerlerinden gelen sözel olmayan mesajlara karşı dikkatlidirler ve çevresindekilere empatik yaklaşabilirler.

1.2.3.3. Sosyal Beceri Yetersizliği

Sosyal beceriler, çocuğun sosyal ve psikolojik gelişiminin en önemli unsurudur. Sosyal beceri düzeyi düşük olan çocuklar sosyal beceri düzeyi yüksek olanlara göre karşılaştıkları problemlere karşı daha az çözüm seçeneği üretirler. Böylelikle sosyal beceri düzeyi yüksek olan çocuklara göre daha fazla uygun olmayan davranış biçimleri sergilerler. Sosyal beceri düzeyi yüksek çocuklar ise problemlere karşı daha fazla çözüm üretebildikleri için sosyal ilişkilerde daha başarılıdırlar (Erdoğan 2003, 98).

“Elliot ve Gresham sosyal beceri eksikliği için bir model önermişlerdir. Bu modele göre bu eksiklikler beş faktörün sonucu olabilir (Seven 2006,16):

- İpucu veya fırsat eksikliği veya prososyal davranış sergileme;
- Sosyal becerileri engelleyici problem davranışlarını hazır bulma,
- Bilgi eksikliği,
- Prososyal davranış performansında yeterli uygulama ve dönütün alınmaması,
- Davranış performansı için pekiştirme eksikliği.”

Gresham sosyal beceri eksikliğini, sosyal beceri kazanım eksikliği, sosyal beceri performans eksikliği, öz kontrol sosyal beceri eksikliği ve öz kontrol sosyal beceri performans eksikliği olmak üzere dört gruba ayırmaktadır. Bunları şöyle tanımlamıştır (Pekdoğan 2011, 14).

- *Sosyal beceri kazanım eksikliği*, bireyin belirli bir beceriyi nasıl yapacağını öğrenmemiş olması veya o becerinin hangi durumda uygun olacağını bilmemesidir.
- *Sosyal beceri performans eksikliği*, kişinin sosyal beceriyi nasıl uygulayacağını bildiği halde performans veya motivasyon eksikliğinden kaynaklı olarak uygulama aşamasında yetersiz olmasıdır.
- *Öz kontrol sosyal beceri eksikliği*, kişinin dürtüsellik, kaygı gibi duygularının yükselmesinden dolayı sosyal beceriyi öğrenememesidir.
- *Öz kontrol sosyal beceri performans eksikliği*; bireyin gerekli sosyal becerilerin bilgisine sahip olduğu halde duygusal tepkilerinin yükselmesiyle davranışlarının sonuçlarını kontrol edememesi ve böylece sosyal becerilerini yeterli düzeyde kullanamamasıdır.
-

1.2.4.Sosyal Becerileri Ekileyen Faktörler

Okul öncesi dönemde çocukların sosyal beceri gelişimini etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Bunlardan bazıları çocuğun içinde yaşadığı ailesi, sosyal çevresi, sosyo-ekonomik düzey olarak incelenebilir.

1.2.4.1. Ailesel Faktörler

Ebeveyn çocuk ilişkisi, çocuğun sosyal ve duygusal uyumunda oldukça önemlidir. Çocukların ihtiyaçlarına cevap verilmemesi, çocukları reddetme, ihmal etme, aşırı hoşgörölü, aşırı koruyucu, tutarsız davranma gibi olumsuz davranışlar veya anne babadan birinin kaybı, ayrılıkları duygusal etkileşimi azaltmaktadır. Duygusal etkileşim azlığı ise; tüm uyumu özellikle duygusal ve sosyal uyumu olumsuz etkilemektedir (Yavuzer 2011, 37).

Anne ve babanın çocuk eğitimindeki görüş ayrılıkları, dengesiz ve tutarsız davranışları aile içinde çatışmalara ve çocuğun nasıl davranması gerektiğini öğrenememesine sebep olmaktadır. Anne-babaların tutarlı olması, çocukların toplum kurallarını ve beklentilerini öğrenmesi ve bunlara göre davranarak sosyal çevre uyumunu kolaylaştırır (Pekdoğan 2011, 14).

1.2.4.2. Sosyal Çevre Faktörleri

Her toplumun kendisine özgü kuralları ve değerleri vardır, Bireyden beklenen bu kurallara uygun davranması ve toplumun değerlerini özümsemesidir (Kapkın, 2018, s.46). Çocuğun iletişim halinde olduğu insanların davranışları, çocuğa yakınlıkları, kişisel özellikleri, iletişim halinde olduğu kişi sayısı gibi etmenler çocuğun sosyal kuralları öğrenmesini ve sosyalleşme sürecini kolaylaştırır (Tatlı 2014, 36).

Çocuğun sosyal beceri düzeyi ne kadar yüksekse sosyal çevre iletişimi de o kadar problemsiz olur. Sosyal çevre tarafından sağlıklı olarak kabul edilen empati kurma, paylaşma, akranlarına yardım etme gibi davranışları sergileyen çocuklar sosyal çevreleri tarafından sevilecek ve kabul görecektir. Fakat sosyal açıdan kabul edilmeyen saldırganlık, baskıcı olma, kurallara uymama gibi davranışlar sergileyen çocuklar olumsuz tepkilerle karşılaşacak ve zamanla reddedileceklerdir (Kapkın 2018, 46).

1.2.4.3. Sosyo-ekonomik Faktörler

Ailelerin sosyo-ekonomik ve kültürel düzeyi çocukların kişilik gelişimlerinde etkilidir. Orta ve üst sosyo-ekonomik ve kültürel düzeydeki ailelerin çocuklarının benlik tasarımı, alt sosyo-ekonomik ve kültürel düzeydeki ailelerin çocuklarına göre daha yüksektir. Düşük sosyo-ekonomik düzey çocuklar için risk faktörü oluşturur ve güvenli, tutarlı, sevgiye dayalı aile çocuk ilişkisi böyle olumsuz faktörlerden çocukları korur (Coşkun 2011, 37). Aynı zamanda ailenin kültürel ve sosyo-ekonomik durumu çocukların kişilik gelişimine de etki eder. Araştırmalara göre alt sosyo-ekonomik ve kültürel düzeye sahip ailelerin çocuklarının öz benliği üst ve orta kültürel ve sosyo-ekonomik düzeye sahip olan ailelerin çocuklarının öz benliğinden daha düşük olduğu görülmüştür (Bilgi 2018, 46).

1.2.5. Sosyal Becerilerin Gelişimi

Okul öncesi 0-6 yaş dönemi çocuğun kişiliğinin oluştuğu, hayatı boyunca kullanacağı birçok yeterliliği kazandığı, temel bilgi ve becerileri öğrendiği hem öğrenmesi hem de gelişimi için kritik bir dönemdir (Arı 2003,34).

Bireyin doğumuyla başlayan ve günlük davranış gelişimini kapsayan bu dönem de kurulan ilişkiler çocuğun çevresini anlamaya, uyum sağlamasına, sosyalleşmesine, toplumsal beklentilere uygunluk göstermesine önemli katkıda bulunur (Yavuzer 2007, 49).

1.2.5.1. 0-2 Yaşta Sosyal Gelişim

Bebeğin doğumuyla başlayan iletişim ihtiyacı ilk olarak anne ile gerçekleşir, yaşam ilerledikçe kurulan etkileşim artar ve hayatı boyunca sosyalleşme ihtiyacı devam eder. Yaşamın ilk yılında gülme, diğer insanlara tepkiler verme gibi ilk sosyal etkileşim adımları başlamaktadır (Göktaş 2015, 16). Bebeğin refleks gülümsemesi dışında tepki olarak gülümsemesiyle sosyal gelişim başlar 18-24 aylar arasında işbirliği yapma, paylaşma, yardımlaşma gibi becerilerle gelişmeye devam eder. Bu dönemde aile faaliyetlerine katılabilir böylece etkin olarak sosyal ilişki kurmaya başlayan aktif birey olur. Aynı zamanda ebeveynleriyle vakit geçirmeyi, onlarla oynamayı çok sever ve tercih eder (Neslitürk 2013, 37).

1.2.5.2. 3-4 Yaşta Sosyal Gelişim

Çocuk 3 yaşına geldiğinde yetişkin desteği ile birlikte benmerkezci yapıdan uzaklaşıp daha ılımlı hale gelmeye, sıra bekleme, sabırlı olma gibi davranışlarla akranlarına empati göstermeye başlar (Göktaş 2015, 17). Aynı zamanda bu dönem cinsel rollerin belirlendiği, cinsel benlik duygusunun kazanılmaya başladığı bir dönemdir (Durualp ve Aral 2011, 85).

4 yaş döneminde çocuk işbirliği becerisi, davranışını diğer kişilerin beklentisine ve hedefe uygun olarak davranmaya başlamaktadır. Bu yaşta paylaşma becerisi devamlılık kazanır, duydukları nezaket kelimelerini kullanmaya başlar, oyunların kurallarını öğrenmeye ve uygulamaya başlar. (Göktaş 2015, 17).

1.2.5.3. 5-6 Yaşta Sosyal Gelişim

Çocuk 4-6 yaş döneminde okula da başlayarak sosyal beceriler açısından kritik bir döneme girer ve karşılaştığı çeşitli çevrelerden sosyal beceriler edinmeye ve bu öğrendikleriyle birlikte etkileşim kurmayı artırır (Göktaş 2015, 18).

5 yaş döneminde çocukların koruyuculukları artar çevresindeki hayvanlar, küçüklere daha ılımlı yaklaşır ve grup oyunları tercih etmeye başlar. Çocuk artık çevresinin iyice genişlemesiyle birlikte işbirliği, paylaşma, kurallara uyma gibi davranışları da gelişir ve sosyal olgunluk gösterebilir (Yavuzer 2009, 65).

Çocuk 5-6 yaş dönemine geldiğinde; nasıl arkadaşlık kurabileceğini ve bu arkadaşlığı devam ettirmek için neler yapabileceği hakkında fikre sahiptir. Bu dönemde sosyalleşme sürecinin önemli parçası olan duyguları öğrenmeye ve tanımaya başlar (Özbey 2009, 45).

Altı yaş çocuğunun öğretmen ve arkadaşlarıyla birlikte iletişimi artarken sosyal yönden hala ailesine bağımlıdır. Oynadığı gruplar genişlemiştir ve tek başına oyun oynamaktan hoşlanmaz. Yalnız (Oktay 2000, 28). Altı yaş çocuğu hastalara, üzgün kişilere sevecen yaklaşır ve etrafındaki insanların üzüntüleri ve sevinçlerine ortak olur (Oğuzkan ve Oral 1996, 58). Aynı zamanda kendi hakkını savunmayı ve başkasının hakkına saygı duymayı öğrenmiştir. (Ülgen ve Fidan 1997, 83).

Sosyal beceri düzeyi yüksek olan, duygusal, bilişsel becerilerde ilerleme kaydeden çocukların sosyal becerileri okul öncesi dönemde öğrenmiş ve uygulamış olduğu ortaya koyulmuştur. Okul öncesi dönemde çocukların sağlıklı sosyal ilişkiler kurmuş olması yaşamında da bu ilişkileri devam ettirecek, topluma uyum sağlayabilecek, kendin ifade edebilen, mutlu bireyler olacağı düşünülmektedir (Neslitürk 2013, 39).

1.2.6. Okul Öncesi Dönemde Sosyal Becerilerin Yaşamdaki Önemi

İnsanlar yaşamın her evresinde toplumla iç içedir, diğer kişilerle iletişim kurma ihtiyacıdır ve bu ihtiyacı sağlıklı olarak gerçekleştirebilmek için sosyal becerilere ihtiyaç duyar. Bu sosyal beceriler içinde yaşamış olduğumuz toplum tarafından sosyal kabul görmüş davranışlardır. Kişinin sosyal kabl görmüş davranışları sergilemesi toplum tarafından beklenen şeydir. Okul öncesi dönemde de sosyal becerileri gelişmemiş bir çocuk akranları tarafından dışlanabilir bu durum da tüm yaşantısını etkileyebilir. Bu konuda yapılan çalışmalar gösteriyor ki; akranları tarafından dışlanan çocuklar yetişkinliklerinde ruhsal problemlerle karşılaşma, mutsuz birey olma riski taşımaktadır (Erbay 2008, 20).

Okul öncesi dönemde çocuk ne kadar çok sağlıklı iletişim kuran, duygularını ifade edebilen yetişkinlerle bir arada olursa o kadar iyi duygularını ifade edebilen, başkaları tarafından beğenilmeyi, onaylanmayı isteyen, yaptığı işlerde yardım isteyebilen bir birey haline gelir (Elibol Gültekin 2008, 69).

Yapılan araştırmalara göre okul öncesi dönemde görülen sosyal beceri problemlerine 8 yaşından sonra müdahale edildiğinde çocukların oldukça direnç gösterdiği görülmüştür. Bu nedenle sosyal beceri problemlerine erken dönemde müdahale etmek, bunun için de okullarda sosyal beceri eğitim programlarını, sağlıklı geniş aile ile vakit geçirme zamanlarını arttırmak önemlidir (Turan Güven 2018, 13).

Sosyal becerilerin kazanımı akademik başarı için de çok önemlidir. Bu beceriler kişinin yaşamını olumlu yönde etkileyeceği için çocukların gelecekte mutlu, sağlıklı, başarılı bireyler olması için sosyal beceri kazanımı değerlendirilmeli ve yetersizliği olan çocukların desteklenerek gelişimini tamamlaması sağlanmalıdır. Sosyal beceri kazanımının önemini fark ettikçe bireyin daha fazla sosyal ortamlarda, geniş ailede, okul öncesi eğitim kurumlarında bulunması önemli hale gelmiştir (Erbay 2008, 21).

Sosyal becerileri kazanabilen çocuklar; duygularını rahatça ifade edebilir, sosyal ilişkilerini sağlıklı kurabilir, analitik- kritik düşünme becerisi gelişmiş, yeni durumlara kolaylıkla uyum sağlayabilen, işbirliği yapabilen, empati becerisi gelişmiş bireyler haline gelirler Sosyal beceri düzeyi düşük olan çocuklar ise, hayatları boyunca, duygusal olarak, akademik yaşantıda, iş hayatında, ilişki kurmakta problem yaşarlar. Bu nedenle sosyal beceri problemlerine okul öncesi dönemde müdahale ederek sosyal beceri yetersizliğini ortadan kaldırmak gerekmektedir (Kapkın 2018, 48).

1.2.7. Okul Öncesi Dönemde Çocuklardan Beklenen Sosyal Beceri Davranışları

Sosyal becerileri genel olarak 9 alt boyutta incelenmektedir. Bunlar (Göktaş 2015, 15):

- *Kişiler Arası Beceriler (KB)*: Bireyler arası etkileşimi sürdürmek için kullanılan becerilerdir. Konuşmayı başlatma, soru sorma, dinleme, konuşma, kompliman yapma, kendini ve başkalarını tanıtmaya, teşekkür etme gibi.
- *Kızgınlık Davranışlarını Kontrol Etme ve Değişikliklere Uyum Sağlama Becerileri (KDKEDUSB)*: Kişinin kendisini ve karşısındaki kişilerin öfke davranışlarını kontrol etmelerini ve değişen durumlara kolay adapte olabilmelerini sağlayan becerilerdir. Kızgınlığını kontrol etme, kurallara uyma, problem ortaya çıktığında serinkanlı olma, başkalarıyla uzlaşma ve eleştiri kabul etme gibi davranışlar.
- *Akran Baskısı İle Başa Çıkma Becerileri (ABBÇB)*: Kişilerin akranlar tarafından gelen problemlere, baskılara karşı aldıkları önlemler, kendilerini koruma becerileridir. Arkadaşlarını takdir etme, ihtiyacı olduğunda akranlarından yardım isteme veya onlara yardım etme, arkadaşlarını oyuna davet etme, kolaylıkla arkadaşlık kurma, arkadaşları ile konuşma, tartışmalara katılma gibi arkadaşlık ilişkilerini geliştiren sosyal becerilerdir.
- *Kendini Kontrol Etme Becerileri (KKEB)*: Bireylerin sosyal ilişkiler kurarken kendilerini denetleme becerileridir. Kızgınlığını kontrol etme, kurallara uyma, problem ortaya çıktığında serinkanlı olma, başkalarıyla uzlaşma ve eleştiri kabul etme gibi bireyin kendini kabul etmesini sağlayan becerilerdir.
- *Sözel Açıklama Becerileri (SAB)*: Kişiler arası iletişimin başlaması, sağlıklı sürdürülebilmesi, gerektiğinde sonlanması için gerekli olan becerilerdir. Dinleme, konuşmayı başlatma ve sürdürme, soru sorma, teşekkür etme, kendini ve başkalarını tanıtmaya, iltifat etme, yardım isteme, bir gruba katılma, yönerge verme, yönergeleri yerine getirme, özür dileme ve ikna etme becerilerini içermektedir.

- *Sonuçları Kabul Etme Becerileri (SKEB)*: Kişilerin karşılaştıkları olayların çeşitli olayların sonuçlarını olumlu ya da olumsuz kabul etmesini sağlayan becerilerdir. Başarısız olunan durumla baş etme, grup baskısıyla baş etme, yalnız bırakılma ile baş etme vb. becerileri içerir.
- *Dinleme Becerileri (DB)*: İletişimin başlaması ve sürdürülmesi için gerekli olan ilk beceridir. Karşıdaki kişinin iç dünyasını yansıtmaya izin verme, empati yapabilme gibi.
- *Amaç Oluşturma Becerileri (AOB)*: Kişinin istediği bir şeye ulaşması için kimseye bağımlı olmadan isteğine ilişki amaç oluşturabilmesi ve bu amacı gerçekleştirebilmesidir. Bir hedef belirleme, bir şey yapmaya karar verme, bilgi edinme, yeteneklerine karar verme, bir konu üzerinde yoğunlaşma, sorunun nedenine karar verme, bir karar verme, problemleri önemine göre sıralama gibi becerileri içerir.
- *Görevleri Tamamlama Becerileri (GTB)*: Kişinin sorumluluklarını yerine getirebilmesi için ihtiyacı olan becerilerdir. Sorumlulukları yerine getirme, yönergeleri takip etme, isini tamamlama, bağımsız olarak çalışma gibi beceriler.

1.3. DAVRANIŞ SORUNLARINA İLİŞKİN KURAMSAL TEMELLER

Davranış problemi, bireyin sosyal beceri davranışını, kendisine ya da çevresindekilere zarar veren, içinde bulunduğu toplumun beklentilerini karşılamadığı için de kişinin içinde bulunduğu toplum tarafından dışlanmasına sebep olan davranışlardır (Kanlıklılıçer 2005, 11).

Çocuğun sağlıklı bir çevrede sosyal uyumunu sağlaması, duygu ve düşüncelerinde karmaşa yaşamadan sağlıklı olabilmesi, çevresi ile uyum problemleri yaşamaması için ; çocuğa pozitif bir çevre oluşturulmalı, güven duygusu verilmeli, sevgi dolu yaklaşılmalı, anlayışlı tutum ve davranış sergilenmelidir. Yavuzer ortaya çıkan problemin davranış sorunu olup olmadığını tespit etmek için öncelikle değerlendirilmesi gereken bazı ölçütler olduğunu savunmuştur. Bu ölçütler şunlardır:

- Çocuğun yaşına uygunluk
- Probleme neden olan davranışın yoğunluğu
- Sorunun sürekliliği
- Cinsiyetlere yönelik davranış beklentisi
- Toplumsal gereklilik faktörleri

Aynı zamanda okul öncesinde çocuklar çevrelerindeki yetişkinlerin ilgisin çekmek için, huysuzluk, inatçılık, agresyon gibi davranışlar sergileyebilirler (Yavuzer 2008, 78). Bir

davranışın sorun olduğunu tespit etmek için öncelikle bu kriterleri göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Örneğin çocuk söylenin aksini yaparken aslında yaşına uygun gelişim basamaklarının birini geçiyor olabilir (Çebi 2017, 11).

Davranış sorunlarının kaynaklarını açıklayan birçok kişilik kuramı bulunmaktadır. Bunlardan bazıları; psikoanalitik kuram, davranışçı kuram, sosyal öğrenme kuramı ve ekoloji kuramıdır.

Psikanalitik kurama göre kişilerde ölüm ve yaşam iç güdüsü bir arada bulunur ve yıkıcı davranışlar olan davranış sorunları da kaynağını ölüm içgüdüsünden alır (Tazeoğlu 2011, 10). Aynı zamanda psikoanalitik kuramcılardan biri olan Freud daha çok olumsuz davranışlar üzerinde durmaktadır ve doğumdan ergenlik dönemine kadar oral, anal, fallik, gizil ve ergenlik dönemi olarak beş gelişim evresini tanımlamaktadır. Çocuğun bu evrelerin herhangi birinde yaşadığı sorunun diğer evreleri de etkileyerek davranış sorunlarına sebep olabileceğini savunmuştur (Gözübüyük 2015, 23).

Davranışçı psikologlar, normal dışı davranışların da diğer davranışlar gibi klasik koşullanma, edimsel koşullanma, sosyal öğrenme yollarıyla öğrenilmiş davranışlar olduğunu savunur. Davranışçı psikologlar aynı zamanda bilişsel süreçleri de önemser ve bilinçli düşüncenin normal olmayan davranışların bir başka deyişle davranış sorunlarının gelişmesini ve sürdürülmesini sağladığını ileri sürerler (Cüceloğlu 1998, 437). Çocuk yaşamın ilk yıllarında çevresini gözlemleyerek davranış şekillerini öğrenir ve sosyal uyumunu bu davranışlarla sağladığı için özellikle hayatın bu ilk dönemlerinde çocuklara yöneltilen davranışlara özen gösterilmelidir. (Yavuzer 2008, 229).

Sosyal öğrenme kuramının temsilcilerinden olan Bandura (1976) çocukların davranış sorunları göstermesini model alarak öğrenme şekline bağlamıştır. Bandura, çocukların özellikle taklit ederek ve gözlem yaparak öğrendiklerini savunmuştur. Çocuklar çevrelerindeki yetişkinlerin davranışlarını birebir taklit etmekten ziyade gözlemlediği davranışları zihinsel işleme sürecinden geçirerek davranış bilgisini gözlemleyerek öğrenir. Ayrıca Bandura, çevrenin insan davranışlarının birbirlerini etkilediğini ileri sürmüştür. Böylelikle kişi gözlem yoluyla ya da model alarak öğrendiği davranışlarla çevresi de olumlu ya da olumsuz olarak etkilemektedir (Gözübüyük 2015, 23).

Ekoloji kuramı temsilcileri ise bireyi çevreleyen bazı sistemlerin olduğunu ve bireye ilişkin tüm gelişimlerin ve değişimlerin bu sistemler göz önünde bulundurularak değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadırlar. Kuramın temsilcileri çocukların sergiledikleri davranış sorunlarını da değerlendirildiğinde iletişim içinde bulunduğu ya da dolaylı olarak etkilendiği tüm sistemlerde yaşanan problemler davranış problemlerini arttırabileceğini ya da azaltabileceğini ileri sürmüşlerdir. Örneğin; çocuk stresli bir aile ortamında yaşıyor ya da çevresinde olumsuz davranışlar sergileyen bireyler varsa davranış sorunları artacaktır. Bu bağlamda davranış sorunlarına baktığımızda davranış sorunlarını incelerken çocuğun içinde bulunduğu toplumsal değerler, kültür dahil edilerek tüm sistemlerin değerlendirilmesi gerekmektedir (Tazeoğlu 2011, 27).

1.3.1 DAVRANIŞ SORUNLARINA NEDEN OLAN FAKTÖRLER

Çocuklarda görülen davranış sorunlarının nedenlerini belirlemede birçok farklı açıklamaya rağmen, davranış sorunlarının nedenleri; biyolojik, psiko sosyal ve aileye bağlı olarak üç ana grupta incelenebilir (Baran 1989, 125):

1.3.1.1.Biyolojik ve Fiziksel Faktörler

Çocuklar doğuştan gelen biyolojik yapılarıyla geniş bir davranış bilgisine sahiptir. Beden yapısı, yaş, cinsiyet, mikroplar, kafa örselenmeleri, kromozom sapmaları gibi nedenler biyolojik yapı özellikleri arasında sayılabilir (Dursun 2010, 12). Tüm çocuklar birbirinden farklıdır bu farklılıklar doğumdan sona daha çok belirgileşse de anne karnında bile farklılıklardan söz edilebilir. Bu nedenle çocuğun doğuştan getirdiği özellikler çok önemlidir ve bulunduğu çevrede çocuğa bu özelliklerine göre yaklaşılır. Eğer çevreden çocuğun özelliklerine uygun davranışlar gelmez ve sürekli engellenirse çocukta kaygı seviyesi artabilir. Çocuğu iyi tanıyarak onun özelliklerine göre davranılan bir çevrede çocuk da ondan beklenen davranışları sergileme eğilimi gösterir (Tarkoçin 2014, 18).

1.3.1.2.Psiko Sosyal Faktörler

Kişinin içinde yaşadığı psikolojik ortam, ani şoklar, olağan üstü olayların sebep olduğu değişimler, ağır üzüntüler onun davranışlarını etkiler (Kulaksızoğlu 2003, 42). Çocuklar yeni bir sosyal ortama girdiğinde kontrollerini kaybedebilir, çevresine alışmakta zorlanabilir, arkadaşları

tarafından dışlanma korkusu yaşayabilirler. Bu durum çocukların arkadaş grubu tarafından dışlanmasına ve kendini çevreden uzaklaştırmasına sebep olabilir bu problemler de sorunların devamlılığına sebep olur (Şehirli 2007, 8).

1.3.1.3.Ailesel Faktörler

Toplumsallaşma sürecinde çocuklarda görülen davranışsal sorunlar ebeveyn- çocuk ilişkisine bağlıdır. Anne babanın davranışları sadece çocukların tutum ve davranışlarını etkilemez davranışlarıyla bir özdeşim kurmalarını da sağlar. Anne babanın da tutumunu çocuğun cinsiyeti, sağlık durumu, doğum sırası, ailenin gelir düzeyi, anne babanın fiziksel ve duygusal durumu, çocuğun istenen ve planlanmış bir bebek olmaması etkileyebilir (Yörükoğlu 2013, 126).

Anne ve çocuk arasında özellikle 0-3 yaş arasında olması gereken yakın ilişkinin gerçekleşmemesi, çocuğun duygusal yoksunluk yaşaması hem birçok gelişim alanında hem de davranışlarında problemlerin yaşamasına sebep olmaktadır (Günelp 2007, 56). Yapılan araştırmalar anne baba arasında yaşanan olumsuz ilişkilerin de davranış problemlerinin ortaya çıkmasına sebep olduğunu göstermektedir (Ünsal 2010, 25).

Ailenin içinde bulunduğu sosyal sınıf ve ekonomik durumu, uyumsuz çevre, geniş aile yapısı, aile bireylerinde psikolojik bozukluk, boşanma da çocuğun davranışlarını etkiler (Cirinlioğlu 2015, 37). Boşanma çocuklara kendilerini genellikle terk edilmiş, endişeli, reddedilmiş hissettirmektedir ve akademik ve sosyal yaşantılarını etkilemektedir (Şehirli, 2007,s.9).

1.3.2. DAVRANIŞ SORUNLARININ SINIFLENDİRİLMASI

Çocukların gelişim dönemlerinde çeşitli sorunlarla karşılaşabilir. Bu davranış sorunları gelişim dönemlerine ait problemlerdir ve ebeveynler bu problemleri çözümler. Ebeveynlerinden yeterli destek göremeyen çocukların davranış sorunları çözümlenemezse ve bir sonraki gelişim dönemine aktarılabilir. Çocuk yeterli desteği ebeveynlerinden bulamadığı zaman ya da yanlış ebeveyn tutumlarında var olan sorunlar büyüyüp bir sonraki döneme geçebilir (Tarkoçin, 2014, 8). Çocukların uyum ve davranış problemlerini dört başlık altında toplamaktadır (Yörükoğlu 2013, 287):

- Davranış bozuklukları: Bu tür bozuklukların başında sürekli hırçnlık, geçimsizlik, sinirlilik, yalancılık, kavgacılık ve söz dinlememe gibi davranışlar gelir. Yaş büyüdükçe, bu tür

davranışlar çevreye ve topluma uyum bozukluğu şekline dönüşür. Evden, okuldan kaçma, hırsızlık, sürekli başkaldırma, tüm kuralları çiğneme ve saldırganlık görülebilir. Hatta çocuk ve gençlerde türlü suçlara neden olur. Bunlar arasında, hırsızlık, yankesicilik, alkol ve madde bağımlılığı, kavga, yaralama ve hatta öldürme gibi hafiften ağıra giden bir çok suç yer alır (Yavuzer 2009, 242)

- Duygusal Bozukluklar: Duygusal açıdan bozukluğu olan çocuklarda korku, endişe, kaygı duyma, uyku bozuklukları, düzgün konuşamama ve tikler gibi bir takım sorunlar görülmektedir. Bu çocukların buldukları çevre ile ilişkileri kötü olmasa da utangaç bir yapıya sahip, güvensizlik yaşayan ve sosyal ilişkiler açısından zayıf olan çocuklardır. Duygusal bozuklukların temelinde çocuğun ailesi ile yaşadığı iletişim sorunlar bulunabilir.

- Alışkanlık bozuklukları: Tırnak yeme, saç koparma gibi alışkanlıkların bu bozukluklara örnektir. Temelinde yeni bir kardeşin gelmesin ya da aile ile yeterli iletişim kurmama üzerinde ilgi toplama isteğinden kaynaklı ortaya çıkan davranış sorunlarıdır.

Ağır ruhsal Bozukluklar: Ağır ruhsal bozukluklar, çocuğun sosyal uyumunu devamlı olarak her alanda bozan psikoz gibi ruhsal sorunlar olarak ifade edilebilir (Tarkoçin 2014, 9).

Çocuklarda görülen uyum problemlerini psikotik, alışkanlık ve nevrotik bozukluklar olmak üzere üç çeşittir. Psikotik bozukluklar; bir ayı geçmeyen, ancak bir günden de az olmayan sanrı, kendi kendine konuşma ve davranış gibi psikotik belirtilerin varlığıdır. Alışkanlık bozuklukları; çoğu fizyolojik düzeyde sayılabilecek uyum güçlüklerinin süregelmesi ve olumsuz birer alışkanlık halinde yerleşmesi şeklinde tanımlanabilir. Nevrotik bozukluklar ise; çocukların kontrol altına alamadığı, başa çıkamadığı kaygı ve korkular oluşturmasıdır. Duygu ve düşüncede bozulmalar davranışlara yansır ve çocuğun kendisini çevresindekileri yıpratmasına neden olan bozukluklardır (Şehirli 2007, 10).

1.3.3. DAVRANIŞ SORUNLARININ ÖZELLİKLERİ

Çocuklarda davranış sorunları içelleştirilmiş ve dışsallaştırılmış davranış problemleri olarak iki boyutta incelenmektedir.

1.3.3.1 Dışsallaştırılmış Davranış Problemleri

Dışsallaştırılmış davranış problemleri dışarıdan açıkça gözlemlenebilen, dışarıya yansıtılmış, kontrol edilmesi zor, kolayca teşhis edilebilen problemlidir. Meydan okuma, söz dinlememe, saldırganlık (eşya ve insanlara karşı), aşırı ilgi çekme beklentisi, argo konuşma, güvensizlik, başkalarını suçlama, yıkıcılık, zarar vericilik, hiperaktivite, öfke nöbetleri geçirme, kıskançlık, davranış bozuklukları, suç işleme bu davranışlara örnek olabilir (Arkan 2012,

13). Bu davranışlar hem kişinin kendisine hem de çevresindekilere zarar verici ve tehlikeli özellikte olduğu için göz ardı edilebilecek davranışlar değildir ve kişinin sosyal uyumunu ve iletişimini bozmaktadır. (Sözügeçer 2011, 98).

1.3.3.2 İçselleştirilmiş Davranış Problemleri

İçselleştirilmiş davranış problemleri kişinin içine yansıttığı davranışlar olduğu için dışarıdan açıkça gözlemlenemeyen bu nedenle de kolayca tespit edilemeyen, her hangi bir tıbbi sebep olmaksızın kaygı, depresyon, somatik yakınmalar gibi içsel çatışmalardan kaynaklanan problemlerdir. Bu davranışlar içsel kaynaklı olduğu için yüksek denetimlidir. Utangaçlık, içe kapanma, aşağılık duygusu, düşük kişisel farkındalık, aşırı duyarlılık, korku, kaygı, üzüntü, huysuzluk, alınganlık, ilgisizlik, dikkatsizlik gibi davranışlar bu problemlili davranışlara örnek olabilir (Savi 2008, 67). İçselleştirilmiş davranışlar bazı fiziksel semptomlar ya da davranışsal belirtilerle tespit edilebilir. Örneğin: kaygı durumunda kaçmak, kaçınmak gibi davranışsal ve kalbin hızlı atması, hızlı nefes alıp verme, ellerin titremesi gibi fizyolojik tepkiler olabilmekte, sosyal izolasyon kişilerde saldırganlık ya da hiperaktivite gibi davranışsal aşırılıklara sebep olabilmektedir. Bunların yanında bazı somatik problemler de içselleştirilmiş problemlerle ilişkili olabilir. Bazen enfeksiyon ya da yaralanmalar gibi fiziksel semptomlar da benzer belirtilere sebep olsa da somatik semptomların kaynağı psikolojiktir. Anlamli düzeyde içsel problemler yaşayan kişiler fiziksel semptom gösterebilirler (Arkan 2012, 13).

Bu bölümde içselleştirilmiş ve dışsallaştırılmış davranış problemleri çalışmamızın konusu ile bağlantılı olarak daha detaylı anlatılacaktır.

1.3.4 ÇOCUKLARDA GÖRÜLEN BAZI İSTENMEYEN DAVRANIŞLAR

1.3.4.1 Korku ve Kaygı

Korku bireyin gördüğü ya da görmediği ve tehdit olarak algıladığı şeylere ya da durumlara karşı verdiği bir tepki olmakla birlikte heyecanın en rastlanabilir biçimidir. Yeni doğan döneminde ani seslere karşı verilen tepki korku olarak adlandırılrsa da korku altıncı ayda yabancılarla karşılaşıldığında verilen tepkiyle başlar ve 1 yaşta en yoğun dönemi yaşanır (Yavuzer 2009, 76). Fakat gerçekten korku olarak adlandırılan tepkiler 1-2 yaşlarından sonra başlar (Sargın 2012, 82).

Korkuya sebep olan birçok durum vardır. Çocuklar erken dönemde bilmedikleri, tanımadıkları şeylerden korkabilir. Aynı zamanda erken dönemde deneyim azlığı da korkulara sebep olabilir. Korkunun bir diğer sebebi de ailelerin korkuyu bir disiplin aracı olarak kullanmasıdır (Yeter 2010, 37).

Kişinin tehlike durumunda bozulan dengesini düzeltme çabasında başarısız olması nedeniyle hissettiği gerilim ve bu gerilimin nedenini anlayamadığı, korkunun da içinde bulunduğu kontrol edilemeyen karışık tepkiler olarak tanımlanabilir (Şehirli 2007, 27).

Korku ve kaygı çoğunlukla iç içe bulunur ve bu nedenle de karıştırılabilir. Korku ve kaygı arasındaki küçük fark; korkunun kaynağının belli olması, kaygının ise sebebinin belli olmamasıdır. Genellikle korku ve kaygı kavramları kolayca birbirine karıştırılabilir. Örneğin, yabancı kişiler çocukta korku yaratırken, yeni bir yere taşınma gibi ani değişiklikler kaygıya sebep olabilir.

Çocuklar gelişimsel yaş dönemlerine uygun olarak korkular yaşayabilirler bu korkuları çocuğun yaşamını anlamlı düzeyde bozan anksiyete bozukluklarından ayırmak gerekir.. Örneğin, bebeklerin yüksek seslerden, ani hareketlerden; küçük çocukların, karanlıktan, ayrılıklardan; okul dönemi çocukların hastalıktan, ölümden ve çeşitli felaketlerden; korku duyması normaldir. Fakat bu durumların uzun sürmesi çocuğun yaşam kalitesini düşürecek şekilde etkiliyorsa araştırılmalı ve tedavi edilmelidir (Kızılılık Kartal, 2014,18).

Okul öncesi dönemde çocuğun gerçekleri algılaması sınırlı olduğundan korku duymaları normaldir. Bazı korkular çabuk gelip kısa sürede geçer bu nedenle kaygıya sebep olmaz ve çocuğun yaşam kalitesini düşürmez yaşamını etkilemez. (Dursun 2010, 16).

Yapılan bazı çalışmalar erkek çocukların kız çocuklarına göre daha kaygılı olduğunu ortaya koymuştur. Araştırmacılar bu durumun sosyo-kültürel sebeplerle kızların evde daha fazla vakit geçirmesine hatta kızların problemlerinin evde çözülebilir olması, erkeklerin problemlerinin ise hastaneye başvuru gerektirmesine bağlamışlardır. (Çebi 2017, 16)

1.3.4.2. Saldırganlık

Saldırganlık, kişinin güvenlik, mutluluk ya da başka bir gereksiniminin çevreye veya insanlara şiddetli davranışlarla zarar verme şeklinde ortaya çıkarması ya da kişinin saldırganlığını

içine atarak olumlu ya da olumsuz tepkiler vererek tehdit oluşturan davranışlar olarak tanımlanabilir (Yeter 2010, 39). Saldırganlığın en temel sebebi güvensizliktir. Saldırgan çocuk kendisini doyumsuz ve yetersiz hisseder. Bazı anne baba tutumlarına göre de çocuklar saldırganlık davranışlarının yerini ve şiddetini değiştirebilir. Anne- babanın fazla verici olması, çocuğun anne babasından her istediğini alabileceğine inanması çocuğun evde aşırı saldırgan olup başkalarının yanında utangaç ve sakin olmasına sebep olabilir. Aynı zamanda bu çocuklar yabancıların yanında nasıl davranacaklarına dair yeterli sorumluk verilmemiş çocuklardır (Yavuzer 2009, 245).

Saldırgan çocuk isteği yerine gelmesi, kontrolü elinde bulundurmamak istemesi, karşılaştığı engelleri aşmak, güçlü olduğunu ispat etmek için şiddet davranışıyla içindeki kızgınlık ve saldırganlığı ortaya koyarak rahatlamaya çalışır. Bu durumun devam etmesi ilerleyen zamanlarda ilişki biçimine dönüşebilir ve bu durum hem aile huzuru hem de çocuk sağlığı için problem ifade eder. Aynı kişilik özelliklerine sahip kişiler her zaman aynı saldırgan tepkileri göstermeyebilir ya da çevre şartlarıyla okul öncesi dönemde saldırgan davranışlar pekişebilir. Saldırgan kişilik özelliklerinden ve çevre şartlarından etkilenir (Tuzcuoğlu ve Tuzcuoğlu 2005, 112).

Çocuğu ufak bir tepkisinden dolayı saldırgan olarak etiketlemek bu durumu konu haline getirmek davranışa karşı kabul oluşturur ve bu kabul sağlandığında çocuk kendisini durdurmak, kontrol etmek zorunda hissetmez. Saldırganlığın birçok nedeni vardır. Organik beyin iltihaplanması gibi durumlar saldırganlığa sebep ise tedavi gerektirmektedir. Çocuğun büyümesiyle artan ve biriken enerjisini boşaltmak için meşru yolları bulamaması, saldırgan davranış gösteren birini model alması, çocukla alay edilmesi, hoş olmayan tavırlarla karşılaşması gibi tahrik edici davranışlar, anne-babanın tutumlarıyla saldırganlığı pekiştirmesi gibi sebepler de saldırganlığa sebep olabilir. (Yalçın Aktosun 2006, 91).

Saldırganlık davranışı 2-4 yaş arası çocuklarda sosyal gelişimin bir parçasıdır ve bu yaş aralığında önce artış gösterir sonra dil gelişimin artmasıyla azalmaya başlar. Fiziksel şiddetin sıklığı da süresi de 3 yaştan sonra azalırken sözel şiddet artabilir. Yapılan araştırmalarda erkeklerin kızlardan daha fazla şiddet davranışı gösterdiği kızların ise sözel şiddete daha çok başvurduğu ortaya koyulmuştur. Bu dönemde şiddet davranışı yetişkinlerden çok kardeş ve akrana yöneltilir (Kızılışık Kartal 2014, 17).

1.3.4.3. Öfke

Öfke, engellenme ve korkuya karşı geliştirilen ve sık rastlanan bir heyecan türüdür. Bu tepkinin şiddetli olması öfke patlaması olarak adlandırılır ve en çok çocukların bağımsız olma ihtiyacının arttığı 2-4 yaş arasında görülür (Durak Demirhan 2012, 21). Çocuk öfke tepkisini kendisini savunmak için kullanmaya başlar ve büyüdükçe bu duygusu artabilir. Otoriter ebeveyn tutumu, yetersizlik algısı, engellenme öfkeye sebep olan başlıca nedenlerdir (Yavuzer 2009, 238).

Öfke üzüntü ve korkunun dışı vurulmuş halidir ve sonucu çoğunlukla saldırganlıktır. Fakat her man saldırganlığa sebep olmaz ve içe atılabilir. Örneğin üzücü bir durumda bu duygusal tepki olarak ortaya çıkabilir. Öfkenin ifade edilememesi kişilere zarar verebilir. (Şahin 2005, 67).

Çocuk kendisini ifade etmek için yeterli kelime hazinesine sahip olmadığı için duygularını öfke ile ifade edebilir kelime hazinesi gelişip ifade gücü arttıkça öfke yerine kıskançlığa bırakır (Şehirli 2007, 27).

Öfkeyi isteklerini yaptırmak için bir yöntem olarak kullanan çocuklar bu davranışlarla ailenin dikkatini çekeceğinin farkındadırlar ve öfke nöbetinin bitmesi için istediklerinin yapılacağını bilirler. Fakat anne baba böyle bir oyun karşısında seyirci olmaz ve sakince oradan uzaklaşırsa çocuk bir süre daha devam edip öfke davranışını bırakır. Daha sonra birkaç defa daha bu yolu deneyebilir ailenin tutarlılığı ile bunun işe yaramadığını öğrenir ve tamamen bırakır çünkü hiçbir oyun seyircisiz oynanmaz (Gözübüyük 2015, 24).

1.3.4.4. Utangaçlık

Çocuk, sosyal ve duygusal gelişimine uygun olarak akranlarıyla oynaması beklenirken oynamıyorsa, sürekli yalnız kalmayı istiyor ve yalnız oynuyorsa, çevresine karşı ilgisiz, öğrenme problemi olmadığı halde akademik olarak gecikme yaşıyorsa utangaçlık davranışın var olduğunu söyleyebiliriz (Yavuzer 2009, 241). Utangaçlığın temel sebepleri, aile içi yaşantılar, yanlış anne-baba tutumu gibi nedenlerle birlikte kalıtsal nedenlerin de oluşu söylenebilir. Tırnak yeme, parmak emme gibi davranış bozuklukları zaman zaman utangaçlığa etki edebilir (Arkan 2012, 23). Utangaçlığın normal olarak kabul edildiği gelişim dönemleri vardır. Örneğin; 0-2 yaşta yabancılardan kaçma, yüzünü saklama normaldir ve sebebi korkudur. 2 yaştan sonra bu durum azalır ve yerine çocuk yabancılarla iletişim kurmaya başlar fakat 3 yaşta çevrenin tutumlarına bağlı

olarak utangaçlık tekrar ortaya çıkar ve bunun kaynağı kaygıdır. Sosyalleşmenin artması desteklendikçe utangaçlık durumu da azalmaya başlar (Şehirli 2007, 29).

1.3.4.5 Kıskançlık

Kişinin sevdiği birini ya da eşyayı kendisi ile eşit konumda olan başta olmak üzere diğer insanlarla paylaşamaması kıskançlık olarak adlandırılır. Örneğin; çocuk kardeşini, sınıf arkadaşlarını, üstün yönleri olan kişileri kıskanabilir. Kıskançlık duygusu ile birlikte bencillik duygusu da ortaya çıkar. Freud'un tanımladığı id, ego, süper ego isimli üç benlikten idin en önemli özelliği bencilliktir ve her şeyin ona ait olmasını ister. Fakat toplumun çocuktan beklentisi idin bencillik isteğini kontrol altında tutması ve başkalarıyla birçok şeyi paylaşmasıdır (Yavuzer 2009, 242).

Kıskançlık, insan için doğal ve evrensel bir duygudur. İkinci yaşta normal olarak kabul edilen bu karmaşık davranış yetişkinlerin yanlış tutumlarıyla pekiştirilerek devam etmesi sağlanırsa hem kişinin kendi benliği ile hem de çevredekiler ile ilişki kurmasında sağlıklı olmaz. Çocuk kendisine ait olan bir şeyi başkasına vermekten veya kısıtlanmaktan hoşlanmaz bu durum üzüntü ve kıskançlığa sebep olur. (Sargın 2001, 78-80). Bu duyguların çocuklar için normal olduğunu kabul edip, pekiştirilmeden sakinleştirerek çocuğun dikkatini farklı bir yere yönleltmek gerekir (Durak Demirhan 2012, 20).

1.3.4.6 Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite

Dikkat eksikliği ve hiperaktivite, yaş ve gelişime uyguna olmayan, kişinin işlevselliğini bozan, dikkatini toplayamama ve sürdürmeme, aşırı hareketli olma, kendini kontrol edememe gibi belirtilerle görülür. DHEB belirtileri okul öncesi dönemde başlamış olduğu için sadece o döneme özgü bir bozukluk olarak düşünülse de DEHB yaşam boyu süren nörogelişimsel bir bozukluktur (Süzer Gamalı 2015, 3).

DEHB bir ruhsal durumdan değil yapısal bozukluktan kaynaklanmaktadır. Aşırı hareketlilik dışında bedensel sorun belirtisine rastlanmaz. Bazı çocuklarda denge problemine sebep olabilir, bazen algılama problemine de sebep olduğu gözlemlenmiştir (Yörüköglü 2000, 62).

DEHB tanısı almış çocuklar da aşırı hareketlilik dikkat eksikliği ve dikkatini toparlayıp sürdürememesine sebep olur. Bu nedenle bu çocuklar üstün yetenekli bile ola akademik yaşantısında problem yaşamaktadırlar ve ilerleyen zamanlar da akademik başarılarında düşüş görülür (Alisinanoğlu ve Kesicioğlu 2010, 111).

DEHB'in en belirgin özelliği dikkat süresinin kısalığı ve öğrenmede problemler yaşanmasıdır. Çoğunlukla 3 yaştan itibaren belirtiler ortaya çıkmaya başlasa da tanı dikkate ihtiyaç duyulan ilkökul döneminde koyulmaktadır. Aynı zamanda DEHB tanısını koymak için 7 yaşından önce başlamış ve en az iki farkı ortamda gözlemlenmiş olması gerekmektedir (Üneri Vatandaş ve Atay 2009, 87). Başarı seviyesinin artması ve sosyal ilişkilerin daha sağlıklı olması için erken tanı ve teşhis büyük önem taşır (Tarkoçin 2014, 11).

1.3.4.7. İnatçılık

İnat; kişinin bir konuda herhangi bir sebep olmadan ısrarcı davranması, belli ve makul bir neden olmaksızın bir harekette ısrar etmesi, düşüncesini, tutumunu, davranışını değiştirmemesidir. 3- 5 yaş arasında görülmesi normal olan bir durumdur ve bu dönem inat dönemi diye adlandırılabilir. Çocuk kendi varlığını ispat etmek için inat davranışı gösterir. Fakat yanlış anne baba tutumu, ihtiyaçlarının zamanında karşılanmaması inat davranışının şiddetini arttırabilir (Sargin 2001, 72).

İnat; bir kişilik özelliği olmaktan çok çevre etkileriyle meydana gelen ve belli gelişim döneminde olması gereken bir davranıştır. Çocuklarda 3-5 yaş arası 1. inat devresi, 9-13 yaş ise 2. inat devresi olarak kabul edilir. Bu dönemlerde çocuk kendisine karşı farkındalık geliştirmiştir bu nedenle gelen her isteğe ve beklentiye direnç gösterir. Örneğin; aynı şeyi hem ister hem istemez, uzun ağlama nöbetleri geçirebilir, sevdiği eşyayı bırakmak istemeyebilir, girdiği bir yerden çıkmakta direnebilir (Yeter 2010, 41).

İnat davranışları genellikle evde ya da otorite figürü olan yerlerde görülebilir. Ebeveynlerin çocukları anlamada yetersiz kalmaları, onların problemleriyle yeterince ilgilenmemeleri, iş yoğunlukları çocukların huzursuz olmalarına ve inatlaşmalarına sebep olabilir (Terzi 2009, 25).

1.3.4.8. Güvensizlik

Güven duygusu çocukların yaşamında başarılarını etkileyen önemli bir faktördür. Çocukların davranışları kendilerine güvenleri hakkında fikir verebilir. Örneğin; davranış problemleri yaşayan çocukların özgüvenlerinin düşük olduğu, eğlenceli ve aktif olan çocuğun olumlu ruh haline sahip olup özgüveninin yerinde olduğu düşünülebilir. Özgüvenin ölçülmesinde çocukların kendilerini farklı bir varlık olarak görüp ifade edememesi, özgüveni tam olarak yansıtmayacak maddelerin tam olarak belirlenememesi gibi sınırlılıkları vardır.

Lindenfeld (1997), özgüveni iç ve dış olarak ikiye ayırmıştır. İç özgüveni, kişinin kendisini kabul etmiş olması, kendisiyle ilgili hissettikleri; dış özgüveni ise, kişinin kendisiyle ilgili kabulünü dışarıya ispatlamaya çalışmasıdır olarak açıklamıştır. Özgüvenin temelini bu iç ve dış özgüvenin dengede tutulması oluşturur. Çocuklara özgüven kazandırmada gerekli olan özellikler ise; sevgi, güven, model, ilişkiler, sağlık, kaynaklar, destek ödülleri olarak 8 kategoriye ayırmıştır. Aynı zamanda özgüvenin sevilebilir ve yeterli olma olarak iki temel faktörü vardır ve çocukların özgüvenini desteklemek için; samimi olmak, onlara özel zaman ayırmak, yaşamımızın içine dahil ederek paylaşımda bulunmak, fikirlerine saygı duymak, yardım istemek, önerilerine önem vermek, sözlü ve sözsüz olumlu davranışlar sergilemek gerekmektedir (Şehirli 2007, 45).

Yapılan araştırmalara göre okul öncesi dönemde çocuğun yaşadığı sosyal çevrede ve akademik yaşantıda sıkıntı yaşamamasından dolayı daha çok dışsallaştırma problemleri üzerinde durulmuştur. Erken dönemde görülmeye başlayan ve devam eden içselleştirme problemleri çok fark edilmemektedir (Kılıç 2016, 32).

İKİNCİ BÖLÜM YÖNTEM

2. Yöntem

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın modeli, çalışma grubu ve veri toplama araçları hakkında bilgi verilmiş; verilerin toplanması ve analizinde kullanılan istatistikler teknikler açıklanmıştır.

2.1.Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, okul öncesi çocukların sosyal beceri düzeyleri ve davranış problemleri ile geniş ya da çekirdek ailede yaşamaları arasındaki ilişkiyi inceleyen ilişkiyel tarama modeli kapsamında betimsel bir çalışmadır. İlişkiyel tarama modeli, iki veya daha fazla değişken arasında değişiklik olup olmadığını veya farklılığın derecesini belirlemek amacıyla kullanılan, araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesneyi kendi koşulları içinde var olduğu haliyle tanımlanmaya çalışan ve her hangi bir şekilde manipüle edilmeyen bir araştırma modelidir (Karasar 2007, 81). Araştırmada çocukların geniş ve çekirdek ailede yaşamalarına yönelik sosyo-demografik özellikler ile sosyal beceri düzeyleri ve davranış problemleri arasındaki ilişki araştırılmıştır.

2.2.Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evreni, İstanbul il merkezinde Milli Eğitim Bakanlığı ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 4-6 yaş arası çocuklar ile bu çocukların öğretmenlerinden oluşmaktadır. Araştırmanın örneklemi ise, 2016-2018 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı özel anaokullarına devam eden 240 çocuk ve 21 öğretmenden oluşmaktadır. Uygulama yapılacak okullar, İstanbul iline bağlı olan Beykoz, Üsküdar ve Ümraniye ilçelerinde bulunan okullar arasından seçkisiz yöntemle seçilmiştir.

2.3.Verilerin Toplanması

Araştırma kapsamında seçilen 6 farklı okula gidilmiş ve 21 öğretmene gönüllülük esaslı gözetilerek 240 çocuk için sosyo-demografik form ve ölçeklerin doldurulması sağlanmıştır.

Öğrenciler hakkında doğru ve güvenilir bilgilere ulaşmak için öğretmenlerin en az 3 ay öğrencilerle vakit geçirmiş olması ve ailelerini tanıma ölçütlerine dikkat edilmiştir.

2.4. Veri Toplama Araçları

Araştırmada, "Sosyodemografik Bilgi Formu", "Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği (4-6 yaş) (SBDÖ)" ve "Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği" kullanılmıştır. Bu bölümde araştırmada kullanılan form ve ölçekler hakkında bilgi verilmiştir.

2.4.1. Sosyodemografik Bilgi Formu

Araştırmaya katılan öğrencileri tanımak ve araştırma sonucunda öğrenilmek istenen bilgilere ulaşmak amacı ile araştırmacı tarafından konu ile ilgili literatür taranmış ve uzman görüşüne başvurulmuş "Sosyodemografik Bilgi Formu" geliştirilmiştir. Sosyodemografik Bilgi Formu'nda yaş, cinsiyet, anne-baba yaşı, anne-baba eğitim düzeyi, sosyoekonomik düzey, aile büyükleriyle görüşme sıklığı, aile büyükleriyle ikamet açısından yakınlık gibi konular üzerine kapalı uçlu sorular sorulmuştur.

Sosyodemografik Bilgi Formu'nda yer alan aile büyükleriyle görüşme sıklığı sorusuna verilen "Her gün görüşürler.", "İki günde bir görüşürler.", "Haftada bir görüşürler." cevapları bu araştırma için öğrencilerin geniş ailede yaşadığını; "İki haftada bir görüşürler.", "Ayda bir görüşürler.", "Yılda bir görüşürler." cevapları bu araştırma için öğrencilerin çekirdek ailede yaşadığını ifade etmektedir. Bu bilgiye göre yapılan analize göre araştırmaya katılan 130 kişinin geniş ailede, 110 kişinin de çekirdek ailede yaşadığı tespit edilmiştir.

2.4.2. Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği (4-6 yaş) (SBDÖ)

Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği (4-6 yaş) Avcıoğlu (2007) tarafından geliştirilmiş ve beşli likert tipinde oluşturulmuştur. 4-6 yaş arasındaki çocukların sosyal becerilerini ölçen 62 maddelik ölçeğin Cronbach alpha güvenirlik katsayısı .98, İki yarım güvenirlik katsayısı .89 ve test-tekrar test güvenirlik katsayısı ise .83 olarak bulunmuştur. Bu değerler ölçeğin güvenli olduğunu gösterir.

Yapılan analiz sonuçlarına göre Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeğinde sosyal beceri boyutları 9 alt başlıkta toplanmıştır. Kişiler arası beceriler boyutu 15 maddeden, kızgınlık davranışlarını kontrol etmelerine ve değişikliklere kolayca uyum sağlamalarına yardım eden becerilerden oluşan bu boyut 11 maddeden, akran baskısı ile başa çıkma becerileri 10 maddeden, kendilerini kontrol etmelerine yardım eden becerilerden oluşan bu boyut 4 maddeden, sözel açıklama becerileri 7 maddeden, sonuçları kabul etmelerine yardım eden becerilerden oluşan bu boyut 4 maddeden, sonuçları kabul etmelerine yardım eden becerilerden oluşan bu boyut 4 maddeden, amaç oluşturma becerileri 3 maddeden, görevleri tamamlama becerileri 3 maddeden oluşmaktadır.

SBDA'nda tüm maddeleri olumlu yönde düzenlenmiş; her zaman yapar(5), çok sık yapar(4), genellikle yapar(3), çok az yapar(2) ve hiçbir zaman yapmaz(1) seçenekleriyle 5'li likert tipinde hazırlanmıştır. Fakat uzman önerisiyle 6'lı likert tipine çevrilerek kullanılmıştır. SBDA'nda tamamı olumlu yönde düzenlenmiş maddeler; hiç katılmıyorum(1), pek katılmıyorum (2), biraz katılıyorum(3), oldukça katılıyorum(4), çok katılıyorum (5) ve tamamen katılıyorum (6) seçenekleriyle değiştirilmiştir. Alt boyutların yanı sıra, ölçeğin tümünden elde edilen toplam puan da değerlendirilebilmektedir. Alt ölçeklerden alınabilecek en yüksek ve en düşük puanlar, madde sayısının 5 ile çarpımı ile 1 arasındadır. Ölçekten düşük puan almak sosyal becerilere yeterince sahip olunmadığını, yüksek puan almak ise sosyal becerilere sahip olduğunu göstermektedir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan, madde sayısı olan 62 iken, en yüksek puan 310 puandır (Avcıoğlu 2007, 98).

2.4.3. Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği

Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği'ni 1976 yılında Behar geliştirmiştir. Ölçek Michael Rutter tarafından 1967 yılında çocuk davranışları anketindeki maddeler değiştirilerek erkek ilkökul öğrencileriyle kullanım için standardize edilmiştir.

Kanlıkılıçer (2005) bu ölçeğin ve geçerlik güvenirlik çalışmasını yapmıştır. Yapılan analizler sonucunda testin iç tutarlık güvenilirliği için Cronbach alfa değeri .92 olarak hesaplanmıştır. Analizler bu ölçeğin okul öncesi dönemdeki çocuklara uygulanmasının güvenli olduğu görülmektedir (Kanlıkılıçer 2005, 50). OÖDSTÖ'nün minimum iç tutarlılığı Guttman ve Sperman değerlerinin hesaplanması sürecinde oluşturulan iki yarımdan ilkinin alfa katsayısı .86 ve

ikinci grubun alfa katsayısı .83 olarak bulunmuştur. Bunun sonucunda ölçeğin yüksek bir güvenilirliğe sahip olduğu söylenebilir (Kanlıklıçer 2005, 117). Ölçek 30 maddeden oluşmaktadır. Yapılan faktör analizleri sonucunda ölçeğin 3 alt boyutu belirlenmiştir. Kavgacı/Saldırgan Olmak: Ölçeğin bu alt boyutu okul öncesi dönemdeki çocuğun zorbalık, kavgacı olmak, bencil olmak gibi özelliklerini içermektedir. 12 madde içerir. Bunlar: 3,4,5,7,8,12,16,20,22,24,26,28'dir. Toplam varyansın %32'sini açıklamaktadır. Endişeli/Ağlamaklı Olmak: Ölçeğin bu alt boyutu çocuğun endişeli, kaygılı, ağlamaklı halini ve ifade bozukluklarını (konuşma bozukluğu, tik gibi) göstermektedir. 13 madde içerir. Bunlar: 6,9,10,11,14,15,17,18,19,23,25,27,29'dir. Toplam varyansın % 9'unu açıklamaktadır. Aşırı Hareketli/ Dikkatsiz Olmak: Ölçeğin bu alt boyutunda çocuğun çok sakin olamamasını, hareketleri kontrolde zorluk çekmesi ve dikkatsiz olmasını göstermektedir. 4 madde içerir. Bunlar: 1,2,13,21'dir. Toplam varyansın % 5'ini açıklamaktadır.

Öğretmenin çocukta davranış sorunu olup olmadığını hakkındaki kanısını belirten 30. madde üç faktörün dışında bırakılmıştır. Madde 30. Sizce bu çocukta davranış sorunları var mıdır? şeklinde ifade edilmiştir. OÖDSTÖ, okul öncesi dönemdeki çocukların davranış problemlerini belirlemeye yönelik geliştirilmiş olup öğretmenler tarafından doldurulmaktadır. OÖDSTÖ 'deki her madde "Geçerli Değil" 0 "Bazen Geçerli" 1 "Kesinlikle Geçerli" 2 kriterine göre puanlanmıştır. Fakat uzman önerisiyle 6'lı likert tipine çevrilerek kullanılmıştır. SBDA'nda tamamı olumlu yönde düzenlenmiş maddeler; hiç katılmıyorum(1), pek katılmıyorum (2), biraz katılıyorum(3), oldukça katılıyorum(4) , çok katılıyorum (5) ve tamamen katılıyorum (6) seçenekleriyle değiştirilmiştir.

2.5.Araştırma Süreci

Veri toplamak üzere uygulamaya başlanmadan önce İstanbul ilinde Beykoz, Ümraniye, Hadımköy ve Üsküdar ilçelerinde 2016-2018 eğitim öğretim yılında faaliyet gösteren, resmi kurumlara bağlı anaokulları belirlenmiştir. Ardından belirlenen anaokullarındaki kurum yöneticileri ile bizzat görüşülerek çalışma ve hedefleri hakkında ilgili kişilere bilgi verilmiştir. Katılmaya gönüllü olan öğretmenlere, çocukların ve kendilerini isimlerini bildirmeme, soruları cevaplarken başkasından yardım almama ve olması istenen değil, hali hazırda gözlemlenen davranışlara göre soruları cevaplama noktasında uyarılarda bulunulmuştur. Öte yandan, elde edilen kişisel bilgilerin sadece bu araştırma için kullanılacağı ve muhafaza edileceği noktasında güvence verilmiştir. Bu şekilde araştırmaya katılmak üzere seçilen ve ulaşılan 6 farklı okula gidilerek

toplam 240 öğrenci için 21 öğretmene ayrı zamanlarda form ve ölçekler ulaştırılmış, ölçeklerin amacı ve nasıl uygulanacağı araştırmacı tarafından öğretmenlere açıklanmıştır. Daha sonra öğretmenler her çocuk için ayrı ayrı olmak üzere ölçeği uygulamış; araştırmacı formlarda eksiklik olup olmadığını kontrol etmiştir.

2.6.Verilerin Analizi

Araştırmada ulaşılan veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for SPSS for Windows 25.0 programı ile analiz edilmiştir. Verilerin değerlendirilme sürecinde tanımlayıcı istatistiksel metotlar (sayı, ortalama, yüzde, standart sapma) kullanılmıştır.

Katılımcıların, yaş, cinsiyet, anne yaşı, baba yaşı, anne eğitim düzeyi, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, anne-baba medeni durum, ekonomik durum bakımından frekans ve yüzde analizleri yapılmıştır. Daha sonra IBM Spss programı Crombach's Alpha programı Veri Analizi Güvenilirlik modülüyle yapılan geçerlik güvenirlik çalışmaları sonrasında elde edilen Cronbach Alfa değerleri ,Sosyal Beceri Düzeyi Ölçeği Güvenirlik İstatistiği; 0,939 ve Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Güvenirlik İstatistiği 0,902 şeklinde ölçülmüştür. Bunun yanı sıra, niceliksel veriler karşılaştırılırken iki grup arasında bulunan farkı belirlemek amacı ile t-testi kullanılmıştır.

Son olarak, araştırmadaki bağımlı ve bağımsız değişkenlerin arasındaki ilişkiyi ölçmek için Pearson korelasyon testi kullanılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM BULGULAR

3.1. Demografik Verilere İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan geniş ve çekirdek ailede yaşayan çocukların, yaş, cinsiyet, anne yaşı, baba yaşı, anne eğitim düzeyi, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, anne-baba medeni durum, ekonomik durum bakımından frekans ve yüzde şeklinde ifadeleri Tablo.1.'de belirtilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine Ait Sayı ve Yüzdeler

	Gruplar	Frekans	Yüzde
Testi Cevaplayan	Öğretmen	240	100,00%
Çocuğun Yaşı	4	94	39,17%
	5	89	37,18%
	6	57	26,50%
	Toplam	240	100,00%
Çocuğun Cinsiyeti	Kız	128	53,33%
	Erkek	112	46,67%
	Toplam	240	100,00%
Annenin Yaşı	20-30 yaş aralığı	147	61,20%
	31-40 yaş aralığı	86	35,90%
	41-50 yaş aralığı	7	2,90%
	51-60 yaş aralığı	0	0,00%
	Toplam	240	100,00%
Babanın Yaşı	20-30 yaş aralığı	75	32,92%
	31-40 yaş aralığı	140	56,23%
	41-50 yaş aralığı	24	10,00%
	51-60 yaş aralığı	1	0,42%
	Toplam	240	100,00%
Anne Eğitim Durumu	İlk ve Orta	16	6,67%
	Lise	69	28,75%
	Üniversite	145	60,41%

			Yüksek Lisans	7	2,92%
			Doktora	3	1,25%
			Toplam	240	100,00%
Baba Eğitim Durumu			İlk ve Orta	7	2,92%
			Lise	56	20,33%
			Üniversite	161	63,08%
			Yüksek Lisans	14	5,37%
			Doktora	2	1,30%
			Toplam	240	100,00%
Anne Baba Medeni Durum			Evli	237	98,75%
			Boşanmış	3	1,25%
			Toplam	240	100,00%
Ekonomik Durum			Hiç düşünmeden harcama yapabilirim	18	7,50%
			Rahat harcama yapabilirim	53	22,08%
			Sıklımadan harcama yapabilirim	50	20,83%
			Düşünerek harcama yapabilirim	99	41,25%
			Temel ihtiyaçlarım dışında oldukça zor harcama yapabilirim	20	8,34%
			Toplam	240	100,00%

Tablo 1'e göre, araştırmaya katılan çocukların 94'ü (%39,17) 4 yaşında, 89'u (%37,18) 5 yaşında, 57'si (%26,50) 6 yaşında şeklinde dağılım göstermektedir.

Çocukların cinsiyetlerine göre dağılımı baz alındığında, 128'i (%53,33) kız ve 112'si (%46,67) erkek olarak dağılmaktadır.

Araştırmaya katılan Annelerin yaşları baz alındığında, 147'si (%61,20) 20-30 yaş aralığında, 86'sı (%35,90) 31-40 yaş aralığında ve 7'si (%2,90) 41-50 yaş aralığında şeklinde dağılım göstermektedir.

Araştırmaya katılan Babaların yaşları baz alındığında, 75'i (%32,92) 20-30 yaş aralığında, 140'ı (%56,23) 31-40 yaş aralığında, 24'ü (%10,00) 41-50 yaş aralığında ve 1'i (%0,42) 51-60 yaş aralığı şeklinde dağılım göstermektedir.

Eğitim düzeyi değişkenine göre araştırmaya katılan kadınların 16'sı (%6,67) İlköğretim mezunu, 69'u (%28,75) Lise mezunu, 145'i (%60,41) üniversite mezunu, 7'si (%2,92) Yüksek lisans mezunu ve 3'ü (%1,25) doktora mezunu şeklinde dağılım göstermektedir.

Eğitim düzeyi değişkenine göre araştırmaya katılan erkeklerin 7'si (%2,92) İlköğretim mezunu, 56'sı (%20,33) Lise mezunu, 161'i (%63,08) üniversite mezunu, 14'ü (%5,37) Yüksek lisans mezunu ve 2'si (%1,30) doktora mezunu şeklinde dağılım göstermektedir.

Katılımcıların medeni durumu değişkenine göre dağılımı, 237'si (%98,75) Evli ve 3'ü (%1,25) Boşanmış şeklinde dağılmaktadır.

Son olarak ekonomik durum değişkenlerine göre bakıldığında, 18'i (%7,50) Hiç düşünmeden harcama yapabilirim, 53'ü (%22,08) Rahat harcama yapabilirim, 50'si (%20,83) Sıkılmadan harcama yapabilirim, 99'u (%41,25) Düşünerek harcama yapabilirim, 20'si (%8,34) Temel ihtiyaçlarım dışında oldukça zor harcama yapabilirim şeklinde dağılım vermektedir.

3.2. Geniş ve Çekirdek Aile ile Sosyal Beceri Düzeyleri ve Davranış Problemleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Geniş ve çekirdek ailede yaşayan çocukların sosyal beceri düzeyleri ve davranış problemleri arasındaki ilişki ve bu ilişkinin yönü tek tek incelenmiş ve yorumlanmıştır.

Tablo 2. Geniş Ailede Yaşayan Çocukların Sosyal Beceri Düzeyleri ve Davranış Problemleri Arasındaki İlişki Tablosu.

		Sosyal Beceri Düzeyleri	Davranış Problemleri
Sosyal Beceri Düzeyleri	Peason Korelasyonu (r)	1	-0,491
	P Değeri		0
	Katılımcı Sayısı	130	130
Davranış Problemleri	Peason Korelasyonu (r)	-0,491	1
	P Değeri	0	

Tablo 2’de görüldüğü üzere, geniş ailede yaşayan çocukların sosyal beceri düzeyleri ile davranış problemleri düzeyleri arasında negatif yönde %49,1’lik anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bu sonuçtan referansla, geniş ailede yaşayan çocukların sosyal beceri düzeyleri yükseldikçe davranış problemleri düzeyleri azalmaktadır. P değeri 0,00 ($p < 0,05$)

Tablo 3. Çekirdek Ailede Yaşayan Çocukların Sosyal Beceri Düzeyleri ve Davranış Problemleri Arasındaki İlişki Tablosu.

		Sosyal Beceri Düzeyleri	Davranış Problemleri
Sosyal Beceri Düzeyleri	Peason Korelasyonu (r)	1	-0,732
	P Değeri		0
	Katılımcı Sayısı	110	110
Davranış Problemleri	Peason Korelasyonu (r)	-0,732	1
	P Değeri	0	
	Katılımcı Sayısı	110	110

Tablo 3’de görüldüğü üzere, çekirdek ailede yaşayan çocukların sosyal beceri düzeyleri ile davranış problemleri düzeyleri arasında negatif yönde %73,2’lik anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bu sonuçtan referansla, çekirdek ailede yaşayan çocukların sosyal beceri düzeyleri yükseldikçe davranış problemleri düzeyleri azalmaktadır. P değeri 0,00 ($p < 0,05$)

3.3. Sosyal Beceri Düzeyleri İle Geniş ve Çekirdek Ailede Yaşama Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Araştırmaya katılan katılımcıların geniş ve çekirdek ailede yaşama değişkenleri ile SBDÖ’nin tüm alt boyutlarına ilişkin ilişkisi incelenmiş ve tablolar halinde gösterilerek yorumlanmıştır.

Tablo 4. Geniş ve Çekirdek Ailede Yaşama Değişkenine Göre Araştırmaya Katılan Katılımcıların Kişilerarası Beceriler Puanlarının Karşılaştırılması

		KATILIMCI SAYISI	ORTALAMA / SS	T	P Değeri	
<u>Kişilerarası</u>	GENİŞ AİLE	130	4,59	1,24	1,683	0,011

Beceriler	ÇEKİRDEK AİLE	110	4,29	1,50
-----------	------------------	-----	------	------

Tablo 4 incelendiğinde, sosyal beceri düzeyi alt boyutlarından “Kişilerarası beceriler” alt boyutu ile geniş ve çekirdek ailede yaşama değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunup bulunmadığını tespit etmek üzere yapılan Bağımsız Örneklem t-testi sonucunda, gruplar arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. Sig. 0,011 ($p < 0,05$).

Verilen tabloda görüldüğü gibi geniş ailede yaşayan çocukların ortalamaları (ort. 4,59) çekirdek ailede yaşayan çocukların ortalamalarına (ort. 4,24) göre anlamlı düzeyde yüksektir.

Tablo 5. Geniş ve Çekirdek Ailede Yaşama Değişkenine Göre Araştırmaya Katılan Katılımcıların Kızgınlık Davranışlarını Kontrol Etme ve Değişikliklere Uyum Sağlama Puanlarının Karşılaştırılması

Kızgınlık davranışlarını kontrol etme ve değişikliklere uyum sağlama becerileri	KATILIMCI SAYISI	ORTALAMA / SS	T	P Değeri
GENİŞ AİLE	130	4,60 / 1,21	1,220	0,117
ÇEKİRDEK AİLE	110	4,40 / 1,36		

Tablo 5 incelendiğinde, sosyal beceri düzeyi alt boyutlarından “Kızgınlık Davranışlarını Kontrol Etme ve Değişikliklere Uyum Sağlama” alt boyutu ile geniş ve çekirdek ailede yaşama değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunup bulunmadığını tespit etmek üzere yapılan Bağımsız Örneklem t-testi sonucunda, gruplar arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır. Sig. 0,117 ($p > 0,05$).

Bu sonuç, sosyal beceri düzeyini ölçmek için kullanılan Kızgınlık Davranışlarını Kontrol Etme ve Değişikliklere Uyum Sağlama düzeyi ile Geniş ve çekirdek ailede yaşama durumunun birbirleriyle ilişkili olmadıklarını göstermektedir.

Tablo 6. Geniş ve Çekirdek Ailede Yaşama Değişkenine Göre Araştırmaya Katılan Katılımcıların Akran Baskısı İle Başa Çıkma Becerileri Puanlarının Karşılaştırılması

Akran baskısı ile başa çıkma becerileri	KATILIMCI SAYISI	ORTALAMA / SS	t	P Değeri
GENİŞ AİLE	130	4,41 / 1,47	1,857	0,513
ÇEKİRDEK AİLE	110	4,05 / 1,54		

Tablo 6 incelendiğinde, sosyal beceri düzeyi alt boyutlarından “Akra Baskısı İle Başa Çıkma Becerileri” alt boyutu ile geniş ve çekirdek ailede yaşama değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunup bulunmadığını tespit etmek üzere yapılan Bağımsız Örneklem t-testi sonucunda, gruplar arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$). Bu sonuç, sosyal beceri düzeyini ölçmek için kullanılan akran baskısı ile başa çıkma becerileri düzeyi ile geniş ve çekirdek ailede yaşama durumunun birbirleriyle ilişkili olmadıklarını göstermektedir.

Tablo 7. Geniş ve Çekirdek Ailede Yaşama Değişkenine Göre Araştırmaya Katılan Katılımcıların Sözel Açıklama Becerileri Puanlarının Karşılaştırılması.

		KATILIMCI SAYISI	ORTALAMA / SS		t	P Değeri
Sözel açıklama becerileri	GENİŞ AİLE	130	4,84	1,23	2,586	0,002
	ÇEKİRDEK AİLE	110	4,38	1,49		

Tablo 7 incelendiğinde, sosyal beceri düzeyi alt boyutlarından “Sözel Açıklama Becerileri” alt boyutu ile geniş ve çekirdek ailede yaşama değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunup bulunmadığını tespit etmek üzere yapılan Bağımsız Örneklem t-testi sonucunda, gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Sig. 0,002 ($p<0,05$).

Verilen tabloda görüldüğü gibi geniş ailede yaşayan çocukların ortalamaları (ort. 4,84) çekirdek ailede yaşayan çocukların ortalamalarına (ort. 4,38) göre anlamlı düzeyde yüksektir.

Tablo 8. Geniş ve Çekirdek Ailede Yaşama Değişkenine Göre Araştırmaya Katılan Katılımcıların Kendini kontrol etme becerileri Puanlarının Karşılaştırılması.

		KATILIMCI SAYISI	ORTALAMA / SS		T	P Değeri
Kendini kontrol etme becerileri	GENİŞ AİLE	130	3,63	1,64	1,864	0,123
	ÇEKİRDEK AİLE	110	3,22	1,79		

Tablo 8 incelendiğinde, sosyal beceri düzeylerinden “Kendini kontrol etme becerileri” alt boyutu ile geniş ve çekirdek ailede yaşama değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunup bulunmadığını tespit etmek üzere yapılan Bağımsız Örneklem t-testi sonucunda, gruplar arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır Sig. 0,123 ($p>0,05$).

Bu sonuç, sosyal beceri düzeyini ölçmek için kendini kontrol etme becerileri düzeyi ile geniş ve çekirdek ailede yaşama durumunun birbirleriyle ilişkili olmadıklarını göstermektedir.

Tablo 9. Geniş ve Çekirdek Ailede Yaşama Değişkenine Göre Araştırmaya Katılan Katılımcıların Amaç oluşturma becerileri Puanlarının Karşılaştırılması.

		KATILIMCI SAYISI	ORTALAMA / SS		T	P Değeri
Amaç oluşturma becerileri	GENİŞ AİLE	130	4,57	1,45	3,261	0,906
	ÇEKİRDEK AİLE	110	3,95	1,46		

Tablo 9 incelendiğinde, sosyal beceri düzeyi alt boyutlarından “Amaç Oluşturma Becerileri” alt boyutu ile geniş ve çekirdek ailede yaşama değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunup bulunmadığını tespit etmek üzere yapılan Bağımsız Örneklem t-testi sonucunda, gruplar arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır. Sig. 0,906 ($p < 0,05$).

Bu sonuç, sosyal beceri düzeyini ölçmek için amaç oluşturma becerileri düzeyi ile geniş ve çekirdek ailede yaşama durumunun birbirleriyle ilişkili olmadıklarını göstermektedir.

Tablo 10. Geniş ve Çekirdek Ailede Yaşama Değişkenine Göre Araştırmaya Katılan Katılımcıların Dinleme Becerileri Puanlarının Karşılaştırılması.

		KATILIMCI SAYISI	ORTALAMA / SS		t	P Değeri
Dinleme becerileri	GENİŞ AİLE	130	4,78	1,25	1,906	0,330
	ÇEKİRDEK AİLE	110	4,45	1,41		

Tablo 10 incelendiğinde, sosyal beceri düzeyi alt boyutlarından “Dinleme becerileri” alt boyutu ile geniş ve çekirdek ailede yaşama değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunup bulunmadığını tespit etmek üzere yapılan Bağımsız Örneklem t-testi sonucunda, gruplar arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır. Sig 0,330 ($p > 0,05$).

Bu sonuç, sosyal beceri düzeyini ölçmek için dinleme becerileri düzeyi ile geniş ve çekirdek ailede yaşama durumunun birbirleriyle ilişkili olmadıklarını göstermektedir.

Tablo 11. Geniş ve Çekirdek Ailede Yaşama Değişkenine Göre Araştırmaya Katılan Katılımcıların Görevleri Tamamlama Becerileri Puanlarının Karşılaştırılması.

		KATILIMCI SAYISI	ORTALAMA / SS		T	P Değeri
Görevleri tanımlama becerileri	GENİŞ AİLE	130	4,86	1,34	1,886	0,555
	ÇEKİRDEK AİLE	110	4,53	1,39		

Tablo 11 incelendiğinde, sosyal beceri düzeyi alt boyutlarından “Görevleri Tamamlama becerileri” alt boyutu ile geniş ve çekirdek ailede yaşama değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunup bulunmadığını tespit etmek üzere yapılan Bağımsız Örneklem t-testi sonucunda, gruplar arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır Sig. 0,555 ($p>0,05$).

Bu sonuç, sosyal beceri düzeyini ölçmek için görevleri tamamlama becerileri düzeyi ile geniş ve çekirdek ailede yaşama durumunun birbirleriyle ilişkili olmadıklarını göstermektedir.

Tablo 12. Geniş ve Çekirdek Ailede Yaşama Değişkenine Göre Araştırmaya Katılan Katılımcıların Sonuçları Kabul Etme Becerileri Puanlarının Karşılaştırılması.

		KATILIMCI SAYISI	ORTALAMA / SS		T	P Değeri
Sonuçları kabul etme becerileri	GENİŞ AİLE	130	4,00	1,51	1,903	0,095
	ÇEKİRDEK AİLE	110	3,60	1,71		

Tablo 12 incelendiğinde, sosyal beceri düzeyi alt boyutlarından “Sonuçları Kabul Etme Becerileri” alt boyutu ile geniş ve çekirdek ailede yaşama değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunup bulunmadığını tespit etmek üzere yapılan Bağımsız Örneklem t-testi sonucunda, gruplar arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır Sig. 0,095 ($p>0,05$).

Bu sonuç, sosyal beceri düzeyini ölçmek için sonuçları kabul etme becerileri düzeyi ile geniş ve çekirdek ailede yaşama durumunun birbirleriyle ilişkili olmadıklarını göstermektedir.

3.4. Davranış Problemleri Düzeyleri İle Geniş ve Çekirdek Ailede Yaşama Arasındaki İlişki

Araştırmaya katılan katılımcıların geniş ve çekirdek ailede yaşama değişkenleri ile Okul Öncesi Davranış Tarama Ölçeği'nin tüm alt boyutları ile ilişkisi incelenmiş ve tablolar halinde gösterilerek yorumlanmıştır.

Tablo 13. Geniş ve Çekirdek Ailede Yaşama Değişkenine Göre Araştırmaya Katılan Katılımcıların Kavgacı / Saldırgan Olma Puanlarının Karşılaştırılması.

		KATILIMCI SAYISI	ORTALAMA / SS		T	P Değeri
Kavgacı / Saldırgan olma	GENİŞ AİLE	130	1,87	0,81	-1,845	0,019
	ÇEKİRDEK AİLE	110	2,10	1,07		

Tablo 13 incelendiğinde, davranış sorunları düzeyi alt boyutlarından “Kavgacı / Saldırgan Olma” alt boyutu ile geniş ve çekirdek ailede yaşama değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunup

bulunmadığını tespit etmek üzere yapılan Bağımsız Örneklem t-testi sonucunda, gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Sig. 0,019 ($p>0,05$).

Verilen tabloda görüldüğü gibi geniş ailede yaşayan çocukların ortalamaları (ort. 1,87) çekirdek ailede yaşayan çocukların ortalamalarına (ort. 2,10) göre anlamlı düzeyde düşüktür.

Tablo 14. Geniş ve Çekirdek Ailede Yaşama Değişkenine Göre Araştırmaya Katılan Katılımcıların Endişeli / Ağlamaklı Olma Puanlarının Karşılaştırılması.

		KATILIMCI SAYISI	ORTALAMA / SS		t	P Değeri
Endişeli / Ağlamaklı olma	GENİŞ AİLE	130	1,65	0,56	-0,773	0,032
	ÇEKİRDEK AİLE	110	1,71	0,70		

Tablo 14 incelendiğinde, davranış sorunları düzeyi alt boyutlarından “Endişeli / Ağlamaklı Olma” ölçeği ile geniş ve çekirdek ailede yaşama değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunup bulunmadığını tespit etmek üzere yapılan Bağımsız Örneklem t-testi sonucunda, gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Sig. 0,032 ($p>0,05$).

Verilen tabloda görüldüğü gibi geniş ailede yaşayan çocukların ortalamaları (ort. 1,65) çekirdek ailede yaşayan çocukların ortalamalarına (ort. 1,71) göre anlamlı düzeyde düşüktür.

Tablo 15. Geniş ve Çekirdek Ailede Yaşama Değişkenine Göre Araştırmaya Katılan Katılımcıların Hareketli / Dikkatsiz Olma Puanlarının Karşılaştırılması.

		KATILIMCI SAYISI	ORTALAMA / SS		t	P Değeri
Hareketli / Dikkatsiz olma	GENİŞ AİLE	130	2,64	1,18	-0,493	0,208
	ÇEKİRDEK AİLE	110	2,72	1,31		

Tablo 15 incelendiğinde, davranış sorunları düzeyi alt boyutlarından “Hareketli / Dikkatsiz Olma” alt boyutu ile geniş ve çekirdek ailede yaşama değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunup bulunmadığını tespit etmek üzere yapılan Bağımsız Örneklem t-testi sonucunda, gruplar arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır. Sig. 0,208 ($p>0,05$).

Bu sonuç, davranış sorunları düzeylerini ölçmek için hareketli / dikkatsiz olma düzeyi ile geniş ve çekirdek ailede yaşama durumunun birbirleriyle ilişkili olmadıklarını göstermektedir.

TARTIŞMA

Bu bölümde araştırmanın konusuna yönelik yapılmış olan analiz sonuçları ilgili literatür ile desteklenerek tartışılacaktır.

Geniş ve Çekirdek Aile ile Sosyal Beceri Düzeyleri ve Davranış Problemleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Araştırmada tanımlar ve yöntem bölümünde de belirtildiği üzere “Aile büyükleriyle görüşme sıklığı” sorusuna “Her gün görüşürler”, “İki günde bir görüşürler”, “Hafta da bir görüşürler” seçeneklerini işaretleyen katılımcıların geniş aile de; “ İki hafta da bir görüşürler”, “Ayda bir görüşürler”, “ Yılda bir görüşürler” seçeneklerini işaretleyen katılımcıların çekirdek ailede yaşadıkları varsayılmıştır. Bu bağlamda araştırmaya katılan çocukların geniş ve çekirdek ailede yaşama değişkenine göre dağılımları benzerdir.

Bu araştırmadan elde edilen sonuçlara göre çekirdek ailede yaşayan çocukların da sosyal beceri düzeyleri yükseldikçe davranış problemleri düzeylerinin azalmakta, geniş ailede yaşayan çocukların da sosyal beceri düzeyleri yükseldikçe davranış problemleri düzeylerinin azalmakta olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte ölçek puanları genel olarak incelendiğinde geniş ailede yaşayan çocukların çekirdek ailede yaşayan çocuklara göre daha fazla davranış sorunu gösterdiği sosyal beceri düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda çekirdek aile de yaşayan çocukların geniş ailede yaşayan çocuklara göre daha az davranış problemi gösterirken sosyal beceri düzeylerinin daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Geniş ve çekirdek ailede yaşayan çocukların sosyal beceri düzeyleri ile davranış sorunları arasındaki ilişki ile ilgili literatür incelendiğinde, Özyürek, Begde ve Yavuz (2011)’un örneklemini okul öncesi eğitim kurumuna devam eden ve öğretmenleri tarafından sosyal beceri düzeyi yüksek ve düşük olarak sınıflandırılan 20 çocuğun oluşturduğu araştırmasında; okul öncesi çocukların sosyal becerilerinin gelişmesinde yakın çevresini oluşturan yetişkinlerin model olmasının önemli bir etkiye sahip olduğu vurgulanmıştır. Akduman (2015)’ın resmi ilköğretim okullarının anasınıfları ile bağımsız anaokullarına devam eden 48 ay - 60 ay ve üzeri çocukların oluşturduğu örnekleme yapmış olduğu çalışmasında problem davranış puanlarına ilişkin ortalamalarda anlamlı bir farklılık tespit edilmiş, sosyal beceri puanlarına ilişkin ortalamalarda anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Puan ortalamaları incelendiğinde; geniş ailedeki çocukların problem davranış

düzeylerinin çekirdek ailedeki çocuklara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir. Günindi ve Giren (2011)'in anasınıfına devam eden 6 yaşındaki 80 çocuğun örneklemini oluşturduğu araştırmasında geniş aile ya da çekirdek aile ayrımı olmaksızın, çocuğun sosyal ve duygusal yönden desteklenmesi için aile içindeki birey sayısının fazla olmasından çok aile içi iletişimin etkin olmasını önemli bulmuştur. Eratay (2011)'in anasınıfında 4-6 yaşlarında 638 çocuğun örneklemini oluşturduğu araştırmasında ailelerin %26'sının yanında başka yetişkinlerin varlığı geniş aile olasılığını ve bu ailelerde daha fazla problem davranışa rastlanması olasılığını vurgulamıştır.

Özbey (2009) , anaokuluna devam eden 60-72 aylık çocukların sosyal becerileri ve problem davranışları arasındaki ilişkiyi incelemek ve sosyal becerileri desteklemeye ve problem davranışları azaltmaya yönelik düzenlenmiş eğitim programı sonrasında; çocukların sosyal becerilerinde gelişme ve problem davranışlarında azalma olduğunu ortaya koymuştur. Literatürde ki bu bilgi ile bu araştırmadan elde edilen tüm örneklemini oluşturan geniş ve çekirdek ailede yaşayan çocukların sosyal beceri düzeyi artarken gösterdikleri davranış sorunlarının azaldığı sonucunun tutarlı olduğu görülmektedir.

Literatür de yer alan bilgiler değerlendirildiğinde; çocukların davranış sorunlarını model alarak öğrenebilecekleri ve aile büyüklerinin göstereceği tutarsız ve sınırsız davranışların da çocuklarda görülen davranış problemlerini arttırabileceği düşünülmektedir. Aynı zamanda bu araştırmadan elde edilen geniş ailede yaşayan çocukların çekirdek ailede yaşayan çocuklara göre daha fazla davranış problemi gösterdiği sonucunun ilgili literatür sonuçları ile tutarlı olduğu görülmüştür.

Geniş ve çekirdek ailede yaşayan çocukların sosyal beceri düzeyleri konusunda literatürde bulunan çalışmaların farklı sonuçlar ortaya koyduğu görülmektedir. Bu tutarsızlığın araştırmaların örneklem grubundaki demografik farklılıklardan kaynakladığı düşünülmektedir. Bu araştırmadan elde edilen veriler çocukların geniş aile de daha fazla ve çeşitli kişiyle bir arada bulunarak sosyal normları öğrenerek ve bunlara uygun davranışlar geliştirmede daha başarılı olabileceği düşünülmektedir. Bununla birlikte bu araştırmadan elde edilen sonuçlara göre katılımcıların sosyal beceri puanlarına ilişkin ortalamalarında anlamlı bir farklılık tespit edilmiş ve geniş ailede yaşayan çocukların sosyal beceri düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucu bazı literatür sonuçları ile tutarlı bulunmuştur.

Katılımcıların Sosyal Beceri Düzeylerinin Geniş ve Çekirdek Ailede Yaşama Değişkenlerine Göre İncelenmesi

Araştırmanın bu kısmında katılımcıların sosyal becerileri düzeylerinin geniş ve çekirdek ailede yaşama değişkenlerine göre incelenmiş ve bu inceleme SBDÖ ölçeğinin alt boyutlarıyla detaylandırılmıştır. Bu araştırmada SBDÖ ölçeğinin geniş aile de yaşayan çocukların çekirdek ailede yaşayan çocuklara göre kişiler arası becerilerde ve sözel açıklama becerilerinde daha başarılı olduğu tespit edilmiştir. Fakat kızgınlık davranışlarını kontrol etme ve değişikliklere uyum sağlama becerileri, akran baskısı ile başa çıkma becerileri, kendi kontrol etme becerileri, amaç oluşturma becerileri, dinleme becerileri, görevleri tanımlama becerileri, sonuçları kabul etme becerileri alt boyutlarının geniş ve çekirdek ailede yaşama değişkenleriyle arasında ilişki bulunamamıştır. Elde edilen bu bulgular çocukların bu alt boyutlara ilişkin davranışları hem çekirdek aile hem de geniş aile ortamında aynı şekilde öğrenebileceklerini ifade ettiği düşünülmektedir.

Geniş aile de yaşayan çocukların çekirdek aile de yaşayan çocuklara göre daha fazla kişiyle daha sık muhatap olması, daha fazla iletişim kurma ihtiyacı hissetmesi, kişi çeşitliliğine bağlı olarak daha fazla problemle karşılaşması ve açıklama ihtiyacının daha fazla olması kişiler arası beceriler ve sözel açıklama becerileri alt boyutlarından aldıkları puanların yüksek olmasına sebep olduğu düşünülmektedir.

Konu ile ilgili literatür taraması yapıldığında geniş ve çekirdek aile değişkenlerine göre sosyal beceri düzeyi genel ortalamasına yönelik araştırmalar (Özyürek, Begde ve Yavuz, 2011; Akduman, 2015) bulunmuş ve “Geniş ve Çekirdek Aile ile Sosyal Beceri Düzeyleri ve Davranış Problemleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” alt başlığında belirtilerek değerlendirilmiştir. Fakat sosyal beceri düzeyi alt boyutlarına ilişkin bir bulguya rastlanmamıştır. Bu nedenle bu araştırmanın sonucu ile ilgili literatür arasında bir ilişki yorumlanamamıştır.

Katılımcıların Davranış Sorunlarının Geniş ve Çekirdek Ailede Yaşama Değişkenlerine Göre İncelenmesi

Araştırmanın bu bölümünde katılımcıların davranış sorunlarının geniş ve çekirdek aile değişkenlerine göre incelenmesi yapılmış ve bu inceleme Okul Öncesi Davranış Sorunları Ölçeği alt boyutlarına göre detaylandırılmıştır.

Bu araştırmadan elde edilen sonuçlara göre geniş ailede yaşayan çocukların çekirdek ailede yaşayan çocuklara göre kavgacı, saldırgan, endişeli ve ağlamaklı olma gibi özelliklerinin olduğu daha baskın olduğu tespit edilmiştir. Fakat hareketli ve dikkatsiz olma özelliği ile geniş ve çekirdek aile de yaşama değişkenleri arasında ilişki bulunamamıştır. Bu anlamsızlığın sebebi çocuğun hareketli ve dikkatsiz olması sosyodemografik özelliklerden kaynaklandığı dşunlebilir. Aynı zamanda hareketli ve dikkatsiz olma Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB)'unun da bir göstergesi olabilir ve DEHB tanısı koymanın zorlukları vardır ve bu zorluklar hareketli ve dikkatsiz olma alt boyutu ile geniş ve çekirdek aile de yaşama değişkenleri arasında anlamı bir fark olmamasına sebep olduğu dşunlebilir. Bu zorluklar aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Erken ocukluk döneminde gelişim döneminde özgü olarak çocukların davranışlarının değişiklik göstermesi
- Ortaya ıkan Dikkat eksikliği ve aşırı harekete farklı bir sağlık durumunun sebep olma olasılığı,
- Çevrenin okul öncesi dönemdeki çocuklar üzerinde daha etkili olması olarak sıralanabilir (Arkan, 2012, s.16) .

İlgili literatür incelendiğinde, (şehirli,2007)'nin 5–6 yaş dönemindeki 243 çocuğun 20 öğretmeninden aldığı veriler ile yapmış olduğu çalışmasında geniş ailede yaşayan çocukların çekirdek ailede yaşayan çocuklara göre sosyal kaygı davranışlarının daha fazla olduğu saptanmıştır. (Ayan,2007)'nin örneklemini 70 ilköğretim okulunun VI., VII. ve VIII. sınıf öğrencilerinden 655 öğrencinin oluşturduğu araştırmasının analiz sonucuna göre, ye sayısının az olduğu (iki kişilik /çekirdek aile) ve anneleri kendilerine olumsuz davranan öğrenciler daha saldırgan bulunmuştur. Bunlarla birlikte (Eratay,2011)'in anasınıfında 4-6 yaşlarında 638 çocuğun örneklemini oluşturduğu araştırmasından elde ettiği bulgularda ailede başka yetişkinlerin varlığı ile çocuğun davranış problemleri arasında bir ilişkiye rastlanmamıştır.

Bu araştırmadan elde edilen geniş ailede yaşayan çocukların çekirdek ailede yaşayan çocuklara göre daha fazla saldırgan ve kavgacı olduğu sonucunun ilgili literatür sonuçları ile tutarlı olduğu grlmştir. Fakat bu araştırmadan elde edilen geniş ailede yaşayan çocukların çekirdek ailede yaşayan çocuklara göre daha endişeli ve ağlamaklı olduğu sonucu ilgili literatür bulguları ile tutarlı bulunamamıştır. Bu durum araştırmaların örnekleme grubundaki demografik farklılıklardan dolayı olabilir. Aynı zamanda geleneksel geniş aile yapısından çekirdek aile yapısına geçilmiş olsa da halen geleneksel geniş aile tarzında yaşam sürülmesi, ilişkilerin devam ettirilmesi de bu duruma sebep olarak gösterilebilir. Örneğin, ocukların bağımsızlaşması,

ailesinden uzaklaşması veya iletişimi azaltması karşı çıkılan, kabul edilmeyen durumlardır. Aynı zamanda akrabalık ilişkileri devam ettirilmekte ve önemsenmektedir (Kaya 2015, 60).

Bu veriler yine bu araştırmada elde edilen SBDÖ alt boyutlarından kişiler arası beceriler alt boyutunun geniş ailede çekirdek aileye göre anlamlı düzeyde yüksek olması sonucu ile tutarlıdır. Bu bulgulardan yola çıkarak geniş aile de yaşayan çocukların daha fazla insanla bir araya gelerek kişisel becerilerini geliştirmeleri ve kavgacı saldırgan davranışlarını kontrol altında tutabildikleri düşünülebilir. Çünkü davranış sorunları ile sosyal beceriler arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır ve çocukların sosyal beceri düzeyleri arttıkça problem davranışlarının azaldığı tespit edilmiştir (Akduman 2015, 681) .

İlgili literatür incelendiğinde çocukların hareketli ve dikkatsiz olma özelliğinin geniş ve çekirdek aile de yaşama değişkenlerine göre incelendiği bir bulguya rastlanmamış bu nedenle araştırma sonucu ile literatür bilgileri arasındaki ilişki yorumlanamamıştır.

SONUÇ

Geniş ve çekirdek aile de yaşayan çocukların sosyal beceri ve davranış sorunlarını öğretmenlerinden alınan veriler doğrultusunda ölçmeyi amaçlayan bu araştırmanın bu bölümünde araştırma bulgularına ilişkin sonuçlar ve önerilere yer verilmiştir.

Araştırmanın sonuçlarına göre; geniş ailede yaşayan çocukların çekirdek ailede yaşayan çocuklara göre daha fazla davranış sorunu gösterdiği tespit edilmiş fakat geniş ailede yaşayan çocukların sosyal beceri düzeylerinin çekirdek ailede yaşayan çocuklara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. SBDÖ ölçeğinin geniş aile de yaşayan çocukların çekirdek ailede yaşayan çocuklara göre kişiler arası becerilerde ve sözel açıklama becerilerinde daha başarılı olduğu tespit edilmiş fakat kızgınlık davranışlarını kontrol etme ve değişikliklere uyum sağlama becerileri, akran baskısı ile başa çıkma becerileri, kendi kontrol etme becerileri, amaç oluşturma becerileri, dinleme becerileri, görevleri tanımlama becerileri, sonuçları kabul etme becerileri alt boyutlarının geniş ve çekirdek ailede yaşama değişkenleriyle arasında ilişki bulunamamıştır. Geniş ailede yaşayan çocukların çekirdek ailede yaşayan çocuklara göre kavgacı, saldırgan, endişeli ve ağlamaklı olma gibi özelliklerinin daha baskın olduğu tespit edilmiştir. Fakat hareketli ve dikkatsiz olma özelliği ile geniş ve çekirdek aile de yaşama değişkenleri arasında ilişki bulunamamıştır. Bunlarla birlikte örnekleme oluşturan tüm geniş ve çekirdek ailede yaşayan çocukların sosyal beceri düzeyleri arttıkça gösterdikleri davranış sorunlarının azaldığı görülmüştür.

Geniş aile de yaşayan çocukların çekirdek ailede yaşayan çocuklara göre daha fazla davranış sorunu göstermesi çocukların geniş ailede daha çeşitli insanlarla karşılaşarak daha fazla olumsuz davranışı model alması ile açıklanabilir. Bununla birlikte sosyal beceri düzeylerinin daha yüksek olması daha fazla insanla etkileşimde bulunmasının iletişim becerilerinin kuvvetlenmesine sebep olduğu düşünülmektedir. Aynı zamanda geniş ailede yaşayan çocukların çekirdek ailede yaşayan çocuklara göre daha kavgacı ve saldırgan olması olumsuz davranışı model alarak öğrenmesiyle, daha endişeli ve ağlamaklı olmalarını ise geniş ailede aile büyüklerinin ebeveyn çocuk ilişkisine fazlaca müdahale etme, çocuklara karşı tutarsız ve sınırsız davranabilme ihtimallerinin yüksek olması ile açıklanabilir. Sosyal beceri düzeyi artarken davranış problemlerinin azalması çocukların sosyalleştikçe, kendilerini ifade edebilme becerileri, problem çözme becerileri artmaktadır böylece karşılaştıkları problemlerle baş ederken olumlu yöntemleri öğrenen çocuğun olumsuz davranışlara başvurmaya ihtiyaç duymamasıyla açıklanabilir.

Bu araştırmanın örnekleme, kullanılan ölçekler ve ölçeklerin uygulandığı tarih aralığı araştırmanın kısıtlılıklarını oluşturmaktadır. Bunlardan yola çıkarak konu ile ilgili kişilere ve bu konuda çalışacak araştırmacılara şu öneriler verilmiştir:

1. Ailelerin çocuklarında gördüğü davranış sorunlarını kolay tanıyıp önlem alabilmeleri ya da bir uzmana danışabilmeleri için çocuklarının davranış problemleri, davranış değiştirme ile ilgili aile eğitim programları uygulanabilir. Aynı zamanda bu eğitim programlarına öğretmenlerinde aktif olarak katılması sağlanabilir.
2. Davranış problemleri hem aile de hem de okullarda sorun teşkil etmektedir. Fakat sosyal beceri eğitimi alan çocuklarda davranış problemlerinin azaldığı görülmüştür bu bağlamda çocuklara yönelik sosyal beceri eğitimleri yaygınlaştırılabilir.
3. Geniş ve çekirdek aile de yaşama değişkenlerine göre sosyal beceri alt boyutları, davranış sorunları alt boyutları arasında anlamlı farklılıklar bulunmasına rağmen literatürde bu konuyla ilgili çalışmaya rastlanmamıştır. Bu araştırma baz alınarak, örnekleme değiştirilerek ya da genişletilerek bu konuda çalışmalar yapılabilir.
4. Bu araştırmanın kısıtlılıkları göz önünde bulundurularak araştırma ebeveynler üzerinden yapılabilir.
5. Farklı sosyodemografik özelliklere göre geniş ve çekirdek aile değişkenine göre sosyal beceri ve davranış sorunları incelenebilir.

KAYNAKÇA

Aile yapısı. 2011. Milli Eğitim Bakanlığı. Ankara

Akman, B. Üstün, E. ve Kargı, E. (2003). *Özel gereksinimli çocuklarda sosyal beceri eğitiminin önemi*. OMEP 2003 Dünya Konsey Toplantısı ve Konferansı (Bildiri Kitabı III). İstanbul: Ya-pa Yayınları.

Akün, E. (2013). *Yapısal aile sistemleri kuramı bağlamında ergenlik döneminde aile yapısı ve ergenlik dönemi sorunları*. Ankara: AÜ DTCF Dergisi, sayı: 53, Cilt: 1s. 85-116

Alisinanoğlu, F. ve Kesicioğlu, O. S.(2010). *Okul öncesi dönem çocuklarının Davranış Sorunlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (Giresun İli Örneği)*, Kuramsal Eğitimbilim,3 (1), 93-110.

Arı, R, A. Çağdaş, Z. Seçer Şahin. (2002). *Çocuk ve ergende sosyal ve ahlak gelişimi*, Ankara: Nobel Yayınları.

Arkan, B.(2012). *Davranış sorunları olan ergenlerin ebeveynlerine uygulanan eğitimin ebeveyn tutumu ebeveyn ruh sağlığı ve ergen davranışına etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Avcioğlu H. (2005). *Etkinliklerle sosyal beceri öğretimi*, 2. Baskı. Ankara, Kök Yayıncılık

Avcioğlu, H. (2007). *Sosyal becerileri değerlendirme ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik çalışması (4-6 yaş)*. AİBÜ, Eğitim Fakültesi Dergisi, 7(2),87-101.

Ayan, S. (2007). *Aile içinde şiddete uğrayan çocukların saldırganlık eğilimleri*. Anadolu Psikiyatri Dergisi, 8, 206-214.

Bacanlı, H. (2009). *Sosyal beceri eğitimi*. Ankara: Asal Yayınları

Baran, G.(1989). *On yaş çocuklarında davranış bozuklukları ile benlik kavramının gelişimi arasındaki ilişki üzerinde bir araştırma.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

Bilgi, S. (2018). *Lise öğrencilerinin çatışma çözme ve sosyal becerilerinin duygusal zekâ ile ilişkisinin incelenmesi.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

Budak, S. (2003) *Psikoloji Sözlüğü*, Ankara, 2003, Bilim ve Sanat Yayınları,682,685 1008 sayfa

Canatan,K. Yıldırım,E. 2011. *Aile sosyolojisi.* İstanbul: Açılım kitap

Cerit, T. (2007). *Ergenlerin aile ilişkilerini algılamalarının bazı değişkenlere göre incelenmesi.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

CİRHİNLİOĞLU, F.G. (2015). *Okul öncesi dönem çocuk ruh sağlığı ve gelişimi.* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Coşkun, N. (2011). *İlköğretim 4. ve 5. sınıflarda sosyal beceri düzeyi ile sosyal bilgiler dersine yönelik tutumların çeşitli değişkenler açısından incelenmesi .* (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.(Tez no. 279281).

Cüceloğlu, D. (2013). *İnsan ve davranışı*,(28.Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi, 8. Basım

Cüceloğlu, D. (2016). *Başarıya götüren aile, (13. Baskı).* İstanbul: Remzi.

Çebi, Ş.(2017). *60-72 Aylık çocukların davranış sorunlarını ve kendilik algılarını etkileyen faktörlerin incelenmesi.*(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Okan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Çetin, A. (2015). *12-14 Yaş arası ergenlerin sosyal beceri düzeyi ile ebeveynlerine bağlanma güvenliği arasındaki ilişkinin incelenmesi.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Çetin, F. , A. Alpa B, D. Albayrak Kaymak. (2003). *Araştırmadan Uygulamaya Çocuklarda Sosyal Beceriler Grup Eğitimi*, İstanbul: Epsilon Yayıncılık. 29.

Dikeçligil, Beylü F. (2012), “*Aileye dair kabullerin ezber bozumu*”, Muhafazakâr Düşünce Dergisi, sayı. 31, ss. 21–52

Dizman, H. (2003). *Anne-Babası ile yaşayan ve anne yoksunu olan çocukların saldırganlık eğilimlerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Durak Demirhan, T.(2012). *Bilişsel tempo eğitimi programının 5-6 yaş çocuklarının bilişsel tempoları ve davranış sorunlarına olan etkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Dursun, A. (2010). *Okul öncesi dönemdeki çocukların davranış problemleriyle anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Durualp, E. ve Aral, N. (2011). *Oyun temelli sosyal beceri eğitimi*. Ankara: Vize Yayınları.

Elibol-Gültekin S. (2008). *5 yaş çocuklarının sosyal becerilerinin bazı değişkenler açısından değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Erbay, E.(2008). *Okul öncesinde eğitim alan ve almayan ilköğretim birinci sınıf öğrencilerinden sosyal becerilere sahip olma düzeyleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.

Erdoğan, F. (2003). *Matson çocuklarda sosyal beceri değerlendirme ölçeğinin (messy) Türkçe'ye uyarlanması*. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi, 3 (2).

Fichter, J. (1996). *Sosyoloji nedir*, Çev. N. Çelebi Ankara: Attila Kitabevi.

Gökçe, B. (1991), “*Aile ve aile tipleri üzerine bir inceleme*”, Aile Yazıları: Temel Kavramlar, Yapı ve Tarihi Süreç, ed. B. Dikeçligil & A. Çiğdem, cilt. 1, Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırmaları Kurumu Yayınları

Göktaş, İ. (2015). *Aile katılımı ve sosyal beceri eğitimi programlarının tek başına ve birlikte 4-5 yaş çocuklarının sosyal becerileri ve anne çocuk ilişkileri üzerindeki etkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.

Gözübüyük, N.(2015). *Okul öncesi dönem çocuklarında davranış sorunlarının anne-baba tutumu ve öz-kontrol ile ilişkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

Gülaçtı, F. (2009). *Sosyal beceri eğitimine yönelik programın üniversite öğrencilerinin, sosyal beceri, öznel ve psikolojik iyi olma düzeylerine etkisi*.(Yayımlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Gülay, O. (2008). *Ortaöğretim 9. sınıf beden eğitimi dersinde, işbirlikli oyunların öğrencilerin sosyal beceri düzeylerine ve beden eğitimi dersine yönelik tutumlarına etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

Güenalp, A.(2007). *Farklı anne baba tutumlarının okul öncesi eğitim çağındaki çocukların özgüven duygusunun gelişimine etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Gündi, Y. ve Giren, Y. S. (2011). “*Aile kavramının değişim süreci ve okul öncesi dönemde ailenin önemi*”, Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleolu Eğitim Fakültesi Dergisi, S. 31, s.349-361.

Gürler, A. (2005), *Çocuğun suça yönelmesinde aile faktörünün ve akran gruplarının rollerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Gürsoy, F. Coşkun, T. (2006). *Büyük ebeveynleriyle yaşayan çocukların aile ortalamalarını değerlendirmeleri*. Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. Cilt 15, Sayı 1, s.151-164

İlgin, T.İ. (2018). *Okul öncesi çocukların sosyal beceri düzeyleri ve sosyal değer kazanımları ile ebeveyn sosyal beceri düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). T.C. Karabük Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Karabük.

Kanlıkılıçer, P. (2005). *Okul öncesi davranış sorunları tarama ölçeği: geçerlilik güvenirlik çalışması*. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Kapkın, B. (2018). *Etkinlik temelli değerler eğitimi programının 5-6 yaş çocukların sosyal becerilerine etkisinin*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Karasar, N. (2007). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Sim.

Kaya, S. (2015). *Kayseri’de çekirdek aile ilişkileri*.(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Fakültesi, Kayseri.

Kılıç, K.M. (2016). *Okul öncesi çocuklarına uygulanan sosyal beceri eğitiminin sosyal beceri düzeyleri üzerindeki etkisi ve sosyal beceri düzeyleri ile mizaç özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*.(Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

Könezoğlu, B. (2006). *Aile ve ailenin korunması*.(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Kulaksızoğlu, A. (2003). *Farklı gelişen çocuklar*. (2. Baskı). İstanbul: Epsilon Yayıncılık.

Küçük Kurt, M. (1990). *Ailenin psikolojik (moral) fonksiyonu*. Türkiye Aile Yıllığı. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırmaları Yayınları. 81

Miller, P. H. (2008). *Gelişim psikolojisi kuramları*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları

Neslitürk, S. (2013). *Anne değerler eğitimi programının 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyine etkisi.* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Oğuzkan, Şükran Ve Oral, Güler (1992). *Okulöncesi eğitimi. (4. Baskı).* İstanbul: Oğul Matbaacılık.

Önder, A. (2003). *Ailede iletişim,* İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Özbey, S. (2009). *Anaokulu ve anasınıfı davranış ölçeğinin geçerlik güvenirlik çalışması ve destekleyici eğitim programının etkisinin İncelenmesi.* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Özdamar, K. (2011). *Paket programlar ile istatistiksel veri analizi I.* Anadolu Üniversitesi Fen Fakültesi Yayınları, Eskişehir.

Özensel, E. (2004). *Türk toplumunda çocuğun yetiştirilmesinde annenin rolü: Konya İli Örneği,* Değerler Eğitimi Dergisi, 11 (6) Nisan :77 – 96.

Özgüven, İ. E. (2001). “*Ailede iletişim ve yaşam,*” Ankara: Perdem Yayınları.

Özgüven, İ.E. (2017). *Psikolojik testler.* Ankara: Yeni Doğu Matbaası.

Özmen, F. (2007). “*Algılanan aile içi iletişim biçimlerinin ergenlerin benlik saygısına etkisi ve bir uygulama örneği.*(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Özmen, S. K. (2004). *Aile içinde öfke ve saldırganlığın yansımaları,* Ankara: AÜ EBF Dergisi, Cilt 37. Sayı 2.

Öztürk, B. (2009). *Bingöl ili örnekleminde geniş ve çekirdek aile yapılarında anne çocuk ilişkisinin incelenmesi.*(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).Gazi Üniversitesi, EBE Çocuk Gelişimi ABD, Ankara.

Özyürek, A. (2004). *Kırsal bölge ve şehir merkezinde yaşayan 5-6 yaş grubu çocuğa sahip anne babaların çocuk yetiştirme tutumlarının incelenmesi.*(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Pekdoğan, S. (2011). *Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden beş- altı yaş çocuklardaki sosyal becerilerin bazı özellikler açısından incelenmesi (Elazığ ili örneği).* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.

Sargin, N. (2012). *Çocuklarda ruh sağlığı.* Ankara: Nobel Yayın

Savi F. (2008). *12–15 Yaş arası ilköğretim öğrencilerinin davranış sorunları ile aile işlevleri ve anne baba kişilik özellikleri arasındaki ilişkisinin incelenmesi.* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik Ve Psikolojik Danışmanlık Programı, İzmir.

Senemoğlu, N. (2013), *Gelişim öğrenme ve öğretim,* Ankara:2013. (nadir kitap)

Seven, S. (2006). *6 Yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyleri ile bağlanma durumları arasındaki ilişkilerin incelenmesi.* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Sözügeçer Z. (2011).*Çocuklardaki davranış problemlerinin, bağlanma stilleri, aile işlevleri ve anne kabul algıları açısından incelenmesi.* (Yayımlanmamış Doktora Tezi) . İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Süzer Gamlı, İ. (2015). *12-18 Yaş arası yıkıcı davranış sorunları olan ergenlerde genel klinik özellikler ve gözlem bulguları.* (Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi). Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi, Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Adana.

ŞAHİN, H. (2005). “*Öfke ve öfke denetiminin kuramsal temelleri.*” Buca Eğitim Fakültesi Dergisi. 6(10): 1-19.

Şehirli, N. (2007). *Çocuk davranışlarını değerlendirme ölçeği'nin geliştirilmesi ve bazı değişkenlere göre incelenmesi.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Şentürk, Ü. (2006). *Parçalanmış aile çocuk ilişkisinin sebep olduğu sosyal problemler (Malatya uygulaması)*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.

Tarkoçin, S. (2014). *Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 48-66 aylık çocukları olan ebeveynlerin çocukları ile iletişim kurma düzeyleri ve davranış sorunları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Tatlı S. (2014). *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların anne babalarıyla ve öğretmenleriyle olan ilişkilerinin sosyal beceri düzeylerine etkisi*. Selçuk Üniversitesi ,Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Taylan, H.H. 2009. *Türkiye’de köy ailesinde aile içi ilişkiler*. Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi. sayı. 22, ss.117-138.

Tazeoğlu, S. (2011). *Çocukların benlik algıları, davranış sorunları ve ana-babaların kullandıkları disiplin yöntemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Üniversitesi, Ankara.

Terzi, E. (2009). *Anasınıfına devam eden çocuklarda görülen davranış sorunlarının öğretmen görüşlerine göre incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniv. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Tezel-Şahin, F. and Cevher F. N. (2007). *Türk toplumunda aile-çocuk ilişkilerine genel bir bakış. [Family-Child Relationships in Turkish Society]* ICANAS 38 (38th International Congress of Asian and North African Studies). Atatürk Supreme Council for Culture, Language and History, Ankara.

Turan Güven, T. (2018). *48-60 Aylık çocukların sosyal becerilerinin ve problem davranışlarının ebeveynleri tarafından değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Tuzcuoğlu, S. ve Tuzcuoğlu, N. (2005). *Davranış bozukluğu gösteren çocukları tanıma ve anlama. 7-14 Yaş Çocuk Gelişimi ve Eğitimi*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Uysal, A. (2014). *Anne destekli, anne desteksiz sosyal beceri eğitimi alan ve almayan okul öncesi çocukların sosyal beceri düzeyleri ve benlik kavramlarının karşılaştırılması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Ülgen G. ve Fidan E. (1997). *Çocuk gelişimi*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları

Ünal,S. 2009. “*Ailenin temel özellikleri ve işlevleri. Aile psikolojisi ve eğitimi*” Yayın no,0001.2. ss,4.

Üneri, Ö. Ş, Vatandaş, N. ve Atay, G. (2009). *Ergenlik döneminde DEHB bozukluğu tanısı konan bir grubun özellikleri ve altı-on yaş grubunda tanı konan çocuklarla karşılaştırılması*. Anatolian Journal of Psychiatry. 10. 48-54

Ünsal, F.Ö.(2010). *Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 60-72 aylık çocukların sosyal-duygusal uyumları ile davranış sorunları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Yalçın Aktosun, Y.(2006). *Çocuklardaki davranış bozuklukları ve uyum problemleri problem çocuk mu?* İstanbul: Gül Yurdu Y.

Yavuzer, H. (2017). *Çocuk psikolojisi 41. Basım*). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2016). *Çocuk ve suç. (9. Basım)*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yeter ST. (2010). *5-6 Yaş grubu çocuklarda karşılaşılan davranış problemlerinin ve annelerinin çocuk yetiştirme tutumlarının incelenmesi (Sakarya İli Örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

Yılmaz, B. (2018). *Kadınların evlilikteki sorunlarla başa çıkma yöntemleri ile algıladıkları anne aba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Yiğen, E. (2005). *Zonguldak il merkezinde yuvaya giden 3-6 yaş grubu çocuklarda kardeş kıskançlığının değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Zonguldak.

Yörükoğlu, A. (2000). *Değişen toplumda aile ve çocuk*, İstanbul: Özgür Yayın Dağıtım.

Yörükoğlu, A. (2010). *Çocuk Ruh Sağlığı*. 21. Basım. İstanbul: Özgür Yayınları.

Yörükoğlu, A. (2013). *Çocuk ruh sağlığı*. 33.Basım. Ankara: Özgür Yayınları

Zembat, R. ve Unutkan, P.Ö. (2001).”*Okul öncesi dönemde çocuğun sosyalleşmesinde ailenin yeri.*” istanbul: Ya-Pa Yayınları.

EKLER

Ek-1: Etik Kurul Onayı

BEYKENT ÜNİVERSİTESİ

REKTÖRLÜĞÜ

03.12.2018

Enstitümüz Psikoloji Anabilim Dalı Klinik Psikoloji (tezli) programı öğrencisi **Betül ÇETİN**'in "**Geniş ve Çekirdek Ailede Yaşayan Okul Öncesi Çocukların Sosyal Beceri Düzeyleri ve Davranış Sorunları Açısından İncelenmesi**" konulu tezine anket çalışması yapması Etik Kurulumuzca uygun görülmüştür.

ETİK KURUL ÜYELERİ

Prof. Dr. Akile Reşide GURSOY
BAŞKAN

Prof. Dr. Turgut ÖZKAN
ÜYE

Prof. Dr. Selahattin SARI
ÜYE

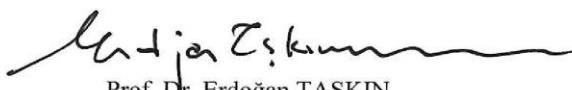

Prof. Dr. Cenk DEMİRKIRAN
ÜYE

Prof. Dr. Tekin MEMİŞ
ÜYE

Prof. Dr. Ali Vahit TURHAN
ÜYE

Prof. Dr. Oguz MAKAL
ÜYE

Prof. Dr. Nihat KUÇUKSAVAŞ
ÜYE

Prof. Dr. Erdoğan TAŞKIN
ÜYE

Beykent Üniversitesi İletişim Hattı: 444 1997 - 0850 340 34 34 - www.beykent.edu.tr

Ayazağa-Maslak Yerleşkesi: Ayazağa Mahallesi Hadım Kuru Yolu Cad. No: 19, Sarıyer 34396 İstanbul / Faks: (0212) 289 64 90

Beylikdüzü Yerleşkesi: Cumhuriyet Mah. Gürpınar Yolu Cad. No: 3/A, Beykent Siteleri, Büyükdere 34500 İstanbul / Faks: (0212) 867 55 68

Taksim Yerleşkesi: Sıraselviler Cad. No: 65, Taksim, Beyoğlu 34437 İstanbul / Faks: (0212) 243 02 78 info@beykent.edu.tr

Ek-3: Bilgilendirilmiş Onam Formu

T.C. Beykent Üniversitesi

Sosyal Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ ONAM FORMU

Sizi Betül Çetin tarafından yürütülen “Geniş ve çekirdek ailede yaşayan okul öncesi çocukların sosyal beceri düzeyleri ve davranış sorunları açısından incelenmesi” başlıklı araştırmaya davet ediyoruz. Bu araştırmanın amacı geniş ve çekirdek ailede yaşayan okul öncesi çocukların sosyal beceri düzeyleri ve davranış sorunları açısından incelenmesidir. Araştırmada sizden tahminen 10dk (süreyi saat veya dakika olarak belirtebilirsiniz) ayırmanız istenmektedir. Araştırmaya sizin dışınızda tahminen 239 kişi katılacaktır. ¹ Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmanın amacına ulaşması için sizden beklenen, bütün soruları eksiksiz, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan, size en uygun gelen cevapları içtenlikle verecek şekilde cevaplamanızdır. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahipsiniz. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz **gizli tutulacaktır**; ancak verileriniz yayın amacı ile kullanılabilir. İletişim bilgileriniz ise sadece izninize bağlı olarak ve farklı araştırmacıların sizinle iletişime geçebilmesi için “ortak katılımcı havuzuna” aktarılabilir. Eğer araştırmanın amacı ile ilgili verilen bu bilgiler dışında şimdi veya sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız araştırmacıya şimdi sorabilir veya betullbal@gmail.com e-posta adresi ve 0538 934 5040 numaralı telefondan ulaşabilirsiniz. Araştırma tamamlandığında genel/size özel sonuçların sizinle paylaşılmasını istiyorsanız lütfen araştırmacıya iletiniz.

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları anladım. Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı/araştırmacılar tarafından yapıldı. Bana, çalışmanın muhtemel riskleri ve faydaları sözlü olarak da anlatıldı. Kişisel bilgilerimin özenle korunacağı konusunda yeterli güven verildi.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve telkin olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının ²:

Adı-Soyadı:.....

İmzası: İletişim Bilgileri: e-posta:

Telefon:

İletişim bilgilerimin diğer araştırmacıların benimle iletişime geçebilmesi için “ortak araştırma havuzuna” aktarılmasını; kabul ediyorum kabul etmiyorum (lütfen uygun seçeneği işaretleyiniz)

Velayet veya Vesayet Altında Bulunanlar İçin;

Veli veya Vasisinin

Adı-Soyadı:.....

İmzası:

Araştırmacının

Adı-Soyadı:.....

İmzası:

Şahidin:³

Adı-Soyadı:.....

İmzası:

Ek-4: Sosyodemografik Bilgi Formu

Sayın Katılımcı,

Bu anket geniş ve çekirdek aile de yaşayan çocukların sosyal beceri düzeyleri ve davranış sorunlarını tespit etmeye yönelik bir araştırmaya veri toplamak amacıyla hazırlanmıştır.

- Bu bir test değildir. Ankette yer alan hiçbir sorunun doğru ya da yanlış yanıtı yoktur.
- Lütfen, **hiçbir soruyu yanıtı bırakmayınız.**
- Anket formlarına isim-soyadı yazılması gerekmektedir.
- Bu araştırmanın sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi, sizin sorulara vereceğiniz yanıtların samimiyetine bağlı olacaktır.
- Anket 3 bölümden oluşmaktadır ve cevaplamak yaklaşık 10 dakikanızı alacaktır.

Değerli katkı ve yardımlarınız için şimdiden teşekkür ederiz.

BÖLÜM I

1. Testi Cevaplayan:

- Anne Baba Öğretmen

2. Çocuğun Yaşı:

3. Çocuğun Cinsiyeti:

4. ANNE

Yaş:

Eğitim durumu

- İlk ve orta
 Lise
 Üniversite
 Yüksek Lisans
 Doktora

5. BABA

Yaş:

Eğitim durumu

- İlk ve orta
 Lise
 Üniversite
 Yüksek Lisans
 Doktora

6. Anne – baba medenî durumu:

- Evli Boşanmış

7. Aile Gelir Durumu:

Lütfen ekonomik durumunuzu en iyi tarif eden ifadeyi işaretleyin.

- Hiç düşünmeden harcama yapabilirim.
 Rahat harcama yapabilirim
 Sıkılmadan harcama yapabilirim
 Düşünerek harcama yapabilirim
 Temel ihtiyaçlarım dışında oldukça zor harcama yapabilirim.
 Temel ihtiyaçlarımı bile zor karşılıyorum.

8. Evinizin yakınında aile büyükleri (anane, babanne, dede) bulunuyor mu?

- Evet, aynı evde birlikte yaşıyoruz.
 Evet, aynı bina da oturuyoruz.
 Evet, yan binada oturuyorlar.

- Evet, aynı mahallede oturuyoruz.
Hayır, aynı şehirde fakat uzakta oturuyoruz.
Farklı şehirlerde oturuyoruz.

9. Aile büyükleri ile (anane, babanne, dede) görüşme sıklığınız nedir?

- Hergün görüşüyoruz.
İki günde bir görüşüyoruz.
Haftada bir görüşüyoruz.
İki haftada bir görüşüyoruz.
Ayda bir görüşüyoruz.
Daha uzun aralıktadır görüşüyoruz. (Belirtiniz)

Ek-6. Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği (4-6 yaş) (SBDÖ)

BÖLÜM II.						
Aşağıda 4-6 yaş arasındaki çocukların sahip olması gereken birtakım sosyal beceriler verilmiştir. Her ifadeyi okuyun sonra da değerlendirmesini yaptığınız çocuğun, sahip olduğu sosyal becerilerin karşısındaki uygun olan derecelendirme üzerinde belirtiniz.	Hiç katılmıyorum	Pek katılmıyorum	Biraz katılıyorum	Orduka katılıyorum	Çok katılıyorum	Tamamen katılıyorum
Kişiler Arası Beceriler (KB)						
01.Başkalarının duygularının farkına varır	1	2	3	4	5	6
02.Hata yaptığında özür diler	1	2	3	4	5	6
Kızgınlık Davranışlarını Kontrol Etme ve Değişikliklere uyum Sağlama Becerileri						
03.Başkasının kızgınlığının farkına varır	1	2	3	4	5	6
04.Kızgınlığını uygun şekilde sözel olarak ifade eder	1	2	3	4	5	6
Akran Baskısı İle Başa Çıkma Becerileri (ABBÇB).						
05.Olumsuz grup baskısına uygun şekilde hayır der	1	2	3	4	5	6
06.Olumsuz akran baskısına uygun şekilde hayır der	1	2	3	4	5	6
Sözel Açıklama Becerileri (SAB)						
07.Başkalarına kendini tanıtır	1	2	3	4	5	6
08.Başkalarına arkadaşlarını tanıtır	1	2	3	4	5	6
Kendini Kontrol Etme Becerileri (KKEB)						
09.Baskı altında sakin kalır	1	2	3	4	5	6
10.Baskı altında kendini uzun süre kontrol etmeye devam eder	1	2	3	4	5	6
Amaç Oluşturma Becerileri (AOB)						
11.Bağımsız olarak kendine bir amaç oluşturur	1	2	3	4	5	6

12. Birbirini izleyen amaçlar oluşturur	1	2	3	4	5	6
Dinleme Becerileri (DB)						
13. Başkalarının verilen sözel yönergeleri dinler	1	2	3	4	5	6
14. Başkalarıyla etkileşim içerisindeyken konuşan kişiyi aktif olarak dinler	1	2	3	4	5	6
Görevleri Tamamlama Becerileri (GTB)						
15. Verilen görev ya da görevleri tamamlamak için çalışır	1	2	3	4	5	6
16. Üstlendiği görev ya da görevleri zamanında bitirir	1	2	3	4	5	6
Sonuçları Kabul Etme Becerileri (SKEB)						
17. Başarısız olduğunda bu durumu sakince karşılar	1	2	3	4	5	6
18. Olumsuz sonuçlar karşısında kızmadan sonuçları kabul eder	1	2	3	4	5	6

Ek-7. Okul Öncesi Dönem Davranış Sorunları Tarama Ölçeği

BÖLÜM III.						
Aşağıda okul öncesi çocuklarda sıklıkla gözlemlenen davranışların tanımları sıralanmıştır. Lütfen her bir ifadeye ne derece katıldığınızı sağ tarafta bulunan derecelendirme üzerinde belirtiniz.	Hiç katılmıyorum	Pek katılmıyorum	Biraz katılıyorum	Oldukça katılıyorum	Çok katılıyorum	Tamamen katılıyorum
01. Sakince duramaz. Koşturur veya olduğu yerde zıplar.	1	2	3	4	5	6
02. Kıpır kıpırdır.	1	2	3	4	5	6
03. Kendisinin ya da başkalarının eşyalarına zarar verir.	1	2	3	4	5	6
04. Diğer çocuklarla kavga eder.	1	2	3	4	5	6
05. Diğer çocuklar tarafından çok sevilmez.	1	2	3	4	5	6
06. Endişelidir.	1	2	3	4	5	6
07. İşlerini kendi başına yapmaya meyillidir.	1	2	3	4	5	6
08. Çabuk kızabilir. Kafasının tası çabucak atar.	1	2	3	4	5	6
09. Perişan, ağlamaklı veya üzüntülüdür.	1	2	3	4	5	6
10. Vücudunda veya yüzünde seğirme, tik ve kişisel özellikler vardır.	1	2	3	4	5	6
11. Parmaklarını ve tırnaklarını yer.	1	2	3	4	5	6
12. Söz dinlemez.	1	2	3	4	5	6

13. Konsantrasyonu iyi değildir, dikkat süresi kısıtlıdır.	1	2	3	4	5	6
14. Yeni şeylerden ve durumlardan korkmaya meyillidir.	1	2	3	4	5	6
15. Huysuz veya aşırı titizdir.	1	2	3	4	5	6
16. Yalan söyler.	1	2	3	4	5	6
17. Bu okul yılında çişini ya da kakasını kaçırdı.	1	2	3	4	5	6
18. Kekeliyor veya pepeliyor.	1	2	3	4	5	6
19. Başka bir konuşma bozukluğu var.	1	2	3	4	5	6
20. Diğer çocuklara zorbalık ediyor.	1	2	3	4	5	6
21. Dikkatsiz	1	2	3	4	5	6
22. Oyuncaklarını paylaşmaz.	1	2	3	4	5	6
23. Kolayca ağlar.	1	2	3	4	5	6
24. Diğerlerini suçlar.	1	2	3	4	5	6
25. Kolayca vazgeçer.	1	2	3	4	5	6
26. Diğerlerine karşı bencildir.	1	2	3	4	5	6
27. Alışılmadık seksüel davranışları var.	1	2	3	4	5	6
28. Diğer çocukları tekmeler, ısırır, onlara vurur.	1	2	3	4	5	6
29. Boşluğa bakar.	1	2	3	4	5	6
30. Sizce bu çocukta davranış sorunları var mıdır?	1	2	3	4	5	6

ÖZGEÇMİŞ

11 Eylül 1990 tarihi, İstanbul İli Beykoz ilçesi doğumluyum. İlk, Orta ve Liseyi yine aynı ilçede tamamladıktan sonra, Beykent Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümüne kaydoldum. Bu bölümden 2015 yılında mezun oldum. 2015 yılından beri, özel özel anaokullarında danışmanlık görevini sürdürmekteyim. Bunun yanında 2015 yılında aldığım oyun Terapisi eğitimi ve süpervizyonu ile danışan görmekteyim. 2015 yılında da, Beykent Üniversitesi, Psikoloji Anabilim Dalında yüksek lisans eğitimine başladım.

Özel ilgi alanlarım, oyun terapisi, bütüncül psikoterapi yöntemleridir.Yabancı dilim İngilizce olup, evli ve iki çocuk annesiyim.

Betül Çetin